

România literară

OMAGIU
PREȘEDINTELUI ȚĂRII

GLASUL ISTORIEI

SEMNICATIV! La împlinirea celor cinci ani de la investirea sa de către Marea Adunare Națională ca întâiul președinte al Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, într-o vizită de lucru la Arad, într-un cald dialog cu oamenii muncii ce dau astăzi fremătătoare viață așezării care — sînt 950 de ani de atunci — și-a orînduit aici temeliiile; după cum, tot pe aceleași meleaguri arădene, cu două milenii în urmă, s-a înălțat cetatea Ziridava ale cărei vestigii, în prelungirea istoriei, aveau să stea mărturie peste timp a străvechii civilizații dacice.

Am putea, deci, afirma că această vizită, din zilele de 27 și 28 martie, inscrie prin ea însăși un simbol de multiple înțelesuri, armonizînd în cuget și în simțire cele douăzeci și două de milioane de ființe ale acestui pămînt cu prilejul cinstirii celui mai de frunte fiu al României socialiste, la a cincea aniversare a îndrituirii solemne cu cea mai de răspundere sarcină în cîrmuirea destinului contemporan al patriei.

Acest destin se află sub cele mai bune auspicii, într-o complexitate de factori imbinînd fericiți semnele trecutului bimilenar cu ale unui prezent stînd sub imperati-vele celei mai avansate concepții de propășire a lumii contemporane. L-am urmărit pe președintele țării cercetînd cu amănunțime produsele marilor întreprinderi de la Arad care astăzi fabrică, pentru necesitățile interne dar și pentru export în numeroase țări, vagoane de călători ca și vagoane de capacitați uriașe. Am observat, marți seara, pe micul ecran chipurile pline de bucurie ale muncitorilor felicități cu dragoste de primul muncitor al țării, am receptat încărcăți de emoție uralele acestor oameni — români, maghiari, germani sau de alte naționalități — care cu mintea și brațele lor dau patriei socialiste noi și noi produse, într-un efort continuu de sporire a indicilor marcînd integrarea industriei românești în ciclul celor mai moderne tehnologii, spre randamentul optim al eforturilor individuale și al organizării colective a muncii. Aceasta în industria grea, ca și în cea textilă — la cel de-al doilea obiectiv vizitat, tot în cursul zilei de marți, unde harnicele țesătoare arădene au întîmpinat pe dragii lor oaspeți cu flori și aplauze dar și cu noi sporuri de sortimente concretizînd noi izbînzi calitative.

Am participat, apoi, într-o vibrantă comuniune, datorită celorlăși efluvii de imagini pe micul ecran, la vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu la Muzeul județean Arad. Aici înaltul oaspete a inaugurat secția de istorie, cu exponate-mărturii ale celor mai vechi așezări de-a lungul vremii marcînd originea daco-romană a poporului român, unitatea sa etnică și de cultură, continuitatea sa neîntreruptă pe tot teritoriul patriei, unde a înflorit în vechime o bogată viață spirituală, s-a format statul centralizat dac independent condus de Burebista și unde, mai apoi, după constituirea primelor formații statale românești, s-au înfrățit într-o osîrdie civilizatorie cu românii și fii ai altor neamuri, precum maghiari, germani sau de alte naționalități, înfruntînd împreună și în statornicie vicisitudinile opresiunii străine, luptînd uniți împotriva exploatării și străbătînd astfel prin momentele cruciale ale istoriei pînă la epoca decisivă a revoluției socialiste, cea a timpului nostru.

Un timp, o epocă a României strălucind astăzi sub tricolorul indestructibilei unități naționale și sociale, în independență deplină, făurindu-și propriu-i destin după propria-i voință. Cu sentimentul de mîndrie pentru trecutul străvechi evocat cu atîta însuflețire prin glasul președintelui Nicolae Ceaușescu la impresionanta adunare populară din ziua de 28 martie, spre cinstirea în perenitate a măreței țileuiri pe care ne-o inspiră tuturor sărbătorirea împlinirii celor 2000 de ani de la întemeierea cetății dacice Ziridava și a celor 950 de ani de la prima atestare documentară a Municipiului Arad. Cu freacă de voință, unanimă, întru construirea mereu mai bogată în însemne de civilizație și cultură, la scara unui prezent continuu generator de izbînzi în cucerirea viitorului. Acela pe care, alături de noi, generațiile tinere îl află, îl presimt de pe acum și-l îmbrățișează în sufletul lor ca spirala suitoare spre epoca intrupării visului de aur al omenirii.

Într-o asemenea perspectivă, într-o asemenea lumină a unui orizont iradiînd increderea de nestrămutat a întregii națiuni călăuzite de Partidul Comunist, se revarsă și dragostea, stîmă cea mai adîncă pentru președintele Nicolae Ceaușescu, pentru geniul marelui arhitect, constructor înaripat al României de astăzi, cheazășie strălucită a viitorului ei de mîine.

„România literară”

CTITORUL

În noua ctitorie de țară
El a clădit înăuntru, a clădit înafară,
În hotarele inimii, în gîndul fără hotare
Ca o desprimăvărare,
În orizontul lumii ars de sbucium
Unde cuvîntul său e pașnic bucium.
De unde-l chemi, de-acolo îți răspunde
Cu visul tău desmărginit din unde.

De peste mări și țări, ca pe-o nădejde,
O lume-ntregă numele-i rostește.
Zidiri înalte ține-n aspre palme
Ca-naintașii săi cu chipuri calme
Și meșterii-l urmează în zidire
Că li se vede fruntea-n omenire.
Ni-i mare țara prin cîrmaciul ei,
Cu piscuri ninse veșnic de idei.

Ion Brad

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu.

Din 7 în 7 zile

Etapă nouă a prieteniei și colaborării româno-portugheze

COMUNICATUL comun cu privire la vizita oficială în Republica Socialistă România, în zilele de 21-23 martie 1979, a președintelui Republicii Portugheze, general Antonio Ramalho Eanes, constituie un document cuprinzător și semnificativ asupra dialogului înaltului oaspete cu președintele Nicolae Ceaușescu, asupra tratatelor ce s-au purtat și asupra documentelor semnate (Acordul privind transporturile rutiere internaționale de pasageri și Acordul de credit).

Subliniind importanța principiilor cuprinse în Tratatul de prietenie și cooperare între cele două țări, cele două părți și-au exprimat voința lor comună de a depune toate eforturile pentru intensificarea cooperării economice, tehnice și științifice, o atenție deosebită fiind acordată cooperării în domeniile rafinării petrolului și petrochimiei, construcțiilor de mașini, construcțiilor de nave, siderurgiei, precum și în sectoarele agriculturii și zootehniei. S-a apreciat că România și Portugalia dispun de posibilități reale în numeroase domenii în vederea realizării unor acțiuni de cooperare pe terțe piețe.

Cei doi președinți au constatat cu satisfacție dezvoltarea favorabilă a relațiilor în aria culturii, artei, științei și învățămîntului și au exprimat voința lor de a intensifica schimburile și contactele respective, ca și cele privind turismul și sportul. Ei au reliefat importanța aniversării a 2050 de ani de la constituirea primului stat centralizat dac și a organizării în 1980 a unor manifestări culturale prin care să se marcheze acest eveniment.

Procedînd la o analiză aprofundată a evoluției situației internaționale actuale, cei doi șefi de stat au relevat, cu acest prilej, existența unei largi identități și similitudini a pozițiilor celor două țări în problemele care confruntă omenirea. Ei au constatat că se produc ample mutații în viața internațională, cu implicații pentru toate țările și popoarele lumii, exprimîndu-și convingerea că, acționînd unite, forțele care se pronunță pentru o politică de independență, colaborare, securitate și pace, pentru excluderea războiului și înfruntării armate din viața internațională, pot să împiedice o nouă conflagrație mondială și să asigure o pace trairnică pe planeta noastră. Ca atare, președintele României și președintele Portugaliei au subliniat necesitatea aplicării active în raporturile dintre toate statele a principiilor fundamentale ale relațiilor internaționale: respectarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale, egalitatea deplină în drepturi, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, rezolvarea pe cale pașnică a conflictelor.

O ATENȚIE specială a fost acordată — afirmă în continuare Comunicatul comun — intensificării eforturilor pentru edificarea securității și dezvoltării cooperării pe continentul european. De unde exprimarea necesității de a se acționa cu fermitate pentru o pregătire corespunzătoare a Reuniunii de la Madrid, din 1980, în vederea continuării procesului inițiat de Conferința de la Helsinki ale cărei prevederi în Actul final trebuie considerate ca un tot unitar. De asemenea, cei doi șefi de stat au subliniat importanța pe care o are în procesul edificării securității și extinderii cooperării în Europa și în lume dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și colaborare regională, inclusiv în Balcani.

Imperativul încheierii de înțelegeri și adoptării de măsuri practice și eficiente în vederea înfăptuirii dezarmării generale, sub control internațional adecvat, este evocat în același Comunicat ca o preocupare majoră, după cum instaurarea unei noi ordini economice internaționale bazată pe deplina egalitate și echitate trebuie să constituie unul din obiectivele fundamentale ale Organizației Națiunilor Unite, a cărei sesiune din 1980 implică o pregătire corespunzătoare.

Trecînd, apoi, în revistă stările de încordare existente în lume, cei doi șefi de stat au subliniat necesitatea rezolvării lor pe cale pașnică, adică prin tratative la care să participe toate părțile interesate.

AȘADAR, recentul dialog la cel mai înalt nivel româno-portughez se înscrie ca o contribuție importantă în finalitatea atât a dezvoltării relațiilor bilaterale, cât și a celei privind principalele probleme ale vieții internaționale în ansamblul său.

Tur de orizont

LA WASHINGTON a avut loc luni, la Casa Albă, ceremonia semnării Tratatului de pace între Republica Arabă Egipt și Israel. Documentul, în versiune arabă, ebraică și engleză, a fost semnat de președintele Egiptului, Anwar El Sadat, și primul ministru al Israelului, Menahem Begin. Președintele Statelor Unite, Jimmy Carter, a semnat, de asemenea, Tratatul în calitate de martor. LA DAMASC a avut loc, în ziua de 25 martie, un schimb de mesaje între președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Republicii Arabe Siriene, Hafez Al-Assad, precum și între președintele României și președintele Comitetului Executiv al O.E.P., Yasser Arafat. TOT la Damasc, s-a încheiat, în ziua de 26 martie, vizita de prietenie a ministrului afacerilor externe al U.R.S.S., Andrei Gromiko, care a avut luni o nouă rundă de convorbiri cu președintele Siriei. LA PARIS au fost anunțate oficial rezultatele alegerilor cantonale din Franța, marcînd un apreciable avans al stîngii, ai cărei candidați totalizează 54,7 la sută din sufragii, obținînd 938 de mandate, în timp ce partidelor majorității guvernamentale le-au revenit, în total, 628 mandate.

Cronicar

Viața literară

Plenara secției de dramaturgie

● La Casa Scriitorilor s-a desfășurat plenara secției de dramaturgie a Asociației Scriitorilor din București. Cu acest prilej au fost puse în dezbatere: Raportul de activitate al Biroului secției, situația pieselor originale în repertoriul teatrelor pe anul în curs, problema inițierii unor noi măsuri menite să asigure o mai bună valorificare scenică și editorială a textelor dramatice. Au luat cuvîntul Valeriu Răpeanu,

Theodor Mănescu, Mihai Vasiliu (din partea Direcției teatrelor), Mihail Davidoglu, Gheorghe Vlad, Horia Deleanu, Iosif Naghiu, Eugenia Busuioceanu, Rodica Padina, Anda Boldur, Leonida Teodorescu, I. D. Serban, Paul Cornel Chitic, Florian Nicolau, Lia Crisan, Andrei Băleanu, Igor Grinevici. Lucrările pînă la urmă au fost conduse de Paul Anghel, secretarul secției de dramaturgie.

Întîlniri cu cititorii

București

● Cu prilejul lansării la Craiova a volumului „20 000 de pagini în căutarea lui Jules Verne”, Ion Hobana s-a întîlnit cu studenții și cadrele didactice ale Facultății de limbă și literatură română și la Casa tineretului, cu un număr de public.

● La sucursala municipiului București a Băncii de investiții, la școala generală din comuna Clineni și la Căminul cultural din comuna Grădinari: Virgil Carianopol, George Chirilă, Florin Costinescu, Valeria Deleanu, Ion Diaconu, Dumitran Frunză, Al. Raicu, Octav Sargețiu și Ion C. Ștefan.

● La Căminul cultural din comuna Izvoarele, județul Ilfov: Nicolae Dragoș, Florin Costinescu, Viorel Cosma, Ior Gheorghe, Mara Nicoară, Profira Mihăilescu și Ion C. Ștefan.

Iași

● La „Casa cărții” din Iași, librăria „Al. Vlahuță” din Birlad, Biblioteca județeană din Vaslui și la Librăria „Mihai Eminescu” din Botoșani a avut loc lansarea volumului de versuri „Pentru cine există” de Nicolae Turtureanu. Autorul a fost prezentat de Liviu Leonie, Gh. Drăgan și Lucian Valea.

● În cadrul „Zilelor culturii la Husi” s-a desfășurat o întîlnire a redacției revistei „Convorbiri literare” cu cititorii din acest oraș. Au participat Corneliu Sturzu, Ioanid Romanescu și Al. Dobrescu.

● Asociația Scriitorilor din Iași a organizat, la librăriile din Focșani și Birlad, lansarea volumelor „Însemnări tirzii” de Traian Olteanu și „Trandafirul sălbatic” de Ioanid Romanescu. Lucrările au fost prezentate de Mircea Radu Iacoban și Corneliu Sturzu.

● La Combinatul de utilaj greu din Iași și la Clubul debaterilor politice: Horia Zilieru și Al. Pascu.

● La școala generală nr. 1 „Gheorghe Asachi” din Iași și la Comitetul județean de cultură și educație socialistă Bacău. Au fost invitați să participe Sergiu Adam, Voicu Octavian, George Genoiu, Calistrat Costin, Vasile Netea, Eugen Uricaru, Petru Anghel, Cornel Popescu, Gh. Preda, Const. Popovici, Andrei Rusu și redactorii ai editurilor bucureștene.

Timișoara

● La liceul din Deta și la Căminul cultural din Simmartinul sîrbesc: Ion Ariesanu, Lucian Bureriu, Cedomir Cionca, Anghel Dumbrăveanu, George Drumur, Laza Ilie, Ivo Muncian, Svetomir Raicov, Corina Victoria Șeiu, Mircea Șerbănescu, Aurel Turcuș, Damian Ureche, Vasile Versavia.

● La Librăria „M. Eminescu” din Timișoara a fost organizată prezentarea volumului „Proust azi”, de Traian Liviu Bîrălescu. A prezentat Corneliu Nistor.

Alf Adania

● A încetat din viață publicistul și traducătorul Alf Adania, membru al Uniunii Scriitorilor. Născut la 6 iunie 1913, în București, unde își începe și termină studiile absolvind Facultatea de litere și filosofie și Facultatea de drept, participă la mișcarea literară încă din anul 1929. A publicat în paginile celor mai prestigioase publicații ale timpului (printre care „Veac Nou”, „Bluze albastre”, „Facla”) pamflete virulente la adresa burgheziei, apărînd, alături de Al. Sahia, muncitorimea exploatată. A realizat, de asemenea, cronici de teatru și traduceri din dramaturgia universală: Anna Christie (de Eugen O'Neill), Toți fiii mei, Moartea unui comis voiajor, Vrăjitoarele din Salem, Incident la Vichy, de Arthur Miller, Fanny de Bernard Shaw, Avocatul de Elmer Rice, Face pe pămînt de Albert Malz, Dragă mincinosule de Jerome Kitty, Photo Finish de Peter Ustinov, Efectul razelor gamma asupra anemonilor de Paul Zindel etc.

A.B.

Cenacluri literare

● Muzeul literaturii române și Cenaclul autorilor de literatură de anticipatie de pe lângă Asociația Scriitorilor din București au inițiat, în incinta muzeului, Clubul literaturii științifico-fantastice. Principala formă de manifestare publică va fi „Cenaclul martienilor” al autorilor de literatură science-fiction, profesioniști și amatori. În perspectivă, clubul va pune la dispoziția publicului o bibliotecă și o filmotecă de profil, primele de acest fel din țara noastră.

● În cadrul manifestării inaugurale a „Cenaclului martienilor”, care a avut loc marți, 27 martie, au citit unele lucrări prozice Mircea Oprită (laureat al Premiului internațional EUROCON III, Poznan, 1976), Florin Manolescu (autorul primei teze de doctorat de la noi despre fenomenul de science-fiction) și Mihail Grămesu.

● Cenaclul literar „Luceafărul”, în colaborare cu Casa de cultură și

„Biblioteca județeană” din Buzău, a organizat în cadrul „Salonului literar — 100” o amplă sezoană literară constituită în ediție jubiliară, la care au citit din lucrările lor Teodor Bals, Nicolae Ciobanu, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe și Ion Stanciu. Manifestarea s-a desfășurat la Casa de cultură din Buzău.

● La Casa de cultură din Slatina, județul Olt, cu sprijinul cenaclului literar „Ion Minulescu”, s-a desfășurat un festival de poezie patriotică la care și-au dat concursul Virgil Carianopol, Virgil Dumitrescu, Ludmila Ghițescu și Ilarie Hinoveanu.

● La cenaclul scriitorilor de limbă idis s-au citit versuri aparținînd lui A. Ebion. După cuvîntul introductiv al secretarului, a urmat o lectură din versurile semnate de Rely Blei. Au participat la discuții: Avram Aron, Cecilia Boingiu, Iosif Croitoru, A. Ebion, Lucian Măgureanu și Savin Străleru.

Bacău: „Salonul cărții”

● În cadrul celei de a opta ediții a „Salonului cărții”, amplă suită de acțiuni culturale destinate cunoașterii și promovării valorilor literaturii universale și românești, clasice și contemporane, ce s-a desfășurat la Bacău, au fost înscrise simpoziune literare, expoziții de carte și artă plastică, întîlniri ale scriitorilor și editorilor cu publicul. De asemenea, au avut loc sezoane literare și vizite de documentare ale scriitorilor în marile întreprinderi economice din Bacău și județ. În expo-

zițiile de carte prezentate cu acest prilej, au figurat peste 1800 de titluri din producția editorială 1978/1979.

Manifestările au fost deschise de Vasile Florea, vicepreședinte al Comitetului de cultură și educație socialistă Bacău. Au fost invitați să participe Sergiu Adam, Voicu Octavian, George Genoiu, Calistrat Costin, Vasile Netea, Eugen Uricaru, Petru Anghel, Cornel Popescu, Gh. Preda, Const. Popovici, Andrei Rusu și redactorii ai editurilor bucureștene.

În spiritul colaborării

● O delegație alcătuită din Constantin Chiriță, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, și Mircea Sântimbreanu, membru al Consiliului Uniunii, a fost la Moscova pentru a semna Protocolul adițional pe anul 1979, la înțelegerea de colaborare cu Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. Din partea sovietică Protocolul a fost semnat de către I. N. Vercenco, secretar al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.

Expoziție

T. Teodorescu-Braniște

● La Biblioteca municipală „M. Sadoveanu” din București a avut loc, miercuri, 28 martie a.c., vernisajul expoziției comemorative de carte, documente și facsimile Tudor Teodorescu-Braniște, de la a cărui moarte s-au împlinit 10 ani. Au luat cuvîntul Șerban Cioculescu, Valeriu Răpeanu, Ioan Grigorescu și Al. Raicu.

SEMNAL

● Alexandru Balaci — UGO FOSCOLO. Eminent cercetător al culturii și literaturii italiene, Alexandru Balaci își continuă investigațiile printr-un nou studiu monografic. (Editura Albatros, 224 p., 6,25 lei, 3 200 ex.)

● Gáll Ernő — DIMENSIUNILE CONVIETURII. Eseuri de fină sociologie, care se înserează într-o zonă de interferență a cercetărilor asupra națiunii și naționalității cu sociologia intelectualității și etica. (Editura Kriterion, 480 p., 18,50 lei, 1 330 ex.)

● Ion Caraion — LUCRURILE DE DIMINEAȚĂ. Din această carte pentru copii, reluăm: „Boabe mici de timp se sparg / și se schimbă-n crini ori pesti / Ca-ntr-un garderob ciudat / cu sertarele-n povești / și cu timpul innotat”. (Editura Ion Creangă, 112 p., 12,50 lei, 20 000 ex.)

● Francisc Munteanu — ROSCOVANUL. Carte ce rememorează un serial tv cu explicite valențe educative. (Editura Ion Creangă, 216 p., 3,25 lei, 40 110 ex.)

● Nicolae Neagu — NINSOAREA CARE NE TREBUIE. Cele treisprezece povestiri pentru copii, ilustrate de György Mihail, urmează volumelor: De-a soarele — 1967, Echilibrul pînă în ploaia din octombrie — 1969, Poeme roccoco — 1970, Erezii — 1970. Ninsă colinele în amurg — 1973. Întoarce-te să mai vezi — 1977. (Editura Ion Creangă, 48 p., 6,25 lei, 30 000 ex.)

● Dumitru Dinulescu — LINDA BELINDA. După unsprezece ani de la debutul editorial, autorul revine în actualitate cu un volum de povestiri ironice. (Editura Cartea Românească, 220 p., 5 lei, 6 200 ex.)

● Vasile Speranța — POLIFONIE ALBASTRĂ. Din volumul de debut, cu o prefață, datată 15 martie 1975, de Al. Ivasiuc, reluăm versurile din Invocație: „Am ajuns pe muntele lumii — / să nu fugim să nu strigăm / se prăvale pădurea — / și morți curgînd răsnă. / Iubire, Amalia / pămînt de flori, fii candelă / sufletului din a doua stare, despovărat de poezie. / O! tinerețe — dulce sunet...” (Editura Eminescu, 110 p., 6,50 lei, 700 ex.)

● Ionel Gologan — FABULE. Culegerea de fabule, prefațată de Nicolae Bălotă, este însoțită de următorul Prolog: „Cînd vorba / izvorăște / Din inimă / Senină. / Cu-o dulce mîngiere, / Durerea / Îți alină. / Dar cînd e rea, / Chiar una, / Din ură / De-î crescută, / Întrece / Picătura, / Ce-i stoarsă... / Din cucuță!” (Editura Scrisul Românesc, 74 p., 4 lei, 15 000 ex.)

● J.M. Caballero Bernald — AGATA OCHI DE PISICA. Romanul apare în traducerea lui Darie Novăceanu, autor și al unei incitante Postfețe. Autorul este cunoscut cititorului român prin romanul tradus anterior. Două zile de septembrie — 1961. (Editura Eminescu, 262 p., 6,25 lei, 80 000 ex.)

● Jack London — SUB SEMNUL ULTIMEI ȘANSE. Căutînd „valențele perene ale sufletului omenesc: voința, curajul, abnegația, tăria de caracter, dragostea de viață” printre eroii lui Jack London, Alfred Neagu realizează, în colecția „Cutezători”, o antologie din opera scriitorului american. (Editura Albatros, 304 p., 9 lei, 70 000 ex.)

LECTOR

JURĂMÎNTUL PREȘEDINTELUI

A U TRECUT cinci ani de la acea zi în care Marea Adunare Națională l-a investit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu ca Președinte al Republicii Socialiste România. Am fost în acea sală și l-am ascultat pe Președinte cum, cu glas hotărât, străbătut și de emoție, rostea jurământul solemn față de popor și țară. A spus atunci Președintele României: „Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România. Jur să respect și să apăr Constituția și legile țării, să fac totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democrației socialiste, pentru afirmarea în viața societății a normelor eticii și echității socialiste. Jur să promovez neabătut politica externă de prietenie și alianță cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza deplinei egalități în drepturi, de solidaritate cu forțele revoluționare, progresiste de pretutindeni, de pace și prietenie între popoare. Jur că îmi voi face întotdeauna datoria cu cinste și devotament pentru strălucirea și măreția națiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România”.

Am reprodus în întregime jurământul Președintelui țării pentru că el nu este un text formal, obișnuit în asemenea împrejurări solemne, ci o sinteză de o mare concentrare a programului politic al Partidului Comunist Român, al Statului. Sintem un popor și o țară hotărâte să dea ființă orînduirii comuniste pe acest pământ al nostru. Lucru greu, care nu se reușește cu jumătăți de măsură, cu priviri pline de regrete spre trecut, cu îndoieli și nici numai cu cintece de victorie, ci cu muncă aspră, bărbătească, deseori plină de sacrificii, cu ochii larg deschiși spre nevoile prezentului și spre luminile viitorului, cu credință lucidă că mergem pe singurul drum posibil și necesar în istorie, uneori cu scrișniri și dureri, fiindcă urcușul nu este paradă, ci încordare de forță și voință. Revoluția — și noi revoluționăm o lume — nu înseamnă cituși de puțin o sărbătoare neîntreruptă, în fiecare minut, în fiecare oră, în fiecare zi, ci acțiune și gândire continuă, pline de îndrăzneli, pline de riscuri. Și numai acel ce nu se teme să „asalteze cerul”, să înfrunte furtunile, să caute drumuri de leșire la liman, numai acela poate spune că este revoluționar, că face parte din această lume contemporană, a cărei esențială caracteristică este revoluția în toate domeniile.

S PUNE Președintele Nicolae Ceaușescu în jurământul său că va apăra independența, suveranitatea și integritatea țării. Acest legământ vine de departe, de la străbunii noștri și a străbătut veacurile ca o permanență a ființei noastre. Nu ne-am dat niciodată legați nimănui. Nu am avut nici pământ, nici drepturi pentru negoț cu nimeni. Am stat drepti și neclintii sub toate furtunile vremurilor. Așa ne-a fost firea. Așa ne-a învățat istoria. Cu atât mai mult se cuvine acum, în socialism, să credem în independență, în suveranitate, în integritate. Nimeni, nicăieri nu a putut să facă istorie atunci când nu a fost liber, nu i s-a respectat ce este al lui, i-a fost amenințat pământul pe care trăiește. Construind azi societatea socialistă multilateral dezvoltată, iar miine comunismul, noi facem istorie și de aceea sintem datori să ne apărăm independența, suveranitatea și integritatea atunci când ele ar fi amenințate. A afirma aceasta în jurământul Președintelui țării înseamnă a exprima un adevăr de nediscutat al vremurilor noastre, înseamnă a fi cinstiți cu noi înșine, cu lumea întreagă, cu acea lume cu care vrem să trăim în pace și prietenie. Facem această politică de pace și prietenie dintr-o necesitate pragmatică și dintr-o concepție care nu este alta decît concepția Partidului Comunist Român despre lume și viață. Noi, românii, am dus prea multe războaie de-a lungul istoriei noastre. Este adevărat, le-am purtat pentru a ne apăra existența, dar au fost întâmplări care ne-au încetinit dezvoltarea, ne-au risipit și distrus multe forțe. Avem o experiență tristă, pe care nu o mai vom repetată în deceniile și secolele care vin. Avem nevoie de pace pentru a construi noua

orînduire. Avem nevoie de colaborarea cu toate popoarele care doresc pacea pentru a recîștiga ce am pierdut în trecut, pentru a ajunge mai repede acolo unde civilizația veacului nostru și a celui care va începe în curînd solicită fiecare popor să se instaleze. Nu prin războaie și învrăjbiiri putem să ridicăm omul, să cucerim și să stăpînim natura, să punem forțele ei să lucreze pentru om, să alcătuim o nouă societate, a civilizației materiale și spirituale în care ființa umană să fie mîndră că există. Vrem pace pentru că credem în om, în virtuțile lui, în demnitatea lui.

A JURAT Președintele Nicolae Ceaușescu în fața Marii Adunări Naționale, deci a poporului, că își va face întotdeauna datoria cu cinste și devotament pentru strălucirea și măreția națiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România. Au trecut de atunci cinci ani — prea puțini pentru ca istoria să-și rostească judecățile ei definitive — dar succesiunea evenimentelor ne-a adus dovada deplină că Președintele țării și-a acoperit jurământul cu fapte. În cinci ani, România a mers înainte cu pași mari și fermi. Economia s-a dezvoltat. Fața țării s-a încrustat cu noi așezări de uzine și fabrici. Agricultură socialistă a schimbat obișnuitul și „tradiționalul” sat românesc. În țara șomajului cronic de altădată, avem toți de lucru și încă nu putem acoperi cu forțele noastre de muncă atât cit se simte nevoia. Viața spirituală capătă noi forme și dimensiuni. Niciodată cartea literară nu a fost mai cerută decît este acum.

Avem prieteni în lumea întreagă. Cuvîntul României, al Președintelui Nicolae Ceaușescu în problemele internaționale este așteptat, ascultat și respectat pretutindeni în lume, pentru că el reprezintă adevărul, dreptatea și demnitatea cuvenită tuturor popoarelor, pentru că, dînd soluții, îndeamnă la pace și înțelegere.

A U TRECUT cinci ani de la clipa solemnă din Marea Adunare Națională. Jurământul de atunci al tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost zidit în istoria noastră prin faptele care au urmat. Și aceasta este o garanție pentru viitor.

George Macovescu

Iubire

Mi-e dor de tine ca de-o amintire de din bătrîni rămasă ca un mit. Leagăn, mormînt, nădejde și iubire, crin de lumină-n aerul sfințit. Ești ochiul meu întors în limpezime și aerul pe care-l sorb curat sub cerul tău, trăind numai prin tine de-a pururi de destinul tău legat. Rostesc silabe de iubire, clare, cu aburul acestui trup slujesc ființa ta stînd între vechi hotare pămînt străbun, etern și românesc. Ești mama ce mă-ntîmpină în cale și cînd adorm, mi-ești stea la căpătii. Trec prin mătasea purității tale ca ingerul — în aerul dintii!

Mircea Micu

Pictură de Sabin Bălașa

Puterea exemplului

O RI DE CÎTE ORI treburile mele de reporter mă poartă în mari unități industriale, mă interesează de ultimele noutăți, de schimbările survenite în anii din urmă. Am constatat, și o spun din experiență, că despre aceste schimbări toți vorbesc cu bucurie, așa cum ne bucurăm cu toții de venirea primăverii, de renașterea naturii sau de noua recoltă. Și am constatat de asemenea că noutățile importante, constituind adevărate pietre de hotar în viața unor colectivități mai mari sau mai mici, se leagă de fiecare dată, într-un fel sau altul, de vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Ca o astfel de noutate mi-a fost prezentată noua oțelărie electrică de la Oțelul Roșu, despre care specialiștii mi-au spus cu nedismulată mândrie că reprezintă, cu instalația ei de turnare continuă, nivelul mondial în ramura respectivă. Ceea ce m-a surprins cu adevărat e faptul că tinerii conducători ai uzinei, absolvenți ai Politehnicii din București, nu învățaseră la facultate despre această metodă de fabricare a oțelului, fiindcă nici cei mai optimiști dintre profesorii lor nu-și închipuiau că viitorii ingineri ar putea avea de-a face cu ea în următorii ani, în țara noastră. Dar, cu prilejul vizitei pe care a făcut-o aici în 1971, tovarășul Nicolae Ceaușescu a trasat ca sarcină introducerea cât mai curînd a turnării continue și la noi. Oțelăria a început să producă în 1975, deși nimeni la Oțelul Roșu nu credea, în 1971, că lucrul ar fi posibil. De curînd, secretarul general al partidului a trasat colectivului de la Oțelul Roșu o nouă sarcină, nu mai puțin îndrăzneată: reorganizarea procesului tehnologic în așa fel încît de la turnarea în fir oțelul să ajungă la laminoare în stare incandescentă, eliminîndu-se astfel fazele de răcire și de reincălzire a oțelului. După succesul primei încercări, cei de la Oțelul Roșu simt în noua sarcină încrederea tovarășului Nicolae Ceaușescu, și sînt convinși că vor face față cu succes și acestei noi și dificile încercări.

Tot de vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu își amintesc și constructorii de nave constănțeni atunci cînd, în august 1978, lansează la apă cel de-al doilea mineralier de 150 000 tone, „Gloria”. Și asta deoarece sarcina construirii primului mineralier de această capacitate a fost trasată de secretarul general al partidului în primăvara lui 1975, dată pînă la care constănțenii nu văzuseră nici măcar schițele unui asemenea colos. Dar constănțenii s-au dovedit — ca și comuniștii de la Oțelul Roșu — a fi la înălțimea încrederii tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru că la numai trei ani, în mai 1978, ei au lansat la apă mineralierul „Independența”, în timp ce la Reșița se termina — tot la indicația secretarului general al partidului nostru — construcția primului motor de navă de 20 000 cai putere.

De vizita în urbea lor a tovarășului Nicolae Ceaușescu — ca un eveniment direct premergător — vorbeau gospodarii orașului Miercurea Ciuc atunci cînd priveam împreună macheta modernului centru nou, aflat în construcție,

sau cînd descendenții țapinarilor harghiteni au scos de pe linia de montaj primul tractor construit pe aceste meleaguri. La asemenea vizite se refereau și cei din orașele Tîrgu Secuiesc, Sfîntu Gheorghe, Bistrița, așa cum tot o vizită a președintelui țării a fost pomenită ca prolog de către amfitrionii mei din Valea Jiului, cînd mă interesam, în abatajele minei Paroșeni, de capacitatea celor mai moderne agregate de exploatare a minereului. Aici, îmi spuneau gazdele mele, după o vizită în abataje și cunoașterea nemijlocită a condițiilor de lucru, a trasat tovarășul Nicolae Ceaușescu sarcina introducerii în exploatare a miniere din Valea Jiului a celor mai moderne utilaje.

A produce oțel, a construi nave, a urbaniza, a industrializa acolo de unde nu demult oamenii plecau datorită lipsei locurilor de muncă, a îmbunătăți condițiile de muncă ale minerilor, a da produse dintre cele mai moderne, de nivel mondial, a face totul pentru om, a cuteza să faci începutul, cu curaj, cu încredere în capacitatea noastră creatoare, în angajamentul comunist, în tradițiile noastre muncitorești, revoluționare, iată hotărîrea pe care am simțit-o mereu, notînd ca reporter cuvintele simple ale muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor, activiștilor de partid români, maghiari, germani sau de altă naționalitate, angajați deopotrivă în marea operă de edificare socialistă a patriei.

Barabás István

Imn libertății

Slăvesc libertatea pămîntului liber.
E-un foșnet aprins, ca de flăcări,
de drapele-n adînc și-n înalt.
Iubirea de liberă patrie cuprinde azi zarea.
Și cail aleargă să spintece cerul de mai.

Libertate a mea și a sfintei țărîne cu iarbă.
E griul frumos și pămîntul e demn.
Sub cerul acesta înalt, cu luceferi,
mereu să dospim piinea noastră în pace.
În pace și-n patria noastră.
Acesta e imnul și vrerea ce-o vrem.

Ioan Iacob

Prezență constructivă

IN ultimii cinci ani din istoria contemporană a României, poporul nostru a făcut, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, pași importanți pe calea spre un nivel superior de civilizație, de îmbogățire și modernizare a zestrei economice și tehnice a țării, de democratism creator al vieții sociale (implicînd participarea unui număr tot mai mare de cetățeni la rezolvarea problemelor societății și la autoconducerea muncitorească a întreprinderilor), de afirmare liberă a capacității sale creatoare.

Acest proces deosebit de complex, întrupînd în faptele, activitățile și năzuințele societății noastre, într-o etapă scurtă a evoluției sale în timp, însuși miezul viu al perioadei istorice prin care trecem se sprijină pe angajarea conștientă, lucidă și creator concepută, a oamenilor acestui străvechi pămînt de la Carpați și Dunăre într-un efort de ridicare la nivelul exigențelor și cerințelor economice, tehnico-științifice și culturale ale contemporaneității, prin modernizarea gîndirii și a capacității lor de a munci la valențele impuse de revoluția structurală prin care trece lumea pentru a înainta spre acel „imperiu al libertății” de care vorbea Marx ca de obiectivul final al evoluției istorice a omenirii.

Bogatul material de viață, de oameni, de fapte, de experiențe, de victorii și de eșecuri individuale, în care se încarnază acest amplu efort al unei societăți de a intra în rîndul celor mai dezvoltate state din punct de vedere economic, de a construi o viață pe măsura idealurilor sale de dreptate, democratism și libertate, succesele obținute, cuceririle dobîndite, ca și greutățile de învins, inerțiile dăunătoare și rămășițele de moravuri vechi care trebuie asanate, constituie un izvor inepuizabil pentru creatorii din domeniul literaturii și artei, pentru producerea unor opere capabile să redea esența proceselor desfășurate în fața noastră și în noi, la măsura și în înfățișările concrete ale vieții, ale oamenilor care se ridică pe o altă treaptă de demnitate, de libertate creatoare și de conștiință prin perfecționarea și ridicarea la niveluri superioare a muncii lor de zi cu zi, dovedind o bogăție de preocupări, de sensibilitate, de probleme pe care n-o pot surprinde și rosti decît literatura și arta deplin stăpîne pe posibilitățile cele mai nuanțate de expresie estetică și capabile să-și păstreze judecata lucidă și cinstită pentru a nu cădea nici în tonul învechit al apologetului și nici în facilitatea superficială a caricaturii.

CEEA ce constituie o trăsătură caracteristică a acestei perioade din istoria noastră contemporană — consecință și corolar al amplului efort al unei întregii societăți de ridicare pe o treaptă superioară de civilizație, de demnitate, de afirmare liberă a potențialului său de creație —, este creșterea deosebită a prestigiului Internațional al României, ca urmare a participării ei — active, constructive, plină de răspundere, pătrunse de o gîndire proprie, originală — la dezbaterea și rezolvarea problemelor internaționale ale contemporaneității, cu propuneri de soluții concrete, elaborate cu realism și luciditate. Această participare creatoare și rodnică a României la

problemele lumii contemporane — participare în care prezența președintelui Nicolae Ceaușescu este hotărîtoare, prin analize teoretice, soluții practice și activitate neobosită — se înfăptuiește într-un moment complex și complicat al istoriei contemporane. În tabloul vieții internaționale se conturează azi cu putere două tendințe fundamentale, contradictorii, de înfruntarea cărora depinde, fără îndoială, soarta omenirii. Pe de o parte, se afirmă cu tot mai multă vigoare și la scara întregii planete voința popoarelor de a-și hotări singure soarta, de a se dezvolta liber și independent, folosind în propriul lor interes bogățiile lor naturale, talentul și capacitatea lor de creație, de a trăi în securitate, fără amestec din afară, fără presiuni și amenințări externe, de a participa pe bază de egalitate și de avantaje reciproce la circuitul mondial al schimburilor economice, al valorilor de civilizație și culturale ale epocii noastre, contribuind astfel și la îmbogățirea patrimoniului cultural general al umanității. Se constată, pe de altă parte, o tendință diametral opusă, de ascuțire a contradicțiilor pe plan mondial, de intensificare a luptei pentru reimpărțirea lumii, de lărgire a zonelor de dominație sau de influență, de accentuare a politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, bazate pe dictat, pe amenințarea cu forța și cu folosirea ei.

În contextul acestei confruntări manifestate pe plan mondial și izbucnind uneori cu violență în diferite colțuri ale lumii, trezind îngrijorare și neliniște pe toate meridianele, poziția afirmată cu consecvență de România și concretizată în ultimii cinci ani în propuneri prezentate la O.N.U. și în alte forumuri internaționale, se bazează pe concluzia, rezultată dintr-o analiză temeinică și calmă a problemelor cu care este confruntată omenirea, a soluțiilor echitabile, posibile, și a relațiilor dintre diferitele state, că, prin acțiunea solidară, unitară, a forțelor păcii popoarele pot să impună principiile sănătoase în relațiile dintre state, să determine un curs mai ferm spre soluționarea chestiunilor litigioase sau nerezolvate și să impună pe planeta noastră o pace durabilă și o cooperare internațională rodnică pentru întreaga umanitate și pentru fiecare stat în parte.

Din această concepție izvorăsc eforturile țării noastre, de a contribui la urgentarea rezolvării problemei fundamentale, a dezarmării, însoțite de cele nucleare, la desființarea simultană a blocurilor militare și, pînă la înfăptuirea acestui deziderat, la crearea de zone demilitarizate între statele aparținînd unor blocuri militare opuse, la făurirea, sub egida O.N.U., a unui cod obligatoriu al principiilor relațiilor dintre state, la structurarea unui nou mod al relațiilor economice internaționale. Din aceeași apreciere lucidă a realităților lumii contemporane derivă strădaniile înconunate de succes de a statornici și dezvolta relații de strînsă alianță, colaborare multilaterală, ajutor reciproc și strînsă prietenie cu țările socialiste, raporturi de bună înțelegere și de cooperare reciproc avantajoasă, pe plan economic, tehnico-științific și cultural cu toate țările lumii, animate de aceeași dorință.

OASEMENEA politică externă de prezență activă și constructivă în lume, de promovare a intereselor țării noastre în deplină armonie cu interesele țărilor cu care cooperăm pe diferite planuri și cu interesele generale ale omenirii, se bucură de prețuire pe plan mondial și de sprijinul întregului nostru popor, care își vede concretizate în ea cele mai sincere aspirații și cele mai vitale interese. O astfel de politică externă se bucură în mod natural de cea mai deplină și mai însuflețită aprobare și de sprijinul cel mai sincer din partea tuturor creatorilor din domeniul literaturii, artei, științei și tehnicii, care văd întrupate în ea cele mai nobile tradiții și năzuințe promovate de poporul nostru în lungul vitregel sale istoric, ca și idealurile înalte ale umanismului adevărat care le caracterizează gîndirea, idealurile și activitatea creatoare.

În acest ansamblu, pentru oamenii de știință și de artă, pentru scriitori și pentru cei ce trudesc pe tărîmul important al creației tehnice este deosebit de importantă politica României socialiste de a dezvolta relațiile sale de colaborare culturală și tehnico-științifică, multilateral și rodnic, cu toate țările lumii, așa precum este ea călăuzită, zi de zi, de către președintele Nicolae Ceaușescu: o politică de integrare organică a culturii și științei noastre în cursul viu și amplu al circulației valorilor pe plan mondial, care vehiculează, pe de o parte, cunoașterea în țara noastră a principalelor creații din întreaga lume, și, pe de altă parte, afirmarea deplin meritată a valorilor românești pe toate meridianele, contribuind la augmentarea prestigiului țării și punînd în lumină contribuția originală a poporului nostru la patrimoniul de valori al întregii omeniri.

Francisc Păcurariu

Sculptură de Ion Jalea

Gînditorul profund și creator

PRIN însuși obiectul investigațiilor sale — trecutul societății umane — istoricul percepe mai acut una din dimensiunile fundamentale ale procesului de dezvoltare istorică: timpul. Scurgerea lui este marcată — de astă dată în egală măsură pentru istoric și pentru semenii săi — de evenimente din a căror succesiune se formează trama istoriei și a căror evocare le subliniază însemnătatea. Între aceste date, 28 martie 1974 a căpătat în conștiința poporului român o semnificație și o rezonanță deosebită: este ziua cînd votul unanim al Marii Adunări Naționale, expresie a voinței întregului nostru popor, a dat României socialiste pe primul ei președinte în persoana secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Cel mai destoinic dintre fiii acestui pămînt, ai acestui popor, a primit astfel consacrarea oficială de reprezentant și de simbol al națiunii. Eminentă sa personalitate a devenit exponentul voinței de efort constructiv, de viață liberă, de pace, al poporului român și al naționalităților conlocuitoare de pe acest pămînt, care înseamnă pentru toți Patria.

În tovarășul Nicolae Ceaușescu vedem — deopotrivă români, maghiari, germani, cetățeni ai Republicii Socialiste România —, pe Președintele nostru, pe îndrumătorul competent și iscusit, pe combatantul curajos și decis, pe gînditorul profund și fecund.

În tovarășul Nicolae Ceaușescu, istoricul întilnește un perfect cunoscător al milenarei istorii a poporului nostru, care a dat în opera sa analize și caracterizări strălucite ale momentelor și proceselor fundamentale ale acestei istorii.

A scrie istoria așa cum a fost, a respecta, deci, adevărul istoric este chemarea permanentă pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o adresează istoricilor, făcînd din ea un principiu deopotrivă metodologic și etic. El le cere să abordeze curajos și novator marile probleme ale istoriei naționale și universale, să opereze distincția între general și particular în interpretarea fenomenului istoric, să nu devină niciodată prizonierii apriorismului, ai schemelor prestabilite. Și mai presus de orice, el cere, în spiritul celei mai autentice dialectici, ca adevărul să se desprindă din confruntarea liberă a ideilor, descătușată de teama de eroare:

Abordarea creatoare și novatoare, atît pe planul teoretic cît și pe cel al cercetării istorice, iată ce ne cere Președintele nostru. El ne oferă în același timp modelul unei viziuni a istoriei românești, întemeiată pe aplicarea cu discernămint a concepției materialist-istorice: Statul dac centralizat și independent al lui Burebista, epoca de prosperitate și consolidare a domniei lui Decebal, etnogeneza românească, constituirea statelor feudale românești, marele efort al luptei pentru apărarea neamului și a ființei naționale a poporului român împotriva invadatorilor și dominatorilor străini, realizarea celei dintîi uniri sub Mihai Viteazul, revoluția din 1821 și cea din 1848, înființarea Unirii din 1859, cucerirea independenței de stat, desăvîrșirea statului național în 1918, crearea Partidului Comunist Român și lupta sa eroică, însurecția armată națională antifascistă și antiimperialistă, revoluția populară au găsit în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu o tratare de înaltă rigoare științifică și de inestimabilă valoare teoretică.

Unul dintre marile adevăruri și în același timp din marile învățăminte ce se desprind din activitatea și opera Președintelui Ceaușescu este că istoria noastră reprezintă un efort multisecular solidar al comunității umane de pe teritoriul românesc, comunitate care integrează astăzi într-o perfectă egalitate în drepturi și datorii pe români și naționalitățile conlocuitoare. Români, maghiari, germani au trăit și luptat împreună, au cunoscut laolaltă bucurii și vicisitudini. Istoria, care a fost și bună, și vitregă cu ei toți, i-a sudat în națiunea socialistă de astăzi și i-a legat de vatra strămoșească, vatra care este pentru ei pămîntul țării. Am încercat într-o lucrare predată tiparului, **Dacoromano-Saxonica**, să pun în lumină, în spiritul operelor de istorie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, istoria și complexitatea legăturilor dintre poporul român și naționalitatea germană din România, așa cum s-au reflectat ele în scrierile cronicarilor români și sași.

De la alegerea ca președinte a tovarășului Nicolae Ceaușescu s-au scurs cinci ani, dar întregul lui activitate de militant comunist, începută din anii tinereții, aparține istoriei noastre și îi conferă statura unei mari personalități, devenită de pe acum istorică.

Adolf Ambruster

Primăvara primăverilor noastre

LUNGUL meu drum spre casa părintească trece prin mari plantații de pomi și podgorii. Mă împresoară de pretutindeni zborurile cocorilor și nesfîrșitele șiruri de plantații proaspete.

Mereu de aci înainte — de oriunde aș veni — drumul meu spre casă, peste aceste dealuri, trece prin mari grădini de pomi roditori și tinere podgorii.

Este pentru mine cea mai înaltă răsplată — este ca și cum mă întîmpină în prag Mama, tînără.

Cireșii mei de aur roșu! Vă întoarceți așadar cu adevărat pe locurile noastre dragi, pe dealurile adorabile ale copilăriei mele!

Copii, adolescenți ca mine — cel de atunci — vă vor cînta și vă vor păzi de cîndurile hrăpărețe. Și vor adormi amețiți de soare în cerdacul de iarbă cuibărite printre crengile voastre împodobite cu fructe. Fetite, cu părul lung peste umerii lor subțiri, ascunse ca niște zeițe fragile printre crengile voastre, vor înălța cu glasuri de aur în văzduhul de argint bucuria întoarcerii voastre pe dealurile noastre înțelepte.

Pe aceste dealuri ale noastre, pomii și viile au purtat totdeauna nume de oameni — numele oamenilor care le plantaseră. Pe mulți dintre acei oameni minunați care avuseseră grijă să planteze noi aproape nu i-am văzut, nu i-am cunoscut — dar le pomeneam numele ori de cite ori urcam în pomii lor și ne încărcam sinul cu poame. Și tot ni se părea că de undeva oamenii aceia ne privesc și se bucură.

Nu au fost dealuri mai răsfrățate de cîntece și nici copii mai răsfrățati decît noi, pe aceste dealuri, deasupra podișului, peste zarea nemărginită a Deltei.

De cînd știu — și de cînd știm cu toții — bătrînii și strămoșii noștri au plantat pomi, au pus rînduri de vie, cu gîndul la copii, cu gîndul la cei care-or veni: un semn de dragoste — o îmbrățișare a lor pentru urmași. Nimic mai profund omenesc și nimic mai curat și mai gingaș decît această legătură între

generații — și legătura noastră cu pămîntul patriei. Să plantezi, să trăiești în pomii sădiți, în coroana pomilor, în parfumul viilor.

Pomi — frații omului — frați ai voștri! — familia noastră întregă; prelungirea noastră în pămîntul viu al țării, prelungirea noastră în soarele și în veșnicia patriei. Pomi, frați ai noștri, fără ei familia mare, neamul, nu ar fi întreg, ne-ar lipsi cineva drag în grădina, la fereastra noastră; ne-ar lipsi cineva drag pe drumul nostru, la masa noastră, la sărbătorile și în cîntecele noastre.

Cireșii, viile mele de aur! Drumul meu spre casă! Primăvara primăverilor noastre! Primăvara cea mare, în care plantăm ceea ce va înflori și va rodi în toate celelalte primăveri viitoare. Primăvara care le cuprinde pe toate celelalte primăveri. Aș putea să scriu poemul marilor noastre împliniri. Drumul meu spre casă — din orice parte aș veni — trece prin splendide grădini de pomi și podgorii.

Călătoresc prin Dobrogea cu pluguri uriașe înaintea mea, cu stoluri de cocori; cu nesfîrșite stoluri de plantații proaspete desfășurate pe toată zarea; cu mii de oameni răspîndiți pe arături, purtînd în brațe — ca pe niște copii care încă mai dorm, care habar nu au cine-i poartă în brațe și unde îi duce! — pachetele de pomi, pachetele de viță de vie; bărbați și femei — multe femei! — îngenunchind lîngă fiecare pom, lîngă fiecare mlădiță pe care o așează în uriașul leagăn sub cerul liber.

Icoana de aur a patriei! Aceasta este icoana de aur a patriei! Asupra ei am deschis ochii pe lume, cu ea am crescut — și o recunosc dintre toate chipurile lumii: femei și bărbați, tineret, oameni în vîrstă îngenunchind la rădăcina fiecărei ramuri, așezînd-o cu credință în pămînt.

Ce poem generos ar putea să-mi co-

boare din văzduh pentru tot ce mă înconjoară de pretutindeni, cînd cele mai înflăcărâte vise ale adolescenței mele se împlinesc! Ce poem aș scrie urmașilor noștri, dorindu-le să aibe mereu norocul să vadă cu ochii lor primăveri ca aceasta, în România! Eu am plantat pomi, am plantat rînduri de vie pe aceste dealuri — și îngenunchind în țărîna fierbinte cu o cană de apă adusă cu greu, de departe, pentru fiecare fir plantat, visam să umplu dealurile cu grădini și vii; imaginam conduite uriașe cu care să trag apa din fluviu și să scald întreaga Dobroge.

Unde sînt pe aceste dealuri adolescențele, firavele mele plantații?! Oricît le-aș căuta — au dispărut sub brazdele acestor pluguri uriașe ale veacului și sub valurile uriașe ale acestor primăveri. Dar cele mai fantastice și luminoase vise ale adolescenței mele pe aceste dealuri se împlinesc! De aci înainte drumul meu peste aceste dealuri urcă și coboară prin aceste mari și moderne desfășurări de livezi și podgorii.

Plîngeți, dealurile mele dragi, de bucurie! — nu mai plîngeți de singurătate.

Primăvara primăverilor noastre! Attea primăveri în care ai visat să plantezi pomi și viță de vie se revarsă în această primăvară, în care — iată! — plantezi în imensitate! Țara întregă îngenunchiază, în aceste zile, în sfîntele-i brazde și plantează păduri, plantează livezi, podgorii. Acesta este un jurămint, un legămint! Jurămintul de primăvară, legămintul de primăvară, cu patria. Niciodată îngenunchiat — poporul român, liber și demn, stăpîn suveran pe destinul său — îngenunchiază în brazdele primăverice ale țării și plantează pe spații largi și ca într-un ritual, în chip simbolic repetînd jurămintul fiecărei primăveri în fața pămîntului patriei.

Primăvara primăverilor noastre; icoană de aur a patriei noastre.

Călătoresc prin plantații, prin Dobrogea, cu stoluri de cocori pe deasupra,

cu această omenire vrednică cu brațele pline cu ramuri roditoare, pe care le așază cu grijă în pămînt. Mari grădinari prin vocație, prin tradiții; mari poeți, mari vizitatori ai grădinilor și ai podgoriilor. Ei au de plantat și de împlinit o viață și o vocație. Ei plantează acum în imensitate. Ei sînt din neamul acelor bătrîni și strămoși, care de-a lungul sutelor de ani au împodobit dealurile noastre cu acei pomi miraculoși — minunile copilăriei noastre.

Din mijlocul acestor plantații tinere peste care plutește încă respirația caldă a oamenilor pareă aud glasul ferm, îndemnul hotărît, fierbinte al Președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu; indicațiile sale clare, în dialogurile de lucru cu specialiștii din pomicultura și viticultura: grăbiți mult ritmul plantațiilor; măriți mult suprafețele plantațiilor; recuperați rămășițele în urmă; creați soiuri superioare de pomi și vii; ridicați la nivelul condițiilor create în țara noastră și la nivelul cuceririlor și exigențelor mondiale pomicultura și viticultura. Copiii țării au nevoie de fructe superioare; copiii, țara au nevoie de struguri de cea mai bună calitate.

Se vor întoarce, așadar, copiii în cîmpuri, pe dealuri; vor cînta în cerdacul de iarbă ascunse printre crengile pomilor și vor culege fructe de aur.

Primăvara marilor plantații — primăvara primăverilor noastre. Primăvara în care se revarsă, biruitoare, toate primăverile în care am visat să plantăm și nu am avut posibilitățile, condițiile — și acum plantăm și nu ne mai săturăm plantînd și nu dovedim să plantăm cît se deschide în fața noastră zarea, și nu ne mai săturăm privind o omenire întregă cu brațele pline cu pomi, cu brațele pline cu viță de vie, îngenunchind pe sfîntele brazde — ca la un jurămint cu țara — și grăbindu-se să planteze și trăind la fel cu noi o primăvară a primăverilor!

Traian Coșovei

CÎNTARE PATRIEI

Dialog între fiii țării

Din cuvinte simple
sîntem,
noi, românii.

Din mulțime
și din Muntele Mare
ne-am ales conducător.
În trepte zvelte îi urcă visul –
nici o clipă n-a îngenunchiat
prin vreme.
Libertatea-i drept temelie
strînsă bob cu bob
de pe unde curg doinele bătrîne... –
cuprinderea aceasta trece
prin sufletele tuturor !

Iată izvoarele,
toate au drum tăiat de mîna lui –
prin ele întinerim
peste lespede cea sfîntă,
acum, la marile-mpliniri.

– Zburăm laolaltă
cu faptele –
vine un timp
cînd dragostea lucrului nou
e mare
cît facerea bobului de grîu.

Iată-ne ajunși în amiază,
împlinirea trebuie judecată
după feluritele ei înfățișări ;

sîntem credința conducătorului,
sîntem rotundul pietrei ;
sîntem suferința adevărului
și a marilor bucurii...

Constantin Drăcsin

Ești

Ești verdele sfidînd paloarea
prin urma soarelui în mare.
Ești piinea, sarea și sudoarea
un peisaj în marmuri clare.
Ești aisberg ce duce marea
de la pocal pînă la zare,
ca-ntr-o efigie, mîngîierea
străbunilor în neuitare...

Angela Popescu

De-o ființă cu patria

Ce s-ar părea că se vede
cînd privim o fîntînă
nu-i cerul de deasupra noastră
ci o mai veche iubire
vîrsătoare de lacrimi
prin a cărei îndelungată și chinuită
lucrare
s-a păstrat la vedere
trupul fraged și neprihănit
al patriei zămislitoare de grîu.

Ce s-ar părea că se vede
cînd privim o fîntînă
nu-i chipul nostru oglindit de-aproape
ci umbra unei făpturi călătoare
prin adîncimile plînsului de mamă
niciodată înduplecate să plece
din dureroasa lor veghe
lîngă vetrele iubirii
de soare.

Ce s-ar părea că se vede
cînd privim o fîntînă
nu-i priveliștea mișcătoare a unei
singure vîrste

și a unui singur chip
ci ancestrala suferință a pietrelor
sprijinitoare de gînduri
care nu poate fi altfel tîlmăcită și înțeleasă
decît prin înfățișarea unei adîncimi
de-o ființă cu patria.

George Țârnea

Anotimp

Cerul nostru rotund ca o piine
Își desface zările toate
Și cu rouă de visuri ne bate,
La rostirea cuvîntului miine.

Auzim cît ni-i vatra la preț,
După foșnetul grîului verde,
Cu sortiri la chindii să dezmiere,
Un urcuș spre destinul măreț.

Rădăcinile firii, din luturi,
Se respiră cu nimb de fîntînă
Și cu sete de frescă bătrînă,
Spre căderea mirabilei ciuturi.

Și totu-i rîsad și culoare
Și largi ni-s ogrăzile-gazde
Și cîtă neliniște punem în brazde,
Cu tot ce-i sămînță sub soare.

Stelian Gruia

Țară

Pămîntu-acesta-și lasă, lin, în noi,
purtîndu-ne prin spații, nemurirea.
Cînd prin istorie-i trec viteji eroi,
ne luminează viața și privirea.

Tresare grav, la un cuvînt al lui,
ființa mea : el i-este rădăcina.
Noi sîntem, în suflarea veacului,
un ritm sonor : Pămîntul ni-e lumina...

Dan Rotaru

România luminii

Mai omenească decît piinea
Și apa
Și decît suferința sau dorul
Ești tu, Libertate !
Mai înaltă decît lumina,
Mai tînără decît iarba,
Decît toate izvoarele,
Mai pură decît privirea,
Ca nașterea ești
Libertate eliberată !
Obrazul muncii, însuși gîndul muncii
Se vîd în oglinzile tale
Ca un cîmp alb, străbătut
De păsări cîntătoare !
Iată rodul tău, urcă din umerii țării
Ca un anotimp
Cînd toate muncile omului
Îi ridică patria-n zarea imnului,
Cînd însăși munca este patrie liberă ;
Tu ești firul cu plumb
Al devenirilor noastre.
Libertate liberă,
Tu ești însăși România luminii !...

Ion Crînguleanu

Stăpîni la răscruci

Cu suflet arat de daruri și spini,
cu creste și cînt semănat
cu vis ferecat în negre pecingini
șesute de vremuri viclean,
cum de spulberați n-am fost de tîvălugul
himeric
și fruntea nu ne-am plecat somnoroaselor,
nebunelor ape,
cum de-am rămas stăpîni la răscruci
de istorii ?

Poate, puterea ne-a fost o șoptă
de frunză trecută
prin vifor și grindini, prin guri de genuni
cu singele nostru-ncălzită din nou să răsără
în alt anotimp mai bun,
poate un foc nestins din sfînta țărînă
toiag fără vămii ne-a fost, din spuză,
spre steaua adusă tot mai aproape
în zbucium să ne fie călăuză.

Poate, bătaia unei inimi, marea cea mare
sub carpatice tîmple a adus
în piepturi să sune
viscol de soare fără apus.

Zeno Ghițulescu

Întotdeauna primăvara

Întotdeauna primăvara e o lumină
pe fruntea Patriei, o floare pură
rouă răsunînd
din mari adîncuri noua ei făptură
cum singele statornic încălzește
dorința noastră de pămînt

întotdeauna sufletul miroase
a iarbă și a libertate
flori de cireș miinile tale iubind
grîul fraged
sonor și pur pulsînd în univers

veghind semințele și rodul
acestor noi și calde deveniri
pămîntului și ființei noastre,
pe fruntea Patriei steaua cunună lumini.

Gabriel Iuga

Generația literară a războiului

PRIMUL care a promovat în critica literară ideea grupării scriitorilor după generații a fost Albert Thibaudet (1874—1936), cel mai de seamă critic francez interbelic, care a lăsat și o postumă *Istorie a literaturii franceze de la 1789 pînă în zilele noastre*. Desigur, între scriitorii aceleiași generații nu se pot contesta anumite afinități, o oarecare solidaritate, dar... În fond, ce este o generație și cum se poate circumscrie cronologic? Sint scriitori care debutează trecute, alții la vîrsta matură, unii care se afirmă din primul moment, alții către sfîrșitul vieții, sau chiar postum. În acest caz, se vede că apartenența strict cronologică la o generație nu le-a fost de nici un folos. Astfel, în Franța, Stendhal (1783—1842), considerat astăzi egalul lui Balzac și al lui Flaubert, moare aproape necunoscut, iar Sainte-Beuve, criticul preminent al vremii, care-l cunoscuse și a avutese nimic de împărțit cu el, ba chiar îi era îndatorat, a scris despre romanele lui că ațita a putut face autorul (și nimic mai mult). La noi, Calistrat Hoșas (1848—1917), deși debutează cam la vîrsta de 25 de ani, iar pînă la 50 de ani își dă cea mai importantă parte a operei lui de pasionat și erudit drumet, este și el, ca și Stendhal, consacrat postum, iar pentru că G. Ibrăileanu i-a republicat scrierile în „Viața Românească” și i le-a adunat în volum, scriitorul trece drept contemporan și figurează în istoriile literare ca omul veacului nostru, desi toată formația sa intelectuală și tendințele lui spirituale îl leagă de secolul trecut. S-ar spune că este o excepție? Nicidecum! Genialul Caragiale, pe care ultimii săi exegeți vor să-l facă un fel de dramaturg de avangardă, se declara un om vechi, se arăta refractar față de inovațiile marilor săi contemporani (Ibsen, Strindberg etc.), iar la Berlin (1905—1912) n-a călcat o dată în teatru și nu s-a interesat de noile probleme de regie (Max Reinhardt ș.a.). Ion Creangă s-a înțeles de minune cu Eminescu, deși între ei era o deosebire de vîrstă de 13 ani. Să fie ideea de generație altă de elastică? Sau nu cumva afinitățile spirituale depind mai puțin de cronologie, cit de structuri scriitoricești similare sau chiar complementare?

Vorba unului meu dascăl Mihail Dragomirescu, oricum ar fi, criticul Emil Manu ne-a oferit recent, cu *Eseu despre generația războiului*, cea mai bună carte a sa și ne-a mai dat, după cum s-a văzut, și de gîndit: ce este o generație? Lăsăm pe alții să răspundă categoric la această spinoasă problemă, recunoscînd însă că momentul debutului și grupările literare ale acelorași ani pot constitui, ca la Emil Manu, premisele unui criteriu de grupare. Născut „la 9 octombrie 1922, în satul Manu, com. Timna (jud. Mehedinți)”, dar nădîndu-și, din cochetărie, ca la alții, numele patronimic, Cismărescu, Emil Manu, doctor în științe filologice și cercetător științific principal la Institutul de teorie și istorie literară „G. Călinescu” (vezi „Notă despre autor”, la sfîrșitul cărții), după o serie de culgeri de versuri (între anii 1969 și 1975), s-a fixat la critică și istorie literară, pe linia călinesciană, ca majoritatea celor ce au debutat în timpul celui de al doilea război mondial sau după Eliberare. Iată o notă comună acestei serii de critici literari este interesul pe care l-au arătat față de Argezei, mai ales după reconsiderarea lui, publicînd cite o monografie despre poetul laureat, academician și erou al muncii socialiste, Ovid S. Cihomăniceanu, D. Micu, M. Petroveanu, Alexandru George și el însuși, Emil Manu (*Prolegomene argeziene*, 1968). Dintre aceștia poezii, singur Emil Manu să nu fi făcut parte din nici o grupare de poeți? Nu-mi vine a crede. Cum am sta cu „generația”? După ce clasează pe scriitorii așa-zisi ai generației celui de al doilea război mondial pe genuri și grupări (poezia, proza, Cercul literar de la Sioiu, critica și eseul), ia în considerație ca „patru puncte cardinale”, revistele: „Bilete de papagal”, „Jurnalul literar”, „Litoral” și „Agora”, inegale ca durată și ca influență. În „Bilete de papagal” (cu mari intermitențe, 1928—1945), Argezei a publicat mai mulți debutanți, dar fără să-l îndrumeze, în felul lui Macedonski, însă arătîndu-se satisfăcut cînd recunoștea în sunetul unora dintre ei, propriul său „glas” sau propria lui „voce”. Marele poet s-a uitat poncî la mine într-o zi, cînd l-am întrebat dacă semnează și cu alte nume în micul lui periodic. A înțeles foarte bine ce voiam să-i spun, dar mi-a răspuns sec și a schimbat vorba. Nu se poate vorbi, așadar, de o direcție Argezei în poezia aceluiași moment, nici în cea contemporană, cum se spune despre posteritatea lui Ion Barbu și aceea a lui Lucian Blaga, a căror influență a fost covârșitoare și stăruie încă. Ce e drept, din cînd în cînd surprîngem și în versurile unor poeți de astăzi, înconfundabila cadență argezeană, dar atât!

„Jurnalul literar” al lui G. Călinescu n-a fost o pepinieră de poeți, ci de critici (G.

Ivascu, Al. Piru, Adrian Marino). Poetul preferat lipsește la indice, dar figurează la pag. 341:

„Poetul de casă al revistei, prezentat elogios de G. Călinescu într-un medaion, este Mircea Pavleșcu, colaborator de la primul număr [...]. În nr. 20 al revistei i se publică o întreagă pagină de poezii și în cursul anului, în colecția „Jurnalului literar”, i se editează volumul *Pasărea paradisului*, caracterizată de G. Călinescu drept «o poezie nefantezistă, adevărat jurnal de bord ștrengăresc și melancolic». Oricît de călinescian, Emil Manu se mărginește la această mențiune, dar nu-i acordă poetului răsfațat de maestrul său vreo importanță, necum un studiu. Aș mai preciza că singura dată cînd schitează opoziție față de judecățile marelui critic, este vorba de Dimitrie Stelaru, unul dintre aștrii „generației”, alături de G. Dumitrescu, Ion Caraion, Constant Tonegaru, Ștefan Augustin Doinaș și Radu Stanca (a căror poezie și acțiune lirică e pusă sub proiecția unor luminoase studii).

DINTRE poezii tineri, de cert talent, dar dispăruți înainte de vreme, Emil Manu ne atrage atenția asupra „enigmaticului” student în agronomie, C.T. Lituon (Constantin Tutică, n. în 1922, m. în 1948), „unul din poezii de care epoca nu se poate lipsi”, militează pentru publicarea integrală a celor rămase de la el și mai pledează călduros și pentru studiul medicinist, Emil Ivănescu (1921 — sinucis cu propriu preaviz în 1943), „un nonconformist, un orgolios de tip byronian, un om bolnav de luciditate, un sceptic și un obsedat de ideea morții, la 16 ani arăta matur ca la 30”. Piesa lui, *Artisul și Moartea*, „proprie numai pentru lectură”, ar conține, după Emil Manu, elemente preionesciene. Subliniați ca fiind cite un „Nume [...] ambii scriitorii autentici, fără să fi ajuns la o operă”, Lituon și Ivănescu (fratele lui Cezar) sint printre revelațiile cărții.

Alt poet, îndeosebi remarcant de Emil Manu, dar de fapt aparținînd valului ulterior, este Leonid Dimov, căruia-i admiră personalitatea lirică, dar și cunoașterea și minuțioarea magistrală a limbii, cu afirmația că apariția unui ciclu al său, la „Viața”, a constituit o adevărată surpriză. Aș spune, nu numai pentru public și confrăți, dar și pentru autor, care mi s-a prezentat ca un „paria al poeziei”, refuzat pentru motive extraliterare de toate revistele, dar pe care l-am publicat, în calitate de redactor-șef, oferindu-i astfel posibilitatea de a se desfășura.

Dintre șefii generației, menționez că unul, poet talentat, în anii vitregi pentru poezie, scriind despre Constant Tonegaru și criticii care l-au susținut (Vladimir Streinu și subserisul), și negîndu-i orice valoare, a exclamat într-un articol conformist:

— La așa poet, așa critici!
Nu zic nu! dar parcă în alt sens...
Emil Manu nu a ignorat rolul lui Vladimir Streinu la promovarea acelei generații: Constant Tonegaru, Mircea Popovici, Mihail Crama, Radu Stanca și chiar Dimitrie Stelaru (astăzi steaua de mărime înțîi în ierarhia generației), Gheorghe Chivu și alții, însă nu a găsit cu cale să integreze punctele cardinale ale presei poetice, „Preocupări literare” (în ultima fază) și „Kalende” (a doua serie), ambele sub conducerea lui Vladimir Streinu, pe care l-am numit chiar, pentru rolul său major, dintre toți criticii literari consacrați: „cloșca cu puil de aur a poeziei tinere”. A fost, într-adevăr, iubitorul și îndrumătorul ei, și nu puțin sint aceia ce-l păstrează o amintire plină de venerație și recunoștință.

Alți poeți, afară de cei numiți, figurează, în ordinea din volum, Veronica Porumbacu, Victor Torynopol, Nina Cassian, Teohar Mihadaș, Petru Sfetca, Sergiu Filerot (G. Niculescu), Iordan Chinet, Tudor George și Vasile Niculescu.

PROZA e reprezentată prin Marin Preda, Eugen Barbu, Dinu Pillat, Marin Sirbulescu, Tiberiu Tretinescu, Pavel Chihabia, Petru Vințilă și Constantin Toiu.

Pe lângă criticii menționați, au fost studiați Zoe Dumitrescu-Busulenga, Dinu Pillat, Paul Georgescu, Paul Cornea, Mihail Gafița, Ion Negoitescu, Cornel Regman, N. Balotă, Ovidiu Cotruș, Radu Enescu, Ovidiu Drimba și Eugen Todoran.

În Cercul literar de la Sibiu, după Radu Stanca, Ion Negoitescu și Ștefan Augustin Doinaș, urmează, nepublicat pînă azi în volum, cu toate că și-l anunța încă din 1947, Ioanichie Olteanu, care „a reeditat cazul Ion Vinca”, sub acest raport.

Să nu se supere Emil Manu că-l voi mai face o mică observație, în marginea acestei sintagme:

„...o inefabilizare a lumii materiale” (aproposito de Leonid Dimov).

Nu-mi displace, ca filolog, broderia verbală a criticului, dar aș observa că nici

Șerban Cioculescu

(Continuare în pagina 8)

À la recherche du temps perdu (VI)

CIND profunda depresiune în care m-a scufundat moartea lui Călinescu, ce a durat mai mult de un an, răstimp în care n-am mai pus condeiul pe hîrtie și n-am mai publicat nimic nicăieri, a început să se atenueze, cînd, în a doua toamnă de după tragica lui moarte, am revenit în București din Bucovina, tulburat de o întâmplare pe care o aflasem acolo, și așternînd-o pe hîrtie, am dat-o să fie tipărită în revista în care scriam de obicei, sub titlul „Avionul și căprioara” fără să bănuiesc că încep ceva ce va dura șapte ani, ceva ce mai apoi avea să primească numele de „Paznic de far”, deci, cînd am început să scriu din nou, întorcîndu-mă treptat la viață, printre preocupările mele din acel timp, un loc central i-a revenit lui Alexandru Philippide.

De foarte mulți ani, de pe vremea cînd în presa literară puteau fi întîlnite atîtea nume ilustre, printre care cel al lui Camil Petrescu, al lui G. Călinescu, al lui Tudor Vianu, ca să nu măi pomenesc de Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, semnătura lui Philippide — poate pentru că era mai rară, și întotdeauna la sfîrșitul unor texte ce se vedeau că au fost îndelung cumpănite — exercita asupra mea o atracție deosebită. N-aș putea spune că mă pasiona, n-aș putea spune că mă fascina, ca semnăturile lui Arghezi sau Călinescu, dar eram conștient de valoarea ei. Pe scurt, semnătura lui Philippide avea în ochii mei prețul pe care îl au, în ochii celor ce se pricepe la ceasornice, acele ceasuri elvețiene ale căror piese n-au fost staționate, ci lucrate manual, fără grabă, la ei acasă, de meșteri răbdători și pricepuți, care au în această îndeletnicire o lungă tradiție. Printre atîtea semnături, ai căror autori puteau cădea pradă unui subiectivism excesiv, numele lui Philippide — va fi scris el vreodată vreun pamflet? — îmi garanta că scrisul lui e rezultatul unui mecanism de mare precizie, în care te puteai încrede, ca în calculele astronomilor ce vestesc, cu sute de ani înainte, secunda exactă a unei eclipse de soare.

SUFLETUL meu ieșise din lunga eclipsă prilejuită de moartea lui G. Călinescu, care fusese precedată de alte lungi eclipse, de altă natură, ce-l umbriseră mai mult de cincisprezece ani, scriam din nou, săptămîna de săptămîna, cum de mult nu mai scrisesem, cu degetele, cu inima, cu mîntea desmorțite, iar singura mea părere de rău era că acea epocă nu mai fusese prinsă de oameni — ca Tudor Vianu, Lucian Blaga, Camil Petrescu și mai ales G. Călinescu, care — bănuiam — ar fi aruncat la coș multe dintre adăugirile făcute *Istoriei literaturii* sub presiunea setelor de kilograme pe centimetru pătrat de intelect, ce caracteriza epoca anterioară.

În acea vreme, îngrijorat de soarta culturii române, gîndindu-mă cum s-ar putea ca revista la care scriam, din care semnăturile lui Călinescu și Arghezi dispărușeră pentru totdeauna, să capete cit mai mult prestigiu și un cit mai pronunțat caracter umanist, în mîntea mi-a revenit — stăruitor — Alexandru Philippide. M-am dus la redactorul-șef și l-am rugat să facă totul pentru a-i obține colaborarea regulată. Țin mîntea că i-am propus să cedez onorariul ce mi se cuvenea, pentru a-l dubla pe acela pe care i-l ar fi oferit, sau pentru a-i trimite mari buchete de flori, orice ar fi crezut de cuviință, numai să-l înduplec să scrie. Se pare însă că Philippide nu mai voia să fie prezent decît, la rare ocazii, în cadrul Academiei.

ÎN PRIMĂVARA anului trecut, țineam în mîna un exemplar din această revistă, cuprîns de o umire pe care n-o întrecia decît bucuria. Pe una din pagini, pe o pagină întreagă, de sus pînă jos, era publicat un poem, un singur poem pe o întreagă pagină. Autorul lui — vedeam și nu credeam — era Alexandru Philippide. La sfîrșitul ultimei coloane putea fi citită data cînd fusese scris: aprilie—mai 1978.

Era în ziua de joi, 11 mai 1978. Acea pagină, acea incredibilă pagină, așa cum mi se înfățișa ochilor, a făcut asupra mea o impresie extraordinară. Știu bine ce înseamnă poetul-adolescent-de geniu, și de asemenea ce înseamnă poetul-venerabil, cu multe state de serviciu în literatura țării sale. Cultura Franței e mare — iar Franța e mare prin cultura ei — pentru că a avut poeți ca Rimbaud și ca Victor Hugo.

Înainte de a începe să citesc acel poem intitulat *Omăgiu unei umbre*, m-am uitat îndelung — cu un adînc fior în inimă și cu un înalt fior al spiritului — la semnătură. Rivnîndu-l ceas elvețian, cu piese nestanțate, se afla sub privirile mele, arătînd una din rarele, din marile clipe ale poeziei, ale culturii române. Decanul de vîrstă și de talent al poezilor români scria din nou, publica o pagină întreagă de poezie.

Cu tot caracterul-i didactic — elogiu și biografie a unui îndepărtat strămoș — poemul era uimitor prin prospețime, prin sprinteneala fiecărui vers, plin de farmec, de o gravă meditație și — parcă involuntar — de o undă de umor.

În Grecia cea veche chiar și ceața
Părea prietenoasă, cum este dimineața.
Așa începea cîntul, pentru că mai apoi să aflăm:
Născut aici, în țară cu mituri titanide
Strămoș al meu, Dimitrie Philippide

În afară de cea de mai sus, nici una dintre rime nu este nouă, căutată, frapantă, toate vor fi fost folosite de multe ori, dar sub pona lui Philippide reîntînesc brusc și, în limpezimea lor, devin zgolbii ca undele unui riu de munte.

De data asta ai făcut popas
Mai sus de Dunăre și ai rămas
Pe pașnicile plaiuri moldovenești, atras
De oameni și de locuri care aveau să-ți fie
A doua patrie pe veșnicie.

Poemul cuprinde și o informație, fără îndoială riguros exactă, și în același timp menită să facă senzație:

Te-ai alipit de țara ce-ți dete adăpost
Și-n scris înția oară zicîndu-i România
Și dîndu-i clar, tu cel dintîi în lume,
Firescul și cuprinzătoru-i nume.

Era în ziua de 11 mai 1978. În acea zi, am fost sigur că Philippide va împlini optzeci de ani și că-i va împlini scriind.

DE PE ACUM știu cît de mîhnit voi fi la vară cînd, în ziua de 30 august, aflîndu-mă probabil la mare, nu-i voi mai putea trimite telegrama cu omagiile pescărușilor, ale delfinilor, ale albastrei nemărginiri...

Dar în toamnă, la 26 octombrie, voi aprinde o luminare pentru sufletul îndepărtatului său strămoș Dimitrie, cel care a numit prima oară această țară România, cel care a dat prilej, urmașului său de peste ani, să-l evoc în poemul *Omăgiu unei umbre*, doar cu puțin tîm înainte de a deveni el însuși o Mare Umbră.

Ultima mare umbră, dintr-un lung șir de asemenea umbre, care, de acolo unde vor fi rătăcind, nădăjduiesc că nu-și pierd neamul din priviri, că vechează asupra lui, pentru ca, secol după secol, din acest neam să li se poată alătura alte mari umbre.

Geo Bogza

*) Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, Editura Cartea Românească, 1978.

Epocă a marilor sinteze

OPERELE de sinteză sînt caracteristice unor perioade determinate de istoria culturală a unui popor. Ele se întemeiază pe o impresionantă acumulare de erudiție, pe o viziune limpede a fenomenelor care sînt înfățișate sintetic, pe o conștiință înaltă a valorilor dar și pe voința de a crea lucrări monumentale, pietre de vad în viața spirituală a națiunii.

În cultura românească, primele opere de sinteză au fost alcătuite în epoca de înalte împliniri pe tărîm politic, economic și cultural a lui Ștefan cel Mare, Neogoe Basarab și Petru Rareș. De atunci datează primele cronici moldovenești și *Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Teodosie*, înfățișînd experiența istorică, cucerirea politică și atitudinile etice ale poporului român la începutul secolului al XVI-lea. Opere de sinteză au fost create în perioada de calm, stabilitate politică și înfăptuirii multilaterale din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, cînd au fost alcătuite lucrări monumentale — *Pravilele lui Vasile Lupu* și *Matei Basarab, Cronicele lui Grigore Ureche, Miron Costin și Constantin Cantacuzino*, întinsele tălmăciri în română incurajate de Matei Basarab și Șerban Cantacuzino care au pus bazele limbii noastre literare. Concepția de largă și curajoasă creație intelectuală caracteristică epocii brîncovenești, favorizată de cîteva decenii de progres cultural dar și de o situație internațională care îngăduia speranțe de eliberare națională, a impulsinat

și programul bogat și variat al lui Dimitrie Cantemir, căruia îi datorăm sinteze ca *Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor, Sistemul religiei muhammedane, Descrierea Moldovei și Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman*. Sinteze au creat fruntașii Școlii Ardelene, îndeosebi opere majore de istorie românească, întemeiate, ca și *Hronicul* lui Cantemir, pe o vastă erudiție.

În epoca mai nouă a istoriei culturii noastre, îndemnul de a crea opere de sinteză a fost stimulat de perioadele de înnoire ale societății, de reorganizare a țării pe plan intern și extern, de modernizare a instituțiilor. Nicolae Bălcescu și Mihail Kogălniceanu au conceput corpuri vaste de documente privind trecutul românesc și tratate de istorie a poporului nostru, Alecu Russo și Vasile Alecsandri au inițiat opere de culegere a creației folclorice. Alexandru Odobescu și alți cărturari cu vederi înaintate au pus bazele istoriografiei noastre culturale procedînd la inventarierea și primele măsuri de protecție ale creațiilor de valoare din patrimoniul național — monumente, opere de artă, manuscrise și documente risipite pe întreg cuprinsul Principatelor Unite. În anii următori, August Treboniu Laurian publică *Tezaurul* său de izvoare narative privind istoria românilor (în trei volume), iar nou înființata Societate Academică inițiază *Dicționarul limbii române* pe care B. P. Hasdeu începe a-l redacta în dimensiunile monumentale ale lui *Etimologicum Magnum*.

Îndată după cucerirea Independenței, paralel cu editarea uriașei colecții Hurmuzaki, de documente externe privind trecutul românilor, sînt redactate sintezele de istorie națională ale lui A. D. Xenopol, Dimitrie Onciul și Grigore Tocilescu. Tot unor perioade de efervescentă a conștiințelor, însuflețite de idealul desăvîrșirii unității naționale, sau pătrunse de răspunderile sporite după realizarea statului național român unitar, le corespunde alcătuirea sintezelor lui Nicolae Iorga în istoriografie, Vasile Pârvan în domeniul arheologiei, Ovid Densusianu și Sextil Pușcariu în lingvistică, Tiktin, Răzmeriță, Candrea sau Șăineanu în lexicografie, S. Fl. Marian și T. Pamfile în folclor și etnografie, ca și atîtea alte opere în diferite domenii ale științelor sociale și umane.

AM recapitulat aceste eforturi de alcătuire a unor sinteze în istoria culturii românești pentru a învedera că programul de creație spirituală de larg orizont al anilor noștri se întemeiază pe o tradiție a convergențelor majore întru afirmarea idealurilor naționale de independență și suveranitate, strădaniile generale de înfăptuire multilaterală și conștiința superioară a creatorilor de valori spirituale, că au nu numai datarea dar și, mai mult ca înainte, cadrul prielnic realizării unor opere mari atît prin concepția, cit și prin erudiția și proporțiile lor.

În mai toate sectoarele scrisului românesc de azi programele prioritare

cuprind opere de sinteză. Culegerea izvoarelor privind trecutul poporul român și editarea lor critică este extinsă, cu mijloace de neînchipuit în trecut, la arhivele străine din Europa, America și Asia. Un *Repertoriu al bunurilor culturale externe ale poporului român* este în curs de publicare și el cuprinde descrierea a 100 000 de monumente, opere de artă, cărți, manuscrise și documente create de români sau privitoare la trecutul lor, păstrate astăzi în alte țări. Sînt în curs de elaborare și vor vedea în curînd lumina tiparului tratate de istoria României, istoria literaturii române, istoria limbii române, istoria artelor, a muzicii, teatrului, armatei, a economiei românești. Sînt concepute sinteze similare pentru toate domeniile de creație materială și spirituală ale poporului nostru. *Dicționarul limbii române* a fost imprimat pînă la litera Ș, așadar se apropie de încheiere și paralel, au fost alcătuite și editate numeroase instrumente lexicografice fundamentale. Au fost și continuă a fi publicate, cu o frecvență fără precedent, ediții de clasici ai gîndirii și scrisului românesc (Neogoe Basarab, Dimitrie Cantemir, Ion Budai Deleanu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Al. Odobescu, I. H. Rădulescu ș.a.). Se continuă, după severele criterii ale lui Perpessiciu, editarea operei lui Mihai Eminescu. A început publicarea izvoarelor muzicii românești, care dovedesc o tradiție de creație multilaterală, pînă de curînd insuficient cunoscută și, de aceea, revendicată adesea de culturi străine. Au fost elaborate și editate dicționare în variate domenii (istorie veche, istoriografie, literatură, muzicologie, teatru ș.a.). O serie de sinteze, îndeosebi de istorie, au fost editate în limbi de circulație internațională, contribuînd astfel la mai profunde integrare a valorilor românești în tezaurul științific și cultural universal.

Sînt opere a căror inițiativă și realizare nu mai aparțin, ca altădată, cărturarilor izolați care își consacrau o viață unei singure ediții, adesea fără a o putea duce pînă la capăt. Sînt alcătuirii în majoritatea lor colective, exprimînd, dincolo de contribuția personală de viziune și erudiție a fiecărui colaborator, capacitatea creatoare și nivelul atins de întreaga cultură, de toată știința românească.

Sînt operele care jałonează, ca tot atîtea pietre de hotar, creația multilaterală de azi a poporului nostru, treptele ascendente ale civilizației României contemporane.

Virgil Căndea

TEATRUL — tapiserie de Șerban Gabrea și Florin Ciubotaru, pregătită pentru Teatrul Național (fotografie de A. Cartoian)

Limba noastră

● UNUL dintre fenomenele cele mai puțin relevate de cercetătorii limbii culturii este rezistența etimologică în pronunțarea unor cuvinte, care, astfel, se sustrag de la tendințele generale ale sistemului. Exemple din limba literară italiană vor lămuri mai bine lucrurile. În *it. mezzo* pronunțarea grafemului — *zz* — este diferită de pronunțarea aceluiași grafem în *it. palazzo*. Explicatia ce se dă acesteia este de factură diacronică: *it. mezzo* provine din lat. *medius*, în schimb *it. palazzo* își are originea în lat. *palatium*. În primul caz, grafemul — *zz* — se pronunță *dz* —, în cel de al doilea, se pronunță — *ts* — (adică *t*). Secole de evoluție a latinei, unificarea grafiei literare nu au reușit să elimine această dublă pronunțare etimologică a grafemului — *zz* —. Alți exemple: *it. bene* se pronunță cu un *e* accentuat deschis, în timp ce *it. sete* se pronunță cu un *e* accentuat închis. Cauza trebuie căutată de asemenea în istorie: lat. *bene* s-a dezvoltat către un *e* accentuat deschis, deosebit de lat. *mitis* devenit *sete*, cu *e* accentuat închis. Acelasi grafem e sub accent are două pronunțări, fiecare dintre ele justificate diacronic. Trebuie arătat dintru început că aceste variații de pronunțare a grafemelor caracterizează exclusiv limba culturii înalte, pronunțarea literară aleasă. Dialectele Italiei, variantele diastratice ale clivajului social nu cunosc asemenea rafinate distincții. Se știe de altfel din descrierile italienei actuale că fonemele [dz] și [e] deschis au o pondere foarte redusă: ele reprezintă variații libere de pronunțare, în dispariție.

Pronunțări etimologice

Avem oare și în limba culturii noastre asemenea cazuri de pronunțare etimologică? Întrebarea nu este lipsită de interes dacă ne gîndim că ortoepia românească academică recomandă pronunțarea *smîntîi, căsnicie*, dar *izmă, gleznă și caznă* sau dacă stim că, alături de fonetismele corecte *izlaz, slab, măslîne*, se aude, dialectal, *izlaz, zlab, măzline*. Pronunțăm *groaznic, obraznic*, pentru că adjectivul este derivat din *groază, obraz*, dar ni se indică să scriem și să pronunțăm *trăsni, trosni*. Și în cazul acestor cuvinte diacronia a opus rezistență sistemului fonetic actual. Forma slavă originară cere *smîntîi*, tot așa cum probabilul etimon maghiar a impus, de la început, forma *izmă*; *căsnicie* este derivat din *casnic* și, mai înainte, din *casă*. În timp ce *gleznă* este un împrumut de origine slavă (cu *z*). Și în cazurile *slab, măslîne* avem a face cu forme etimologice avînd — *s* —, iar în cazurile *trăsni, trosni* este vorba de același cuvînt slav (cu *s*). Ortoepia noastră oficială respectă etimologia! Așa se explică de ce scriem *obste*, dar pronunțăm [opște], de ce se pronunță deschis și nu deschis.

Pronunțarea literară rămîne strict legată de structura fonetică originară a cuvîntului. Presiunile analogice ale sistemului reușesc să se mențină, dar ele sînt ținute, de cele mai multe ori, la un nivel sociocultural inferior. De fapt, fonetismele *zlab, izlaz, deschis* caracterizează pe vorbitorii puțin instruiți în cele ale limbii literare: forța de acomodare fonetică ac-

ționează nestîngherită la acești vorbitori la care nu se manifestă cenzura diacronică a modelelor. Să dăm pe seama acestorași modele diacronice și forma *eu*, pronunțată [yew], ba chiar, pretios [ew]! Pronunțarea *io [yol]* este populară și aproape pan-romană. Dimpotrivă, *osteni*, nu *usteni* (așa cum ar fi de așteptat etimologic) ar putea să fie o victorie a presiunii sistemului și a analogiei.

De altfel, se știe că neologismele recente își păstrează, în română, forma fonetică originară. Scriem și pronunțăm de ex. *prismă* (dar *izmă*!), pentru că așa cere fr. *prisme* iar oscilațiile *premisă/premiză, țifără/cifără, sesiune/seziune* etc. se explică prin izvoare de cultură diferite. Arătăm altădată (RL XI, 1978, 49, p. 4) că fonetism precum *cenzură, recenzie, senzual* sînt, la origine, pronunțări transilvane de tip mitteleuropean, care s-au impus în limba culturii noastre, după Unire.

Aceste constatări arată că diacronia acționează în sincronie. Istoria persistă în vorbirea actuală printr-o influență a modelelor și a formelor originare. Fiind vorba, în asemenea cazuri, de structuri fonetice care apar în limba literară, avem dreptul să recunoaștem în pronunțările etimologice o manifestare a ceea ce am numit (*Revue Roumaine de Linguistique*, XX (1975) 4, pp. 393—395) fidelitate față de cultură (*culture loyalty*), o caracteristică importantă a limbii culturii românești.

Alexandru Niculescu

Generația literară a războiului

(Urmare din pagina 7)

acest derivat nu este mai limpede decît mult uzatul epitet *inefabil*, și respectivul substantiv, *inefabilitate*, falsă judecată estetică de valoare, sau mai bine zis, cu totul iluzorie. Lumea materială poate fi bine sau prost exprimată, dar n-o vîd „inefabilizată“ (lată-mă și pe mine în cursa inovărilor lexicale!), ci numai ridicată, în intenția lui E. Manu, la cea mai înaltă treaptă artistică, dar aceasta-i altceva. Printr-un tur de forță, și scatologicul poate fi obiect literar, numit sau nenumit, ca în poezia lui Al. Philippide, *Idol*, cu motto „Dumnezeu e pretutîndeni“, din ciclul *Stînci fulgerate* (vezi *Sorieri, I. Poezii*, Editura Minerva, 1976). Îi invit pe Emil Manu s-o citească, așa, cu sensul „deconspirat“ și să mediteze încă o dată în marginea fenomenului de „inefabilizare a lumii materiale“, — deoarece materia fecală, noul obiect de cult, e „inefabil“, din momentul idolatrizării.

Mai îmi rămîne să observ că nici unul din acești poeți n-a glorificat războiul al doilea mondial (1939—1945), ba chiar unii s-au arătat ostili fascismului belicist, în timp ce alții îi întorceau spatele. Nu ni se dă numele nici unui scriitor căzut pe front, sau mi-a scăpat?

În concluzie, cartea e o valoroasă contribuție de istorie literară, chiar dacă ar părea incompletă și dacă ideea laxă de generație rămîne în suspensie!

Cuvintele lui Titu Maiorescu

PENTRU un critic român orice prilej de a vorbi despre Titu Maiorescu ar trebui să fie bine-venit. Lunga perioadă în care nu s-a vorbit despre el, sau dacă s-a vorbit s-a vorbit exclusiv de rău, este identică cu perioada în care spiritul critic a fost absent din literaturile noastre. Criticele lui Maiorescu fac parte dintr-un strat autohton, datorit cu virtuți benefice, al literaturii, strat către care „înțoarcerea” e întotdeauna vivificatoare. Firește, o „înțoarcere la Maiorescu”, formulă care uneori a fost rostită, alteori subînțeleasă, și care va mai apare în istoria viitoare a literaturii române, nu are valoare decât prin ceea ce desemnează acel „Maiorescu”. Atunci când eu însumi, cu ani în urmă, într-un articol cu titlu voit maioreescian, **Pentru o direcție nouă în critica literară**, făceam apoclogia mentorului de la Junimea invocând critica lui ca pe un model exemplar, nu o făceam pentru că așa fi preconizat un fel de **revival** — cum ar spune anglosaxonii — a acelei modalități a criticii. Înțelegeam atunci prin demersul maioreescian modelul unei critici prin excelență filosofice, estetice, teoretice fundamentate. Dar destinele criticii lui Maiorescu sunt cele ale Modelului formator.

Înalta situație redobândită de Maiorescu în ierarhia literelor române ține mai puțin de aceste destine cât **prezența** sa. Căci sunt mărturii ale unei prezențe incitante în conștiința critică toate acele lucrări, comentarii, eseuri închinat criticului în ultimii cincisprezece ani, de când profesorul Liviu Rusu a spart ghița în care era prins magistrul său și al nostru al tuturor. Act temerar, de restabilire a justiției, act nu numai în formă, ci în fond maioreescian.

A opera critic în fondul scrierilor maioreesciene, iată o întreprindere care aștepta de prea multă vreme. Corpus-ul textelor lui Maiorescu a fost practic redus la **Critice**. La acestea se adăugau uneori așa-zisele „Insemnări zilnice” din ediția mai veche Rădulescu-Pogoneanu. Un Maiorescu **ad-usum delphicorum** era expurjat de cele mai multe din scrierile gânditorului, politicianului, oratorului. Desigur, de la E. Lovinescu la Nicolae Manolescu, criticii care s-au aplecat cu luare aminte asupra personalității sau operei lui Titu Maiorescu au consultat toate sau aproape toate tipărișurile sale. Dar criticul ca și bărbatul de stat ori filosoful și mai cu seamă omul Maiorescu, în bine supravegheata sa intimitate, neînvednicându-se de o ediție critică a scrierilor sale, multe din arcelele acelei personalități sau acelei opere au rămas nedesluite. Publicarea integrală a jurnalului și corespondenței, a textelor filosofice (dintre care unele încă inedite), ca și a multor pagini neadunate până acum în volum, ca să nu vorbim de stabilirea variantelor (indeosebi în ce privește **Criticele**) ori de republicarea unor lucrări care de mult n-au mai fost retipărite, toate aceste operații erau impuse de aceea **prezență** a lui Maiorescu în conștiința noastră critică și trebuiau să o slujească. Noua ediție critică, îngrijită de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon, în colecția „Scriitori români” a editurii Minerva, din care a apărut primul volum, își propune o asemenea restituire integrală a scrierilor lui Titu Maiorescu. Proiectul editorilor nu poate decât să ne încinte. Intenția lor, exprimată în preambulul acestei ediții, e de a prezenta „operele complete” ale marelui cărturar și bărbat de stat. De prea multe ori colecția „Scriitori români”, atât de valoroasă de altfel prin acribia unor editori conștiincioși, ne-a dezamăgit prin faptul că operele editate nu erau, cum am fi dorit, „complete”. De astă dată, vom avea, conform promisiunilor, toate textele scrise de Titu Maiorescu.

Mărturisesc, însă, că ordinea întreprinderii a ediției, planul conform căruia ar urma să apară diversele scrieri imi este încă neclar. Nota asupra ediției din masivul volum I apărut (932 pagini pe lângă cele vreo 50 ale studiului introductiv semnat de Eugen Todoran) nu cu-

prinde, cum ne-am fi putut aștepta, un asemenea plan. Să nu fi fost el stabilit înainte de apariția acestui volum ne pare de necrezut, mai ales că îngrijitorii de ediție sînt cercetători ce se ocupă demult, cu o scrupulozitate demnă de laudă, de scrierile maioreesciene. Dar ce să credem atunci când editorii afirmă că operele vor fi „grupate tematice pe volume”, „în cadrul cărora se va respecta, pe cât posibil, modul de organizare a scrierilor stabilit de autor”? Ne-ar fi interesat aceea grupare și acel mod de organizare. Știm doar că, după ce în volumul I s-au publicat cele două volume ale ediției din 1908 (și 1915) ale **Criticilor**, volumul următor va cuprinde **Critice III și Încercările literare** din manuscrisele Bibliotecii Centrale de Stat, și alte scrieri din manuscrisele arhivei Maiorescu de la Biblioteca Academiei, ca și o serie de texte cu caracter didactic din anuare, rapoarte academice, articole rămase în „Convorbiri literare”, traduceri. Să înțelegem, oare, din „Nota asupra ediției” că volumele următoare vor conține jurnalul lui Maiorescu? Dacă e așa, sîntem perfect de acord cu Z. Ornea care, într-o recentă cronică a acestei ediții, își manifesta îndoiala cu privire la oportunitatea publicării însemnărilor zilnice și ale corespondenței (ce se află, de altfel, în curs de apariție la aceeași editură, cu aceeași îngrijitorii de ediție), imediat după **Critice**. Într-adevăr, aceste scrieri „intime” se cer publicate în ultimele volume ale ediției. De Z. Ornea, eminent cercetător al Junimii, m-aș deosebi doar în ce privește propunerea pe care o face ca, după **Critice**, să apară cele cinci volume de discursuri parlamentare, precedate de prefețele constituind așa-zisa „Istorie contemporană a României”. Consider și eu că valoarea literară, ca și cea documentară a acestor scrieri (unele adevărate capodopere ale elocinței parlamentare) îndreptătesc grabirea — dacă se poate — a publicării acestor texte. Dar, din mai multe puncte de vedere, cred că ar fi justificată apariția, după volumele de **Critice** și după publicarea „Încercărilor literare” a scrierilor filosofice. Printre criteriile care ar pleda pentru aceasta ar fi acela al semnificației pe care Maiorescu însuși a acordat-o, în toate etapele vieții sale, **temeiului** filosofic, acelui **Grund** filosofic al criticii ca și al politicii, ba chiar și al existenței sale. Apoi, deși criteriul cronologic operează prea puțin în proiectata organizare tematică a ediției, el n-ar trebui intrutotul neglijat. Primele scrieri ale lui Maiorescu au avut, cum se știe, un caracter filosofic, fie și numai prin faptul că au fost cele care i-au asigurat gradele academice. Dar, încă o dată, filosofia (cum bine știe Eugen Todoran care, în substanțială sa lucrare monografică, închinată lui Maiorescu, precum — și, mai concentrat în studiul său introductiv la actuala ediție, analizează cu acuitate gândirea maioreesciană) filosofia constituie **temeiul** operei acestui întemeietor.

DACĂ aș schița lineamentele unei organizări tematice a ediției operelor lui Maiorescu, avînd **dată** această deschidere a ediției prin **Critice** (care nici ea nu era absolut obligatorie) m-aș gândi la aceste patru sfere: cea critic-literară și lingvistică, cea filosofică și științifică, cea politică și pragmatică și în sfîrșit cea privată sau a comunicărilor particulare. În interiorul sferelor n-ar trebui neglijată o anumit ordine (nu întotdeauna posibilă) cronologică. În ce privește textele lui Maiorescu, acestea nu le-aș lăsa să se piardă în dedalul notelor și variantelor. Exemplul primului volum este elocvent. Cu o scrupulozitate care constituie o excelentă garanție pentru seriozitatea acestei ediții, îngrijitorii de ediție, cercetătoarele Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon au construit un aparat critic impunător. Pe lângă variante, pe lângă notele abundente, aparatul conține excerptele unei întregi literaturi critice pe marginea textelor maioreesciene. Din nou sînt de acord cu Z. Ornea care deplînge inexistența unui comentariu personal al editorilor, semn-

de excesivă (sau poate excelentă?) modestie. Observăm, însă, că o serie de texte ale lui Maiorescu (de pildă aforisme care nu au fost reluate de critic în ediția definitivă a **Criticilor** și au rămas doar în revista „Convorbiri literare”, sau alte aforisme apărute postum în „Convorbiri literare”) apar în corpul „Notelor și variantelor”. În felul acesta numeroase texte sînt condamnate să se piardă printre note. Evident, ele nu puteau fi intercalate în corpul **Criticilor**. Dar există alte posibilități de organizare editorială și tipografică (fie și numai prin acordarea unui alt corp de litere) a acestor texte, care să le extragă din magma notelor.

ATIT despre ediția pe care se cuvine să o salutăm nu numai ca pe o lucrare remarcabilă pe planul reeditării clasice, ci și ca pe un moment de bun augur în procesul conștiinței critice a literelor noastre. A te apropia cu gravitate critic-receptivă de cuvintele lui Maiorescu reprezintă un **good omen** pentru sorții criticii și literaturii române în genere. În această privință să-mi fie îngăduit să repet ceea ce afirmam altă dată. Cuvintele lui Titu Maiorescu, păstrate în scrierile sale, de la cea mai seacă însemnare zilnică, prin studiul critic ori discursul de aparat, pînă la cursul de logică, mărturisesc aplecarea esențială a cuvîntătorului — dincolo de oameni, de operele ori instituțiile de care se ocupă — spre surprinderea cuvîntului. Dacă încerc uneori să-l văd pe criticul Junimii — așa cum cauți să întuiești figura celor pe care ai fi dorit să-i cunoști — el imi apare întotdeauna înconjurat de o ordine hieratică (deși deplin laică) a cuvintelor. Titu Maiorescu a fost — urmînd linia vocației sale majore — un om al Logosului. Logician prin constituție, orator prin dar, vigiliile trează la fruntariile limbii, critic plin de acribie al verbului literar, unicul său daimon, bine temperat, îl îndemna pe toate căile în aparență răzlete ale activității sale să caute un statut ferm în lumea Cuvîntului.

Spiritul nu realizează universalitatea doar prin extinderea manifestărilor sale în nelimitat, ci și prin concentrarea unor domenii și elemente variate. Titu Maiorescu face parte dintre acele rare spirite esotice, înzestrate cu o mare forță de integrare, ale căror acte purced dintr-un focar comun, a căror operă poate fi dedusă din aceeași năzuință formatoare. Puține itinerarii sînt mai pasionante de urmat, cercetînd istoria acelor spirite care au contribuit la fâurirea culturii din care ne-am hrănit.

Nicolae Balotă

Detaliu din tapiseria TEATRUL

*) Titu Maiorescu, **Opere, I**, Editura Minerva, 1978.

„Dansul pe jăratec“

In **Proprietarul de poduri** (1976) Mircea Dinescu descoperise un ton, o atitudine și un limbaj: „să-ți tragi realitatea pe piept ca o cămașă“ era versul care le anunța. Noul volum al poetului reprezintă o asumare a programului din **Proprietarul de poduri** — manifestul este urmat de acțiune, proclamației îi succede fapta. O reformă radicală, acolo doar preconizată, este acum pusă în practică atât de sistematic și cu atita coerență încât numai prin vibrația extrem de intensă a lirismului această poezie rămâne în afara oricărei bănuielei de exploatare mecanică a unui procedeu literar ori de travestire mai mult sau mai puțin ingenioasă a unei construcții abstracte.

Fiindcă Mircea Dinescu aduce, de fapt, mai mult decît o atitudine și un limbaj: cartea lui este expresia unei sensibilități noi. Care se definește printr-o dublă determinare, literară și existențială. Mircea Dinescu nu este însă singurul poet care o reprezintă. Îi găsim notele, în proporții și forme variabile, la A.E. Baconsky, la Florin Mugur, la Marin Sorescu, în versurile unor remarcabili poeți de limbă germană, Franz Hodjak, Werner Sollner, Richard Wagner, Rolf Bossert; dar Mircea Dinescu i-a dat aspectul cel mai omogen și mai natural.

Poezia lui începe prin a emoționa: este efectul unei însușiri ce nu se dobindește. Poet de cea mai curată și mai aleasă natură, pentru care lirismul este aproape o emanație organică, fără nici o impresie de elaborare, deși aceasta neîndoielnic există, vital, proaspăt și euforic nu numai în momentele ferice, înalte, de exuberanță și dăruire, dar și în neliniște, în tristete, în suferința cea mai adîncă, Mircea Dinescu

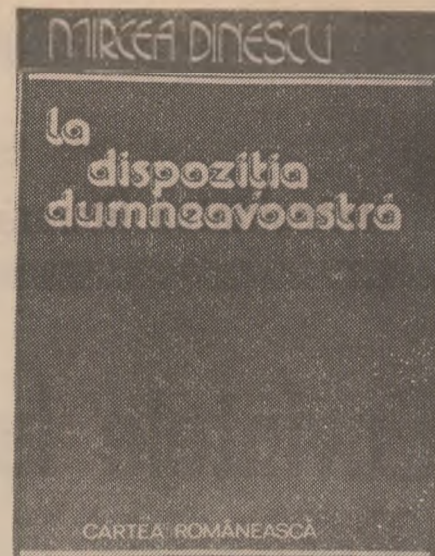
*) Mircea Dinescu, **La dispoziția Dumneavoastră**, Editura Cartea Românească, 1979.

aduce în versurile sale tonul inconfundabil și cu neputință de imitat al **sincerității**. Forța poeziei lui provine din capacitatea de a recunoaște și de a se recunoaște: fără nici o iluzie, într-o deplină libertate, cîștigată nu cu prețul amar al unei lucidități ironice sau dezabuzate, ci cu acela, încă mai greu de suportat, al implicării și al participării cu o decizie pe care totul o contractează și căreia, totuși, nimic nu i se poate opune.

Sarcasmul, cruzimea imaginilor, violența imprecăției nu numai că nu ascund, dar fac încă mai vizibilă natura jubilativă a acestei poezii, ce iese în chip miraculos victorioasă din toate încercările la care este supusă, pe care le suportă, care o amenință. Știind foarte bine, dureros de bine că este o „dulce naivitate / să crezi că poezia poate face lumea mai bună“ — adevăr simplu, descurajant pentru oricine îl privește direct, și de aceea ocolit, ignorat cu bună-știință, dacă nu chiar contestat formal și retoric, uneori din credința că odată exprimate dorințele devin printr-un fel de act magic realitate, alteori numai din convenționalism — Mircea Dinescu alege poezia; și în versurile lui aceasta nu e deloc fragilă, ci viguroasă și triumfătoare, energică și tumultuoasă. În melancolie, în depresiune, în durere există o robustețe ce face posibilă însăși acceptarea lor. Iată, de pildă, cunoașterea și recunoașterea deriziunii, a devalorizării și a coruperii ideii de poezie: „Ca să cobori cu arta în stradă / să nu folosești și tu același lift hodorogit / în care s-au pus la cale atâtea afaceri cu cîntec... / Renunță în primul rînd la poezie / și te va dura stomacul mai puțin. / [...] / Sinuciderea nu mai rentează. / Ca să ajungi scriitor celebru / în Europa / trebuie să fii cel puțin canibal. / [...] / Nu ți-e ușor să înțelegi / că poezia nu mai are nevoie de hirtie / că un glonț se face mai auzit decît o carte / că dentiștii mecanicii

coafezele aviatorii / chelnerii inginerii belferii amirali și măturătorii / înstăriți / pe bună dreptate n-au nici un chef să citească sonete / fiindcă țelul suprem e să te-nrudești cu petele de grăsime din supă / adică să stai totdeauna deasupra“. Nu este aici un refuz, încă unul, al inautenticității, nici doar o revoltă, încă una, împotriva filistinismului și a oportunismului: este o curajoasă deschidere a poeziei în fața realității.

Are loc o invazie provocată a realului în poezie (primul ciclu al cărții, **Evoluția visului**, conține imagini ale acestui proces), dar sensul ei nu este demistificator. Nu se urmărește compromiterea poeziei, ci regenerarea ei printr-o confundare în real. Poetul spune lucrurilor „pe nume“; nici încercenat și nici malițios, ci căutînd frumusețea în adevăr; o frumusețe aspră; și un adevăr rostit direct, fără înconjur, nici strigat patetic și nici spus în șoaptă, cu fereală, insinuat, ci pe ton normal, cu franchețea uneori brutală a deplinei sincerități, aceea care nu ține seama de convenții ipocrite (al doilea ciclu al volumului, **Fluierături în biserică**, ilustrează într-un chip remarcabil atitudinea aceasta). Poezia „dichisită“ și ornamentală, manipulată ca orice obiect, nu e falsă doar ca poezie: e, moral, primejdioasă, pentru că instituționalizează formele corupte ale realului („tot așteptînd să se-mpută gloria Golului / lașitatea noastră a congelat-o defini-tiv: / măturătorul se visează măturător / onorabilul se visează onorabil / limbri-cul limbri-c“), întreținînd credința într-un vis iluzoriu. Șansa poeziei stă, prin urmare, în acceptarea realității, în exaltarea dureroasă impusă de conștiința „dansului pe jăratec“, titlul unei poezii memorabile, subintitulată „baladă veche“: „Acum gelos pe fluturi ieri alăptat de nori / nici nu știam ce-i umbra cînd m-au lovit cu bățul / ca lacrima pe-obrazul unui copil din flori / am

lunecat și iată simt biciul și simt hățul. // Dînd stelele-ntr-o parte aș fi putut să strig / dar mă cuprinse sila de risul lor sălbatec, / pe vinetele-mi buze năștea un rug de frig / și-acum dansez în lanțuri pe spini și pe jăratec. // Cîndva zburînd pe lacuri abia m-am oglindit / și apa-nchise ochii la razele-mi stinghere, / acum ei bat din tobe și zilnic îmi trimit / un bîlid cu sînge negru de la vreo-njunghiere. // Cum să le spun că floarea calcîmilor mi-a fost / altar de-ngăduință și un prilej de pace / cînd mă lovesc cu pietre și mă fac timp și prost / că nu pot duce-n spate soioasele cojoace, // cum să le spun că nu pot în rînd cu urși buimaci / să țopăi și să pieptăn cu ghearele nisipul / cînd nașterea-mi fusese vestită de trei magi // și dintre toți doar maica îmi recunoaște chipul, // cum să le spun că nu pot să mormăi ci doar cînt / cum să le spun că minami a alintat chiar harfa / cînd mi-au lăsat vederii doar geamuri de pămînt / și-o botniță prin care nu pîlpîie nici iarba“.

Scrisul despre **Proprietarul de poduri**, criticul clujean Petru Poantă spunea că Mircea Dinescu „a devenit indiscutabil o conștiință“; **La dispoziția Dumneavoastră** este cartea de conștiință a unui excepțional poet.

Mircea Iorgulescu

Radiografia liricii bacoviene

In exegeza poeziei lui G. Bacovia se petrece de la o vreme un fenomen interesant — ea devine ananjul poezilor travestiți în toga severă a criticilor. De sub acest veșmînt (nu „de împrumut“, ci doar „secundar“ pentru că toți cei ce au înaintat în spațiul bacovian sînt poeți cu încercate condeie analitice, rediviști în exercițiul investigației critice), personalitatea lirică proprie se face simțită puternic și, din fericire, în avantajul subiectului. Abandonat parcă de profesioniștii criticii, Bacovia a intrat în atenția poezilor-critici datorită, cred, prezenței lui încă active în sensibilitatea noastră lirică, impresiei că nu aparține deja „istoriei literare“, pe de-o parte, și datorită necesității unei lecturi, în cazul său, simpatetice, a unei lecturi din interiorul textului spre afară. O vizibilă atracție pentru ființa secretă a lirismului bacovian stă la baza interpretărilor recente. Polemizînd cu prejudecata unui Bacovia sentimental, Gh. Grigurescu scoate la iveală analectivitatea poetului (ce „netulburat la suprafață... își rezervă o rezonanță în adîncuri, într-o ordine esențială“), pulsația dureros-obiectivă, cultivarea stării de nevroză, care nu e decît un reziduu al afectelor, renunțarea la conștiință în favoarea relatării simple, în favoarea modalității **prozastice** a lirismului. O patetică și revelatoare imagine a universului bacovian o datorăm lui Ion Caraion. Analiza pornește de data aceasta de la constatarea unei simulări, a unei strategii tehnice care agravează retoric drama pentru a o fortifica și de la intuiția psihologică excepțională a nucleului obsesiv al poeziei lui G. Bacovia: „trăirea în moarte“, în „sfrîșitul continuu“, tragismul amînării („singurul lucru care nu se amînă la el

*) Dinu Flămînd, **Introducere în opera lui Bacovia**, Editura Minerva, 1979.

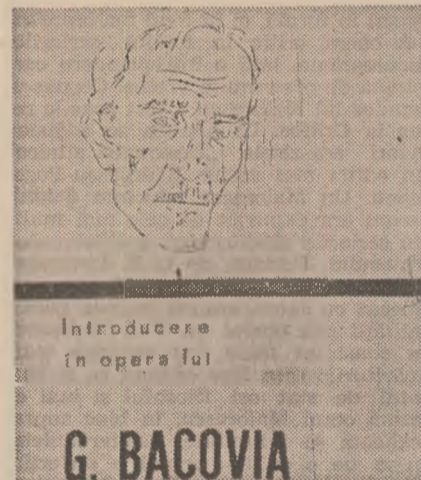
este convulsia“), născut din lipsa de semnificație a morții.

Avem acum în față o **Introducere în opera lui G. Bacovia***) semnată de Dinu Flămînd. Studiul, de proporții reduse, dar substanțial, se impune ca o radiografie a structurii simboliste a liricii bacoviene și se dezvoltă dintr-o lectură rece, teoretică a textului, din afară spre înăuntru, ca să folosească expresia de mai sus, pe o aplicare asupra lui a unor noțiuni ale poeziei moderne. Exegeza se păstrează la acest nivel abstract, uneori speculația termenilor critici fiind mai pasionantă pentru autor decît intrarea în lumea sensibilă a versurilor (ca în capitolele dedicate revoluției copernicane declanșate de simbolism, universului de menipee și gestualizării imaginii). Cîteva constatări de ordin general constituie punctele de pornire ale lucrării, constatările deja făcute de studiile anterioare, cum ar fi cele vizînd „impersonalizarea“ liricii lui G. Bacovia, elementul obsesional al discursului, teatralitatea confesiunii (care pune în discuție simplitatea și sinceritatea ei), fondul protestatar al atitudinii ironice, sceptice, puterea de asimilare a spiritualității simboliste a autorului **Plumbului**, înclinațiile expresioniste și puterea lui de anticipare a schemelor moderne ale poeziei etc.

Dinu Flămînd reia acest bagaj de determinante prestabilite și se supune unei reevaluări exigente, ajungînd fie să le ofere un suport mai trainic, o realitate mai coerentă, fie să le elimine printr-o polemică neostentativă, însă bine marcată. Astfel, un original comentariu îl prilejuiește „revoluția“ copernicană, cum o numește el, a simbolismului care îi îngăduie să justifice într-un fel nou și pertinent „impersonalitatea“ lui Bacovia și adorația măștii. Simbolismul ar fi produs trecerea de la reprezentarea antropocentrică a eului romantic la heterocentrismul modern, ar fi distrus „sistemul ptoleme-

ic“, în care se organiza universul liric romantic, avînd în „miezul de foc al discursului“ pe poetul însuși într-o ipostază demigurgică, și ar fi pulverizat acest nucleu de iradiere lirică, ar fi eliberat eul din rețeaua narcisiacă, instituind abandonarea de sine, ruptura dintre eul creator și eul empiric și exarcerbarea „trăirilor“. Din această perspectivă se explică mai bine și șocul produs de apariția lui Bacovia, pînă la el poezia română situîndu-se exclusiv în acest „antropocentrism considerat a fi însăși rațiunea creației“, se explică senzația de rece obiectivare, de „impersonalizare“ și structura specifică a retoricii bacoviene, ca și „universul de menipee“ în care circulă subiectivitatea tragică a poetului.

Dinu Flămînd valorifică teoria lui Bahtin despre „universul de menipee“ la spațiul simbolist și la experiența lirică bacoviană ajungînd la o proaspătă versiune a teatralității expresiei. Descoperind că și simbolismul marchează o epocă de „depreciere a tuturor situațiilor exterioare ale omului în viață, considerate acum doar ca **roluri** pe care el le juca în teatrul lumesc“ (Bahtin), el enumeră elementele menipeice din structura volumelor poetului român: supralicitarea „naturalismului de spe-luncă“, proliferarea stărilor moral-psihice anormale, prezența atitudinilor excentrice, scandaloză, adorația măștii (care plasează insul în obscuritate), carnavalizarea limbajului, parazitarea melancoliei cu elemente de ris și parodie etc. Pentru Dinu Flămînd degradarea tragicului se petrece la Bacovia — ca și la simbolisti în general — prin captarea fadului și mediocrului existenței. „Odinioară categorie moral filosofică cu valențe absolute, tragicul devine acum o stare comună a implicării în contingent“, tragicul se relevă cu alte cuvinte „dintr-o anumită persuasiune a mediocrului cotidian“. În ceea ce privește această degradare a

tragicului cred că viziunea lui Ion Caraion este revelatoare, el o pune sub semnul acestei lipse de sens nu numai a vieții, dar și a morții, analizînd atracția reprimată a poetului spre sinucidere și cutremurătoare suspendare a existenței în procesul unei continue amînări. Prăbușirea iluziei unei morți ce ar corespunde împăcării cosmice (remarcabilă paralela făcută de Ion Caraion între **Miorița**, **Mai am un singur dor** și versurile lui Bacovia) duce inevitabil la expansiunea mediocrului cotidian de care vorbește Dinu Flămînd, o mediocritate devorantă, sfîșietoare, de o orchestrată complexitate. Idei deosebit de fructuoase se găsesc în capitolele **Gestul și Alegorizarea**, primul speculînd o observație a Juliei Kristeva despre forța **anaforei** de a releva dimensiunile plurale pierdute ale semnului lingvistic, de a evoca gestul primordial, cel care instaurează relațiile, cel care stă la baza limbajului.

Studiul lui Dinu Flămînd este bogat în sugestii privitoare atît la imaginea lirismului simbolist cît și la cea a lirismului bacovian. Preocupările teoretice îngustează spațiul analizei, o alungă aproape în subtile paranteze. Se instituie o viziune critică geometrizată, glacială, în care vibrația afectivă lipsește, lăsînd locul unei admirații sobre, abstracte. Deși îl simte atît de profund pe Bacovia, autorul, poet la rîndul său, nu-l trăiește, vrea să-l disece și să-l stăpînească, într-un efort de înăbușire a propriei emoții.

Dana Dumitriu

O femeie în țara bărbaților

CRITIC, toată problema **Baltagului**, roman care și-a luat ca punct de plecare o baladă populară, a fost următoarea: de a se stabili ce parte din el continuă să se afle în sfera de influență a mitului și a misterului lui fundamental, și ce parte s-a separat din ea, devenind bunul realismului. Critica a rămas împărțită în această privință. Se observă ușor care sînt dificultățile principale. Cea dintîi provine din faptul că societatea pastorală arhaică din baladă este confruntată în **Baltagul** cu o lume nouă, bazată pe acumularea capitalului, care își are instituțiile și moravurile specifice. Putem, de exemplu, să explicăm uciderea lui Lipan numai prin invidia și lăcomia primară a ciobanilor, așadar printr-o cauză compatibilă cu mitul, sau trebuie să vedem în ea și expresia mai recentului spirit achizitiv? În aceste condiții, mandatul Vitoriei — și iată altă dificultate — are, el, un sens transcendental și sacru, izvorit din realitățile mitului, ceea ce ar face din eroina lui Sadoveanu o Antigonă, sau are în definitiv numai un sens social și etic, ceea ce ne-ar situa într-un orizont psihologic și realist?

La începutul capitoului al șaselea, după ce e îndrumată de prea sfințitul Visarion să se adreseze autorităților, Vitoria încearcă să-și inchipuie, în noaptea fără somn petrecută în camera de sub stăreție, în ce constă această ordine administrativă la care urmează a se duce și pe care n-o cunoaște. Imaginile care-i trec prin cap sînt naive, căci obiceiurile de pe la ei au împiedicat-o să vină în atingere cu această lume:

„Acolo va să zică e stăpînire împărătească. Ș-așa în toate tîrgurile sînt slujbași, primari, prefecți și polițai, pină la București; și la București stă pe tron regele și dă porunci tuturor. Bun lucru neapărat, să fie asemenea rînduială, toate să se facă după poruncă și să se scrie ce s-a făcut. Așa se cunoaște prin tîrguri cine cumpără vite și cine vinde și care încotro se duce. La Dorna de asemeni. Nu-i ca-n sus pe Tarcău, unde oamenii trăiesc cum au apucat și cum îi taie capul. Dacă făptuiește unul o poznă, ori o moarte de om, se duce prin stîncile munților și se hrănește cu zmeură ca urșii, pină ce-l alungă la vale iarna. Atuncea-l prind oamenii, îl leagă și-l dau pe mina stăpînirii devale.

Adevărat că pină la năcazul acesta care s-a abătut asupra casei ei nici nu i-a păsat și nici n-a avut nevoie de nici un fel de slujbaș al mării sale. Și-a văzut de gospodărie și de oi; a vîndut brînză, a dat în mina percentorului vama și birul — ș-atîț. Și chiar asta era mai mult treaba omului. Nechifor Lipan le cunoștea pe toate și știa orișicînd la ce uși să bată și la ce slujbași să se înfățișeze. Căci el umbra din tineretă în țara cealaltă devale, ea însă, ca o femeie, rămăsese în sălbăticie. O ajungea mintea ce are de făcut, însă față de o lume necunoscută pășea cu oarecare sfială.

Să remarcăm că Vitoria vorbește de două „țări” — cea de sus a muntenilor, crescători de oi, și cea de jos, a tîrgurilor și a capitalei. De ce natură

este însă distincția ei? Nu e, desigur, o incompatibilitate, ci numai o distanță de natură așa-zicînd istorică între cele două țări. Muntenii continuă a trăi după capul lor, într-o ordine primitivă proprie, fără a respinge totuși noile rînduiri. Li se și supun, de altfel, într-o mare măsură. Prind fără ajutorul autorităților pe criminali, dar îi predau apoi aceluia. Oarecum în același fel va proceda Vitoria însăși. Chestiunea acestei relații e comună întregii literaturi sadoveniene. Nu începe apoi îndoielă că negocînd de oi îi pune neconținut în contact pe munteni cu restul lumii. Ei nu sînt sedentari, ci, cum spune un filosof român, „niște navigatori ai uscatului” care pleacă „spre alte zări să caute iarbă mai bună”. Modul lor nu s-a putut menține acela pe care-l evocă **Miorița**. Mitul s-a alterat prin istorie. Muntenii trăiesc în istorie, chiar dacă nu au conștiința ei, imaginîndu-și în chip „metafizic” societatea. Nechifor Lipan spune uneori o poveste despre felul cum Dumnezeu a rînduit fiecărui neam o soartă și o fire de la începutul începuturilor. Însă muntenii nu sînt izolați și obiceiurile lor s-au transformat. Chiar dacă rămîn deosebite de ale celor din „țara de jos”, nu mai păstrează semnificații transcendente, religioase; s-au laicizat, asigurînd coerența unei societăți elementare, însă pragmatică. Vitoria nu trăiește realitățile mitului, existența ei a secularizat misterul, sacralitatea. Merge la preot și la vrăjitoare dintr-o superstiție (așa cum alții nu pleacă la drum-marșea), știind singură mai bine ce are de făcut. Dacă nu se adresează din prima clipă autorităților civile și își urmează apoi ancheta proprie, este pentru că, femeie fiind, n-are experiența acestor relații. Aici întîlnim aspectul esențial. Ca în orice societate de acest tip, în aceea „de sus” atribuțiile sînt perfect separate. Femeia reprezintă elementul stabil, conservator și formalist al colectivității, iar bărbatul, pe acela mobil și pliant la schimbare. Toate miturile cunosc această specializare: femeia țese pînza așteptării. Dar Vitoria este o Penelopă pe care împrejurările o împing să plece în căutarea lui Ulise. Întîi se gîndește să trimită pe Gheorghii, dar băiatul e necopt; și atunci pleacă ea: „O ajungea mintea ce are de făcut, însă față de o lume necunoscută pășea cu oarecare sfială”. Înțelegem că Vitoria nu se desprinde propriu vorbind dintr-o arhaicitate izolată ca să dea piept cu lumea modernă (cum au crezut unii comentatori, cînd au vrut să explice amestecul de mit și de realism), ci din gineceu spre a leși pur și simplu în lume. „Țara de sus” e un gineceu, unde rolul femeii este determinat precis iar mijloacele de acțiune de mult stabilite. Tot ceea ce făptuiește Vitoria înainte de a părăsi satul este simplu, direct și clar. Ea nu cunoaște însă „țara de jos”: ceea ce-i explică sfiala. Nechifor n-ar fi avut-o, căci umblase pretutindeni. Dar ea e femeie și-și iese provizoriu din rol. Această ieșire din rol complică oarecum lucrurile și creează impresia că sînt la mijloc două lumi și că romanul conservă din prima cel puțin tot atîta cît descoperă din a doua. În fond, e o

singură lume, a unor păstori deveniți negustori de oi (Nechifor nu se duse să vîndă?), prinsă în mișcarea epocii noi, îndeajuns de crudă și de lipsită de poezie, din care sacralitatea a dispărut demult. O femeie pleacă în căutare în țara bărbaților.

În punctul de pornire este, deci, o căutare. Acest motiv nu-l întîlnim în baladă, fiind în schimb caracteristic romanului și cîntecelor de gestă din care specia provine, unde eroul caută neconținut și se află într-o permanentă mișcare. Nu e mișcarea arhaică a păstorilor. G. Călinescu se înșală cînd limitează **Baltagul** la transumanță: „Păstori, turme, ciini migrează în virtutea transumanței în cursul anului, în căutare de pășune și adăpost, întorcîndu-se în munți, la date întru veșnicie fixe. În privința dispariției oierului, oamenii fac fel de fel de presupuneri, dar Vitoria, care cunoaște calendarul pastoral, le respinge. Lipan nu poate face în cutare lună decît asta și asta. Mișcarea este milenară, neprevăzută este exclusivă, ca și în migrația păsărilor. În stilul său unic, Mihail Sadoveanu zugrăvește toate aceste ritmuri ale vieții primitive, determinate numai de revoluțiunea pămîntului și în care inițiativa individuală este minimă”. Dintr-o constatare justă se trage o concluzie falsă. Existența unui calendar al vieții păstorilor e lucru cert, dar nu mișcarea lor milenară este aici elementul esențial, ci mișcarea Vitoriei, care nu urmărește traseul transumanței (Nechifor pierise într-un loc unde nu mai fusese decît o singură dată înainte), și care este o ieșire din spațiul con-sacrat, deci mitic. Ciobanii din baladă nu se duc în fond niciodată nicăieri: mișcarea lor e așa-zicînd închisă, reglată ca a unui pendul, rituală, de la munte la cîmpie și înapoi. Motivul ieșirii din spațiul con-sacrat și acela al căutării sînt caracteristice romanului cu atît mai mult cu cît scopul acestui act îl constituie aflarea adevărului. Vitoria vrea să știe la început ce s-a întîmplat cu bărbatul ei de nu s-a întors la timp; acesta rămîne mobilul principal, chiar dacă pe urmă ea se convinge că Nechifor a fost prădat și ucis și dorește să-i pedepsească pe hoți și să-și recupereze oile furate. Căutarea adevărului pune în mișcare numeroase alte motive, cum ar fi acelea ale dezvăluirii și chiar demistificării. Ciobanul din **Miorița** nu caută adevărul și de aceea rugămîntea adresată oii conține un întreg program de învăluire și mistificare. El menține mitul și se menține în el ca într-un fundamental mister. Problema cauzelor crimei sau a răzbunării sînt complet eludate. În **Baltagul**, tot sensul constă în aflarea acestor cauze și în răzbumare. Depistarea motivelor prozaice ale asasinatului îi răpește caracterul original și sacru, fiindcă în **Miorița** metafora morții-nuntă e o dovadă că moartea nu e resimțită ca un asasinat odios, ci ca un soi de cosmică fatalitate sau, după unii specialiști, ca un sacrificiu ritual. Sîntem într-un domeniu uman și psihologic, unde durerea, rușinea, ura sau iubirea au înțelesul cel mai direct. Cea care caută este o femeie ca toate femeile.

Nicolae Manolescu

Calendar

- 27.III.1947 — s-a născut Al. Papiian.
- 28.III.1863 — s-a născut Liviu Malorescu (m. 1946).
- 28.III.1888 — s-a născut Alexandru Kirîțescu (m. 1961).
- 28.III.1914 — s-a născut Ovidiu Constantinescu.
- 28.III.1922 — s-a născut Verona Brateș.
- 28.III.1925 — s-a născut Victor Tulbure.
- 28.III.1928 — s-a născut Ion Bălăceanu.
- 28.III.1937 — s-a născut Ion Crînguleanu.
- 28.III.1939 — s-a născut Florin Bănescu.
- 28.III.1976 — a murit traducătoarea Thea Constantinidis (n. 1897).
- 29.III.1901 — s-a născut Sm. M. Vizirescu.
- 29.III.1878 — s-a născut Elena Faraș (m. 1954).
- 29.III.1908 — s-a născut Virgil Carianopol.
- 29.III.1921 — s-a născut Dragoș Vacariuc.
- 29.III.1971 — a murit D. Panaitescu-Perpessicius (n. 1891).
- 30.III.1879 — Societatea Academică Română este declarată instituție națională cu denumirea de Academia Română (reorganizată în 1948, azi Academia Republicii Socialiste România).
- 30.III.1946 — a murit Victor Ion Popa (n. 1895).
- 31.III.1841 — s-a născut Iosif Vulcan (m. 1907).
- 31.III.1879 — a murit N. Scurtescu (n. 1844).
- 31.III.1890 — s-a născut I.M. Rașcu (m. 1971).
- 31.III.1891 — s-a născut Ion Pillat (m. 1945).
- 31.III.1929 — s-a născut Arnold Hauser.
- 31.III.1930 — s-a născut Florin Mihail Petrescu (m. 1977).
- 31.III.1933 — s-a născut Nichita Stănescu.
- 31.III.1865 — a murit Ticu Sevastia Archip (n. 1891).
- 31.III.1965 — a murit Alex. Șahighian (n. 1901).
- 1.IV.1881 — s-a născut Octavian Goga (m. 1938).
- 1.IV.1899 — s-a născut Gh. Cardaș.
- 1.IV. (20.III. st.v.) 1900 — s-a născut Al. A. Philippide (m. 1979).
- 1.IV.1927 — s-a născut Leonard Gavrilu.
- 1.IV.1940 — s-a născut Gheorghe Pituț.
- 2.IV.1819 — s-a născut D. Bolintineanu (m. 1872).
- 2.IV.1858 — s-a născut Barbu Ștefănescu-Delavrancea (m. 1918).
- 2.IV.1903 — s-a născut Olimpiu Boltoș (m. 1976).
- 2.IV.1923 — s-a născut Oclian Dumitrescu.
- 2.IV.1939 — a apărut, pină la 12.V.1940, la București, „România literară”, sub direcția lui Cezar Petrescu.
- 3.IV.1893 — s-a născut Damian Stănoiu (m. 1956).
- 3.IV.1914 — s-a născut Florin Tornea.
- 3.IV.1929 — s-a născut Silvia Rusu.
- 4.IV.1899 — s-a născut Florin Iordăchescu (m. 1976).
- 4.IV.1901 — s-a născut Ion Breazu (m. 1958).
- 4.IV.1927 — s-a născut Dumitru Trancă.
- 4.IV.1928 — s-a născut Florica Dimitrescu-Niculescu.
- 4.IV.1931 — s-a născut Petru Anghel.
- 5.IV.1885 — s-a născut D. Cuculin (m. 1976).
- 5.IV.1912 — s-a născut V. Coplu-Cheatră.
- 5.IV.1927 — s-a născut Viorica Rogoz.
- 5.IV.1929 — a avut loc la Teatrul Național din București premiera piesei lui Lucian Blaga — „Meșterul Manole”.

Prima
verba

Critici și esești (1)

■ **IN LINIA** stilistică a eseisticii lui Constantin Noica, teribil de confuz însă și departe de profunzimea și expresivitatea modelului, se află Corneliu Mircea (**Cumpăna dorului**, Ed. Cartea Românească). Numele autorului mi-e complet necunoscut, nu-i știu deci nici vîrstă, nici profesiunea, dar eseuul său mă face să-l bănuiesc a fi un ins nu tocmai tînăr (din atitudinea generală a textului) și de o profesiune „umanistă”, medic, profesor de psihologie, sau altceva în acest perimetru, mai puțin totuși profesor de filosofie sau de literatură. Vreau să spun că de-ar fi să-l deduc din carte statutul intelectual așa zice că avem a face cu un „cercător în ale psihologiei, dublat de un vechitar în ale filosofiei și literaturii. Incontestabil un om sensibil, cu o bună gândire speculativă în spațiul psihologic, cultivînd cu voluptate paradoxul în spa-

țiu logic, stăpînind foarte aproximativ terminologia conceptuală din spațiul filosofic și ispitit de stilul „artist”, calofii pretutindeni, poetică adesea, în spațiul literar. Tema eseului este „dorul”, cuvîntul românesc plin de o semnificație intractabilă în cuvintele altei limbi și considerat drept definitoriu pentru spiritualitatea noastră, cuvînt-stare cu o bibliografie critică imensă și mereu deschisă. Corneliu Mircea îl definește întîi psihologic ca „sentiment”, adică „gînd afectiv”, fluid ce „izvorînd din vatra afectivității păstrează dogoarea ei primordială, dar alunecă pe nesimțite spre gîndul care-l va cuprinde, în cele din urmă, și care-l va transpune în propria lui formă”, iar apoi filosofic (în înțelesul cel mai larg al termenului dar și cel mai vag, ca în dicționarele elementare), atribuindu-i o semnificație ontologică și o valoare gno-

seologică. Cele trei secțiuni ale eseului propriu-zis (**Cumpăna dorului**, **Înveșnicirea și Necuprinsul**) conțin speculațiuni ce decurg una din alta și curg una în alta, ca să parafrarez stilul autorului, multe interesante și personale, altele de o netulburată banalitate, prețios exprimată însă, din care pricină cititorul, pentru a ajunge la ideea valabilă, are de trecut barajul frazeologic de tip suprarcaalist și de înfrînt o redundanță mai mult decît confuză, aspect accentuat și de maniera poetică-metaforică a discursului devenită de-a dreptul o manie. În această privință autorul își face un mare deserviciu neacceptînd deloc părerea că o idee clară este clară mai ales cînd se exprimă clar. O silogistică excesiv abreviată la nivelul termenilor judecătîi, dar și excesiv dilatată prin repetiții, complică și mai mult textul eseului, dator, pe de altă parte, lecturilor lui Blaga (pe lingă celor din Noica), pină la pastșa unei. E semnificativ că ideile se arată într-o lumină mai limpede în secvențele de interpretare psihologică și sînt greu de reperat în cele de natură filosofică. Mă opresc în câteva fraze asupra celor dintîi, mai exact asupra unuia din ele, intrutotul remarcabilă; este vorba de descrierea compoziției și mecanismului dorului, reunind, printr-o subtilă dialectică psihologică, „bucuria” și „durerea” ca elemente constitutive contrare și „dorința” ca etuvă și totodată instrument al devenirii contrariilor care „se cumpănesc reciproc, în și prin cumpăna dorinței. Cumpănîndu-se, ele se întîlnesc

și se transformă. Bucuria se îngemănează cu durerea și se preschimbă-n durerea diferenței, așa după cum, la rîndul ei, durerea se îngemănează cu bucuria și se preschimbă-n bucuria unității”. Ideea trecerii reciproce a bucuriei în durere prin cumpănirea dorinței amintește de imaginea spațiului ondulat bliagian, relația bucurie-durere funcționînd întru același sens ca și relația deal-vale. Dincolo de această corespondență observațiile eseistului sînt profunde și rezistente. Idel notabile găsim și în celelalte secțiuni ale cărții dar, din păcate, cum spuneam, nefericit exprimate. Subiectivitatea autorului, dealtfel deseori invocată, nu poate fi un argument pentru înlocuirea rigorii specifice unei cercetări de tipul acesta (psihologico-filosofic) cu inefabilul unei „mărturisiri” vetust poetice. Ultima secțiune (**Pururi**) e chiar un poem în proză plin de prețiozități și afectări stilistice de semnificație mărunță. Veleitatea literaturii subminează intens gîndirea eseistului. Cititorul nu rezistă limbajului anacronic al cărții și se pare că nu rezistă nici critica de vreme ce, deși cam de multșor apărut, eseuul n-a prea avut ecou, și numai din cauza inexactității (improprietății) demersului filosofic și a frazeologiei (stilului) rebarbative. Păcat, pentru că, fie și în limitele excursului psihologic, ideile și observațiile lui Corneliu Mircea sînt incitante.

Laurențiu Ulici

gândirii și acțiunii revoluționare) tocmai pentru că este **consecvent-științifică**, pornind de la ceea ce e hotărât în făurirea unei civilizații superioare: baza tehnico-materială, dezvoltarea forțelor de producție, concordanța între relațiile de producție și sociale și forțele de producție, făurirea unei economii moderne de înaltă eficiență. Tocmai aici, trebuie să căutăm principalul criteriu al periodizării istoriei socialiste a României (așa cum și este făcută în **Cuvintări** ale tovarășului Nicolae Ceaușescu): 1) 1948-1965 — este perioada în care socialismul a triumfat în toate sectoarele, relațiile noi de producție au fost generalizate în întreaga economie națională; 2) 1966-1970 — dezvoltarea puternică a forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale și perfecționarea relațiilor sociale socialiste; 3) după 1970, cînd țara noastră a intrat într-o nouă etapă istorică al cărei obiectiv fundamental devine **făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate**.

În legătură cu acest concept (asupra căruia există deja o bogată literatură social-politică și filosofică) trebuie să subliniem că el reprezintă unul din momentele-cheie ale profunzimii și originalității filosofiei politice a Președintelui român și una dintre cele mai de seamă contribuții la tezaurul gândirii marxiste și experienței socialiste contemporane. Este vorba, mai ales, de o viziune integrală și integratoare, străină oricărei unilateralizări asupra socialismului și a etapei intermediare necesare în trecerea de la socialism la comunism. Așa cum se precizează, dacă obiectivul de viitor ar fi fost formulat pur și simplu **dezvoltarea socialismului**, „nu am fi dat o orientare clară pentru activitatea partidului și statului; aceasta s-ar fi putut înțelege în sensul că este suficientă realizarea unei puternice dezvoltări economice a țării, ceea ce cred că nu corespunde pe deplin obiectivului nostru fundamental”. De aceea, esența noii etape este definită printr-un ansamblu coerent și unitar de trăsături, îmbrățișînd toate compartimentele vieții social-economice și culturale; o industrie modernă și o agricultură intensivă de înalt randament; creșterea amplitudinii și calității cercetării științifice; dezvoltarea și adîncirea activității instructiv-educative și ridicarea nivelului cultural al maselor, creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii; perfecționarea relațiilor de producție și a organizării societății, pentru participarea largă a maselor populare la viața publică, la rezolvarea treburilor obștești, dezvoltarea democrației socialiste și lărgirea libertăților publice, dezvoltarea multilaterale a personalității omului.

Principiul multilateralității, al universalității condiției umane — materiale și spirituale —, altădată un vis utopic, o simplă proiecție ideală a umanităților, devine acum **obiectiv strategic** al unui amplu program de acțiune, științific fundamentat, a cărui înfăptuire va transforma radical țara noastră, atît înfățișarea sa vizibilă, peisajul natural și geografia sa economică, culturală, cît și partea invizibilă a omului-român, lumea dinăuntru a conștiinței, peisajul sufletesc.

Principiul raționalității în modernizarea și organizarea vieții sociale

ÎN CONDIȚIILE revoluției tehnico-științifice contemporane, a fi realist în politică sau a afirma o filosofie politică realistă înseamnă a promova consecvent progresul tehnic și științific — prin creșterea cu precădere a ramurilor și subramurilor de înaltă tehnicitate, modernizarea tuturor structurilor social-economice, prin dezvoltarea cercetării științifice proprii, sporirea eficienței și optimizarea tuturor raporturilor sociale și formelor de activitate. Prin folosirea rațională a potențialului material și uman se realizează nu numai o dezvoltare echilibrată, armonioasă, a tuturor ramurilor economice, protejarea

mediului înconjurător, dar și creșterea **gradului de civilizație** a întregii națiuni, introducerea elementelor civilizației moderne în viața tuturor indivizilor, grupurilor sociale și colectivităților umane. Dar o **raționalitate superioară** a vieții economice și sociale — în viziunea Partidului și a Secretarului său general — presupune deopotrivă folosirea cu maximum de randament a noilor instalații și mașini, perfecționarea procedurilor tehnologice moderne, calificarea și perfecționarea cadrelor de muncitori, tehnicieni și ingineri; în condițiile tehnicii contemporane această înseamnă sporirea continuă a laturii intelectuale a muncii, prin însușirea științei și culturii celei mai înaintate, a coeficientului de creativitate, prin manifestarea pleneră a tuturor puterilor spirituale.

Principiul raționalității, ca un principiu de ordine și echilibru al valorilor, de gospodărire chibzuită a energiilor materiale și spirituale, reprezintă o manifestare nouă, în condițiile tehnicii moderne și ale socialismului, ale unor trăsături de esență ale spiritualității românești, ale stilului de viață al românilor: dreaptă și cumpănită judecată, refuzul intoleranței și pozițiilor extreme, pentru **măsura** și trăirea solidară a valorilor, imbinarea rațiunii cu alte puteri sufletești în actul de cultură și civilizație. Tocmai de aceea **raționalitatea** este înțeleasă în spațiul cultural românesc într-un sens larg, cultural și umanist, nefiind redusă la **raționalitatea tehnologică**, așa cum se întîmplă în alte orizonturi de civilizație. Un atare tip complex de raționalitate este prezent, de exemplu, în planul organizării.

Filosofia politică înnoitoare a Președintelui României își găsește un larg cîmp de aplicare în sfera **organizării și conducerii vieții sociale**. Este tocmai domeniul în care superioritatea economiei pe bază de plan unic și a relațiilor de producție socialiste își poate găsi o amplă valorizare. Postulatul fundamental al concepției materialist-istorice în această problemă este **principiul mobilității și perfectibilității** formelor și metodelor de conducere și organizare socială în concordanță „cu schimbările ce se produc în viață, cu sarcinile pe care le impune procesul obiectiv al dezvoltării materiale și spirituale a societății”. Este domeniul în care se afirmă cu o forță crescîndă **democrația participativă** a oamenilor muncii, îndeosebi **democrația economică**; este vorba de lărgirea și adîncirea participării directe la **conducerea colectivă**, la adoptarea deciziilor în cele mai diverse probleme ale vieții economice. „Principiul conducerii colective constituie legea supremă a activității tuturor organelor, a statului nostru însuși”. De aceea organele de conducere colectivă nu sînt formal-reprezentative, ci au un rol deliberativ, de lucru, cu puterea legală de a lua hotărîri valabile în toate problemele esențiale ale dezvoltării social-economice. Instituționalizarea locală, precum și la scară națională a acestor organisme colective, începînd cu **adunarea generală**, urmărește să asigure buna lor funcționare în condiții de întărire a ordinii și disciplinei, a conștiinței și răspunderii personale pentru bunul mers al întregii activități.

Un corelat necesar al **principiului muncii colective este mecanismul autoconducerii muncitorești și al autogestunii economico-financiare**, ca expresie concretă de mare însemnătate a răspunderii individuale și colective la nivelul fiecărei unități economice și localități teritorial-administrative. Aplicarea consecventă a acestor principii pune în joc nu numai **valori politice ale democrației participative** ca fiind cea mai bună școală a formării unui nou cetățean, a constituirii conștiinței politice de sine a oamenilor muncii, dar și **valori morale ale eticii socialiste**: înlocuirea producției globale, ca indice principal de planificare economic-socială, cu **valoarea producției nete**, adică aprecierea rezultatelor de producție pe baza a ceea ce s-a creat nou, ca efect al muncii vii. Aceasta nu este numai o problemă de semnificație strict economică, ci angajează conștiința și răspunderea morală a oamenilor în raport cu o dimensiune esențială a ethosului socialist — aceea a **echității** în măsurarea

muncii fiecăruia și a retribuției ce i se cuvine. Putem spune că se creează astfel condiții mai prielnice pentru aplicarea consecventă a principiului socialist al repartiției și pentru omogenizarea societății; nu prin uniformizarea oamenilor ci, dimpotrivă, prin afirmarea integrală a potențialului lor de gîndire și muncă creatoare.

Dimensiuni fundamentale ale reconstrucției omului și culturii

CEA mai fascinantă latură a unei viguroase filosofii științifice a construcției sociale multilaterale — cum este aceea a Președintelui Nicolae Ceaușescu — vizează însăși **construcția și reconstrucția omului și a culturii**, promovarea unui umanism nou, revoluționar. Progresul economic, dezvoltarea forțelor de producție și creșterea avuției naționale, dezvoltarea învățămîntului, științei și culturii nu reprezintă scopuri în sine, ci sînt subordonate omului și fericirii sale. Dar fără toate aceste componente de bază ale unei înțelepte politici economice și culturale, umanismul și toate valorile pe care le implică (precum egalitate, libertate, echitate) rămîn fără conținut și fără efecte transformatoare în condiția umană reală. „O egalitate în sărăcie nu este egalitate! Egalitatea este atunci cînd oamenii pot să trăiască din plin, să se bucure în mod egal de bunurile materiale și spirituale...”

Viziunea despre om și cultură îmbrățișează totalitatea aspectelor și mutațiilor pe care le determină noua civilizație socialistă în condiția umană.

Sub raport sociologic și istoric — sînt puse în lumină **socialitatea intrinsecă și inalienabilă a culturii și condiției umane**, rolul primordial al **științei** în progresul multilateral al societății, necesitatea realizării fericirii individuale în context și în concordanță cu fericirea colectivității, a întregului popor. În lucrările Secretarului General al Partidului cultura este apreciată în primul rînd ca principal factor de transformare civilizatoare a mediului existențial, a condiției umane obiective și în raport cu marile ei resurse formativ-educative față de masele largi de oameni ai muncii, contribuind la îmbogățirea vieții lor spirituale. Sistemul vast de așezăminte culturale asigură și în această zonă o democrație participativă, ca **democrație a culturii și a artei, ca democrație a ideilor și chiar a creației**, așa cum rezultă în mod convingător din cele mai izbutite manifestări ale geniului creator în cadrul Festivalului național „Cîntarea României” aflat la a II-a ediție, organizat din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu. Dezvoltarea funcțiilor civilizatoare ale culturii, creșterea rolului științei în promovarea progresului social și tehnic, sporirea nivelului de cultură a tuturor membrilor societății, lărgirea și adîncirea învățămîntului de toate gradele, au drept urmare creșterea eficienței sociale (economice, spiritual-educative) a tuturor activităților umane, „o intelectualizare în sens pozitiv a întregului popor” și creșterea nivelului conștiinței sociale și individuale. Conducerea și îndrumarea de către partid a culturii se înfăptuiește prin intermediul conștiinței ideologice partinice (materialist-dialectice și istorice), prin conștientizarea **țelurilor sociale și etice** pe care literatura și arta, cultura în general trebuie să le întruchieze și să le propulseze în conștiința socială, cu mijloace specifice. Artă, de exemplu, „trebuie să servească unui singur scop: educației socialiste, comuniste. În acest sens sîntem pentru cea mai largă libertate de creație, pentru cea mai largă exprimare a imaginației, dar în spiritul concepției noastre despre lume și viață”. Militînd pentru **orizontalitatea extensivă a culturii**, deci pentru răspîndirea cît mai largă a valorilor culturii și **integrarea** lor ca bunuri de civilizație în cele mai diverse compartimente de viață și de muncă, nu se pierde nici o clipă din vedere calitatea și verticalitatea intensivă a

acțiunii culturale — ceea ce presupune primatul valorii autentice, varietate de stiluri, diversificare, împotriva uniformizării și șablonului.

Om și cultura sînt examinate de asemenea sub **raport etic**. Dimensiunea etică a culturii și a omului decurge din esența civilizației socialiste pentru care un grad înalt de civilizație nu înseamnă doar o tehnică avansată ci și o viață sufletească bogată, un înalt nivel al libertății, un comportament moral elevat, al angajării și responsabilității. În politica culturală și educațională a partidului, **educația morală** reprezintă o componentă esențială a modelării personalității, iar munca este factorul determinant al reconstrucției omului, al făuririi unui nou model uman. Este munca eliberată de exploatare, dealienată, aflată într-un continuu proces de intelectualizare și spiritualizare. Tocmai de aceea, alături de școală (de la grădiniță pînă la universitate), însuși locul de muncă, întreprinderile și instituțiile devin „puternice centre de formare a omului nou, cu un larg orizont de cultură, cu o înaltă conștiință socialistă”.

Preocupat intens, ca o constantă a gîndirii și muncii sale, neobosite, de **profilul moral** al omului comunist, Președintele României subliniază de nenumărate ori că este necesar să luăm în considerație nu numai determinismul social-obiectiv, mediul social ca un cadru de afirmare și izvor de formare a personalității, dar și acele **valori morale și virtuți umane** specifice fiecăruia. Educația morală trebuie desigur să promoveze anumite valori, să cultive anumite virtuți — spiritul de răspundere, modestia, cinstea, sinceritatea, corectitudinea — să combată tare morale, precum nesinceritatea, ipocrizia, încercarea de sustragere de la îndatoririle sociale, tendința de căpătuială, egoismul, parazitismul, concepții retrograde „care constituie un pericol deosebit de grav și pe care nu trebuie să-l tolerăm sub nici un motiv în viața noastră de partid, în societatea noastră socialistă”. Dar toată această uriașă muncă educativă nu urmărește cîtuși de puțin uniformizarea oamenilor ci, dimpotrivă, personalizarea lor, a întregii societăți. „Trebuie să existe deplină claritate — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu ne propunem și nu ne putem propune uniformizarea omului. Aceasta ar fi o absurditate, un nonsens. Noi acționăm pentru formarea unui om de omenie cu o pregătire multilaterală, a unui comunist de omenie. Urmărim crearea condițiilor celor mai propice ca omul să se poată manifesta plener în toate domeniile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul său de a fi, în spiritul comun întregii societăți, al dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei...”

Așadar, în viziunea sa largă, comprehensivă, tovarășul Nicolae Ceaușescu îmbrățișează toate dimensiunile umanului: pe lîngă cea sociologică și etică, trebuie să adăugăm și **dimensiunea antropologică**, avînd în vedere faptul că în comunism se va săvîrși o revoluție spiritual-umană fără precedent în istorie, **revoluția antropologică a însuși esenței umane**, creînd posibilități și un cîmp de acțiune inepuizabil în sensul imperativelor umaniste ale perfectibilității naturii umane. Această dimensiune a umanului este formulată cu o admirabilă claritate și profunzime în **Cuvintarea de încheiere la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste**: „În esență, noi, comunistii, ne propunem, de fapt, să venim — dacă se poate spune astfel — în sprijinul naturii, care a sintetizat în om forma superioară de organizare a materiei, acționînd prin toate mijloacele pentru stimularea însușirilor celor mai nobile ale acestuia, pentru dezvoltarea sensibilității sale, a dorinței și voinței de autodepășire, pentru amplificarea continuă a cunoașterii sale, pentru împlinirea visurilor sale celor mai cutezătoare de progres, dreptate și fericire [...] Înțelegînd și stăpînînd legile naturii, acționăm totodată pentru a le pune în serviciul omului — adică a tot ce a creat mai bun natura. Noi ne propunem acum să perfecționăm produsul cel mai înalt al naturii — omul, creatorul a tot ce există în societate”.

Al. Tănase

PREȘEDINTELE ȘI ȚARA

IN CRONICA istoriei noastre contemporane s-a înscris cu litere de aur ziua de 28 martie 1974, cind Marea Adunare Națională, aflată în cea de-a XII-a sesiune a celei de-a VI-a legislaturi, a ales întiul Președinte al României.

La ora 11.37, cum se scrie în Cronică — „prin votul unanim al Marii Adunări Naționale, care exprimă voința întregului popor român, tovarășul Nicolae Ceaușescu este proclamat președinte al Republicii Socialiste România”.

Un gând și un sentiment de dimensiunile unei țări s-a concentrat — profund însufletitor pentru generațiile viitoare — în îmbrățișarea eșarfei tricolore peste pieptul în care ard cele mai fierbinți trăiri dăruite patriei, demnității și înfloririi ei. În lumina acestui adevăr se poate spune că, în acel Moment Unic, sub cupoia Marii Adunări Naționale s-a aflat prezența întreaga țară, unită în același cuget, în aceeași simțire: dragostea și încrederea față de partid, față de conducerea sa, față de primul nostru președinte al cărui jurământ, rostit în fața patriei, s-a gravat adinc în conștiința tuturor cetățenilor României ca un legământ sacru în a cărui împlinire cred cu nestrămutată convingere toți fiii țării. Pentru că noi toți l-am înțeles ca pe propriul nostru legământ de cetățeni ai unei Românii în plină dezvoltare, puternică și liberă, stăpîni pe destinele ei. Pentru că noi toți simțim pe deplin încrederea în forța care ne călăuzește drumul spre viitor — partidul. Această imagine amplă a unității poporului în jurul partidului, a secretarului său general, a președintelui țării a fost ilustrată emoționant de miile și miile de mesaje adresate în acele zile, de pe întreg cuprinsul țării, tovarășului Nicolae Ceaușescu. Din orașe și sate, din inima țării, Capitala, din marea uzină sau din mărunțul atelier, de pe șantierul întins peste cinci județe sau din laboratorul omului de știință și de artă, de pretutindeni, oameni de diverse și profesii diferite, de naționalități diferite, — români, maghiari, germani — au ținut să-și exprime în scris adevărul la marea investiție.

Parcurgînd astăzi aceste mesaje în care și-au asternut gândurile și simțirea muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor, țărani, tractoriștii, agronomii, studenții, elevii, pionierii, militarii — ai tabloului răscolitor al profundului atașament al întregului popor față de președinte și progresul națiunii.

DOUĂ LUNI și jumătate mai tîrziu, la 13 iunie 1974, avea loc Ședința comună a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., Biroului Permanent al Consiliului Superior al Dezvoltării Economice și Sociale și a Guvernului Republicii Socialiste România în cadrul căreia a fost examinat și aprobat proiectul de Directive ale Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cîincinalul 1976—1980 și li-

niile directoare ale acestei dezvoltări pe perioada 1981—1990. La 3 august proiectul putea fi citit în toate ziarele, iar la 1 septembrie se dădea publicității Proiectul Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Era un început de toamnă cînd soarele iradia ca niciodată străluciri de viitor. Și oamenii și pămînturile de pe care se strîngeau roadele se simțeau mai bogăți. Bogăți în fapte, în împliniri reale, în vișuri și în spirit. Era atunci o fervoare ce ducea gîndul tuturor la noul chip al țării. Era atunci o pasiune și o mîndrie să te știi constructor al unui ideal cu rădăcini adînci în istoria poporului. Era trăirea vie a acelui sentiment de certitudine despre care, cu un secol în urmă, Mihai Eminescu, imaginînd România viitoare și gîndind la un conducător politic pe măsură, scria că neapărat el „va pune în serviciul unei mari idei organice înclinările, trebuințele și aspirațiile preexistente ale poporului său”. Erau zile dintr-o epocă în care România are acest cîrmuitor politic, epoca cea mai fertilă din întreaga ei istorie, cînd Președintele Ceaușescu ne-a chemat să facem totul pentru a asigura patriei un viitor fericit, un loc demn între națiunile lumii.

IN TRE 25 și 28 noiembrie 1974. În Capitala țării a avut loc Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român.

Acest Congres, urmînd celui de-al IX-lea și celui de-al X-lea, care au deschis o eră nouă în afirmarea rădăcinilor noastre celor mai adînci și a aspirațiilor noastre celor mai nobile, a fost saltul calitativ al tuturor izbînzilor acumulate dură 23 August 1944 și emblema a tot ceea ce s-a înfăptuit pentru așezarea societății socialiste pe temelii făurite din granitul solului autohton, în spiritul rațiunii, poporului și mării în toate, spirit propriu omenului român. Acest Congres a formulat esența societății pe care o construim, sintetizînd experiența unei lupte biruitoare ca ideal milenar al poporului: dreptate, echitate, fericire.

Acest Congres al XI-lea al Partidului ne apare acum, în perspectivă istorică, o încununare a istoriei noastre contemporane, un moment al afirmării plene a națiunii române în cadrul națiunilor globului nu numai ca o națiune stăpîni pe destinul ei și — datorită partidului și secretarului său general — în posesia unei concepții clare asupra problemelor fundamentale ale lumii în care trăiește, dar și ca o națiune ce joacă un rol însemnat în elaborarea climatului ideologic-moral și politico-mondial, o națiune în a cărei istorie și experiență politică, economică, socială și spirituală sînt cuprinse unele semnificații ce depășesc cu mult perimetrul geografic în care este înregistrată pe hartă.

Congresul al XI-lea a adoptat Programul Partidului Comunist Român — Carta fundamentală ideologică, teoretică și poli-

11 VI 1977. La încheierea spectacolului laureaților primei ediții a Festivalului național „Cîntarea României”

tică a partidului care a deschis perspectiva unei epoci noi în dezvoltarea economico-socială a României, a trasat linia strategică generală și orientările tactice pentru făurirea societății multilaterale dezvoltate și înaintare a țării spre comunism. Congresul al XI-lea va rămîne, astfel, în istoria patriei ca acel Forum care a adoptat întiul Program unitar, atotcuprinzător — elaborat din inițiativa și cu participarea directă a tovarășului Nicolae Ceaușescu — și caracterizat prin rațiunea dezvoltării, prin fermitate ideologică și clarviziune politică, prin realismul prevederilor și receptivitatea față de noile procese economico-sociale, de fenomenele vieții internaționale.

În acea atmosferă de glorios bilanț și perspectivă puternic încrezătoare în posibilitățile poporului nostru de a contribui la găsirea celor mai potrivite căi de organizare a societății omenesti pe baze noi, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Am adoptat în aceste zile hotăriri de importanță istorică... Acum este necesar să trecem cu hotărire la muncă în toate domeniile de activitate pentru realizarea în cele mai bune condiții a tuturor obiectivelor care vor asigura ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație socialistă”.

Chemarea era pe cît de vibrantă și de simplă, pe atît de necesară: munca. Muncă lucidă, creatoare, făcută cu pasiune și hotărire. Președintele Republicii, patriot și gînditor politic, el însuși muncitor, ne cerea să slujim națiunea cu toată dăruirea, ne cerea o muncă perseverentă, ne întărea conștiințele cu neclintitul său crez comunist. Efortul impus de procesul industrializării este mare — am înțeles noi — dar perspectiva istorică îl justifică: afirmarea noastră în lume depinde de recuperarea decalajului determinat de împrejurările trecutului — România se poate înscrie, într-un timp scurt, printre țările cu un dezvoltat potențial economic, cu un stadiu superior de civilizație.

SI MUNCA a luat un și mai mare avînt. Privesc o fotografie. Un gest simbolic. Gestul constructorului care toarnă prima cupă de beton la fundația noului edificiu. Memoria peliculei păstrează în zeci și zeci de ipostaze asemenea imagini ale momentului care marchează un început. Un început al marii platforme industriale dintr-un oraș abia cunoscut, al noului oraș, pînă aci un sat oarecare, al noii producții a unei noi uzine, al unei instituții noi de învățămînt, al unui nou muzeu. Președintele țării și-a găsit întotdeauna timp să fie în mijlocul oamenilor. Peste tot. Sute de vizite de lucru în toate județele țării: în unități industriale, în unități agricole, pe șantiere, în institute de cercetare științifică și proiectare... Sute de prilejuri pe care și le-a creat din timpul său consacrat conducerii țării pentru a discuta cu oamenii muncii, pentru a stabili împreună cu ei soluțiile cele mai bune în scopul înalt al mersului înainte. Un permanent dialog cu țara. Un stil de muncă nou, dinamic, statornic, dealtfel, în întreaga conducere a partidului nostru, reflectînd fidel adevărul că noua societate se clădește cu oameni și pentru oameni. Dincolo de bucuria de a-l avea în mijlocul lor pe Președinte, masele de oameni ai muncii păstrează încă mult timp în inimi ecurile puternice ale indicațiilor și îndemmurilor adresate lor de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi mai studioși, mai gospodari, mai energici, mai exigenți, de a-și pune talontul, hărnicia, forța de creație în slujba prosperității patriei și a binelui lor și familiilor lor.

Amintirile sînt totdeauna vii. Un lăcătuș mecanic de pe șantierul Combinatului siderurgic Călărași îl elogiază cu titlul de ctitor al celei mai noi vetre de oțel a patriei. Un muncitor de pe șantierul Combinatului de utilaj greu din Cluj-Napoca, amintind o zi de muncă la Întreprinderea de cazane și arzătoare, 18 iunie 1976, zi de neuitat pentru el, scrie în ziarul „Știința”: „Atunci în fața noastră am avut cîntea să-l avem pe tovarășul Ceaușescu care a turnat prima cupă de

beton la fundația viitorului combinat.” Un alt muncitor, mecanic la Trustul de construcții chimice Năvodari, evocînd o vizită de lucru din iulie 1976, se întoarce o clipă cu gîndul înapoi. Cît de înapoi? „Cu toții știam, — scrie el într-un mesaj adresat Președintelui — că, înainte de a veni noi aici, primul constructor și primul proiectant ați fost dumneavoastră, care cu un an în urmă, în 1975, ați studiat terenul de amplasare a platformei și ați hotărît ridicarea ei în această zonă neprielnică agriculturii”. Un țaran spune: „V-am văzut de aproape, sinteți de-al nostru”; iar omul de știință și de artă îl vede pe „Bărbatul fără tîhnă, veghetorul” ca pe un „Mare om la cîrma unor vremuri mari!”.

„Și astfel dezvoltăm o țară, bazîndu-ne pe elanul întregii națiuni. Un elan dirijat cu pricepere de secretarul general al partidului spre un mai mare consum de gîndire, de concepție tehnică, un elan care ne înaripează voința de a-i urma exemplul în promovarea noului și în cultivarea statornică a încrederii în forțele proprii. O legătură strînsă s-a făcut astfel, văzută, clipă de clipă, zi de zi, între Președinte și națiunea socialistă, între secretarul general și partid, între partid și poporul constructor al viitorului comunist. O legătură de necesitate care se bazează pe o imensă încredere reciprocă, fiindcă, mai mult decît oricînd, de-a lungul istoriei sale, „țara — cum ar fi zis străvechiul cronicar — iubește pre conducător și conducătorul iubește pre țară”.

IN ANII 1976 și 1977 au avut loc, la inițiativa Președintelui, trei mari congrese înscrise în Cronică acestei jumătăți de deceniu ca fiind cele dintii și care au cuprins, în dezbaterile lor, din trunchiul vieții noastre economico-sociale, ramurile sale principale: congresul clasei muncitoare, congresul țărânimii și congresul culturii. Apoi, între 7 și 9 decembrie 1977, a urmat Conferința Națională a partidului, cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a jalonat drumul pe care îl mai avem de parcurs în acest cîincinal, ridicat la cote superioare prevederilor Congresului al XI-lea, apreciînd că a sosit timpul saltului revoluționar de la baza acumulărilor cantitative la noua calitate. O condiție esențială în grăbirea mersului înainte al societății, în realizarea unei legături mai bune cu cîincinalul viitor — etapă a cărei finalitate, fundamentată științific, va marca atingerea de către România a stadiului de țară cu dezvoltare medie. Obiectiv ce urmează firesc etapelor parcurse și pe care logica istoriei construcției socialiste îl impune în mod obiectiv: am acumulat putere economică și științifică, am fost mereu atenți la propria noastră practică, am fundat și am înălțat zidirea socialistă a patriei. La Conferința Națională îndemnul principal a fost pus pe „finisarea” acestui grandios edificiu, accentuîndu-se laturile calitative și de eficiență ale întregii activități, în condițiile unei calități superioare a propriei noastre vieți, a unui grad mai înalt de civilizație.

O chemare pasionantă, animînd energia care propulsează națiunea noastră spre împlinirea în întregime a Programului desfășurat pe cîntea omului înzestrat cu capacitatea de a vedea țara peste timp și de a acționa exact spre punctul de lumină. O chemare vibrantă a Președintelui despre care Cronică ne spune: „Are curajul hotărîrii în momentele decisive; are înțelepciunea prevederii; are forța deciziei asupra opțiunilor politice primordiale, angajînd viitorul...”. Într-adevăr, Președintele României, cu o voință neînduplecată, potențează elanul vital al întregului popor spre un viitor pe care îl făurim cu miinile și mințile noastre, dăltuind în piatra istoriei momente de faptă nepieritoare ale acestei epoci închinată propășirii națiunii românești. Îl socotim noi pe cel care stă în fruntea țării ca venind din adîncurile istoriei sale, din istoria milenară a patriei, fiindcă o coloană infinită a gîndului și trăirii pentru popor nu și-ar avea strălucire și nu s-ar putea înălța spre culmile viitorului dacă nu și-ar avea rădăcinile în pămîntul moșilor și strămoșilor noștri.

27 V 1977. În mijlocul constructorilor de pe Șantierul Național al Canalului Dunărea - Marea Neagră

27 III 1979. Tovarășului Nicolae Ceaușescu i se înmânează cheia simbolică a municipiului Arad și însemnele jubiliare

NOTAM că în acești cinci ani de istorie scrisă și văzută cu ochii noștri sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, între înțelele Congrese de profundă semnificație a fost și acela al Educației politice și al culturii socialiste care a avut loc între 2 și 4 iunie 1976. Din acel Congres am învățat că, precum Anteu, creația autentică își trage puterea din atingerea cu pământul. Există un sol de neînlocuit. Există un izvor: viața poporului. La asemenea adevăruri te duce cugetul recitind nu numai Expunerea Președintelui la acel Congres, ci și repetatele sale îndemnuri făcute cu prilejul atitor întâlniri cu oameni de artă și cultură, scriitori, cineaști, actori, regizori, pictori, muzicieni, arhitecți, pentru ca prin eforturi comune, neprecupețindu-și energia, talentul, imaginația, să meargă pe calca unui tot mai apreciat stil original în creație, menit să exprime cu mijloace moderne, în condițiile cerințelor contemporane, esența vieții noastre socialiste. În toate întâlnirile cu creatorii de artă, Președintele a pus un accent deosebit pe calitatea creației, pe valoarea propriu-zisă a lucrării artistice, la fel cum se cere, de altfel, în toate domeniile producătoare de bunuri materiale sau spirituale, în etapa actuală de construcție socialistă și comunistă. Această creație are drept obiectiv chiar omul. Formarea și educarea lui. Cresterea și împlinirea lui, din multiple puncte de vedere: un cetățean!

La Congresul educației politice și al culturii socialiste, subliniind că, în politica sa de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintate a României spre comunism, partidul îmbină indisolubil preocupările pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale cu activitatea ideologică-educativă pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor, pentru formarea omului nou, secretarul general al partidului sublinia: „Noi considerăm și am considerat întotdeauna că menirea istorică a socialismului este nu numai de a elibera omul de asuprire și exploatare, de a asigura bunăstarea lui materială ci de a făuri o civilizație spirituală superioară — care nu se poate realiza decât prin formarea omului nou, cu o înaltă conștiință și pregătire culturală și profesională, cu un profil moral politic înaintat“. În legătură cu acest profund proces, complicat și complex, un tânăr prozator scria: „În lupta noastră cu inerția, cum denumea poetul în urmă cu mai bine de douăzeci de ani, nașterea grea a omului nou, președintele Ceaușescu a câștigat o bătălie morală fără precedent pe frontul comunist al transformărilor generale. Ideea recuperării într-un timp record a unei îndelungate istorii ce a fost de atâtea ori potrivnică, materializarea ei de către noi în chiar timpul vieții noastre este una dintre cele mai nobile acțiuni politice și ea trebuie înțeleasă în profunzime și glorificată prin muncă și poezie“.

Congresul educației politice și al culturii socialiste este astfel considerat de toți oamenii de literă ca și de creatorii din toate celelalte domenii de activitate ca un Congres al afirmării unei conștiințe majore, care a adus fiecarei un spor de meditație, un spor de demnitate, un spor de responsabilitate în fața viitorului și a celor ce vin după noi. Spor care depinde, bineînțeles, de măsura în care vom ști să-i pătrundem înțelesurile adânci și țelurile de luminoasă perspectivă.

LA 3 iunie 1976 s-a dat publicității Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilaterale dezvoltate și al comunismului în România. La 14 septembrie 1976 a avut loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. în cadrul căreia, la inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, a fost aprobată organizarea Festivalului național „Cântarea României“ care avea să însemne o uriașă răscolire a energiei creatoare a maselor, o renaștere a creatorului în adevăratul climat — climatul comuniunii profunde cu poporul său întreg, cu aspirațiile, nevoile, bucuriile și setea lui de adevărată cultură. Festivalul, prin amploare și scop,

poate fi numit o olimpiadă carpatică a sufletului românesc. Se întâlnesc creatorii din cetăți — sate și orașe, cooperative agricole, uzine, șantiere, instituții și școli de toate gradele; se întâlnesc oameni ai tuturor județelor, arătându-și portul, cîntările și obiceiurile din străbuni. Festivalul e o emanație a gândirii Președintelui nostru, cel care ne-a îndemnat pe toți spre izvorul inspirației: poporul, viața și arta sa. Festivalul va fi curind la încheierea celei de-a doua ediții și vom fi din nou incințați de înaltul rafinament al portului românesc, de măiestria cîntăreților și dansatorilor, de inteligența și iscusința invențiilor tehnice ale oamenilor din fabrici și de pe oaze, și vom fi iarăși elevi ai unei coplesitoare lecții asupra valorilor noastre pline de măreție, demnitate, patos și îndrăzneală, de căutare creatoare în toate domeniile de activitate umană ce se desfășoară pe întreg curcinsul patriei române.

Festivalul este, astfel, o manifestare înaltă a creației românești: un dialog esențial între om și epoca sa, între omul creator și societatea în care trăiește.

LA Conferința Națională din 7—9 decembrie 1977 s-a subliniat că numai printr-o vastă și profundă transformare — în industrie, în agricultură, în științele aplicative, în tot mai strînsa relație dintre cercetare și cerințele concrete ale dezvoltării economico-sociale se va înfăptui acel progres continuu, marcînd la capătul următorului cincinal 1981—1985 atingerea stadiului de țară cu dezvoltare industrială medie, stadiu de la care se va putea cu atât mai întemeiat îmbrățișa orizontul etapei de țară superior dezvoltată. Cu o asemenea concepție de multiplă potențare a producției economice, într-o viziune științific determinată, bazată pe o sporită încredere în capacitatea de creație, în elanul revoluționar al întregului popor se cuvine, cu atât mai adînc, receptivă chemarea Președintelui adresată oamenilor de cultură și artă: „Puneți-vă întreg talentul și forța creatoare în slujba înfloririi continue a artei și culturii noastre socialiste, a îmbogățirii vieții spirituale a poporului, a educării și dezvoltării conștiinței socialiste a maselor, a cultivării înaltelor trăsături morale ale omului nou al societății noastre!“.

Cimpul de forțe în care evoluează angajarea noastră se extinde, astfel, continuu, incluzînd, deopotrivă, uriașă hidrocentrală din munți sau o nouă creșă într-un cartier muncitoresc din Capitală, un nou proces tehnologic recent introdus într-o fabrică de la Gurile Dunării sau un nou cămin cultural dintr-un sat din Bărăgan: incluzînd oricare loc de pe cuprinsul țării, oricare loc unde urcă zidarul, unde cineva ridică o temelie. Model și aspirație spre perfecțiune a fiecăruia dintre noi, omul nou există. Îl întâlnim în fiecare uzină, pe fiecare dintre șantieretele noastre materiale și spirituale, mîndrie și pildă a colecti-

velor din care face parte. Cu asemenea oameni al prezentului și viitorului alcătuim țara de azi și de mâine. Pentru poet, pentru prozator, pentru dramaturg, pentru pictor, pentru muzician, pentru cineaș, omul nou poate fi oricînd eroul operei de artă, așa cum oricînd este eroul construcției de fiecare zi. Rămîne doar, — cum ne sfătuia la o întâlnire Președintele țării, — să-l cunoaștem și să-l îndrăgim. Iar la Conferința națională a scriitorilor din 26—27 mai 1977, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Ceea ce vrem noi este ca aceia care și-au propus să scrie despre problemele ce preocupă societatea să se străduiască să înțeleagă cît mai bine epoca în care trăiesc, să încerce să prezinte — în forme ce pot fi foarte diferite — cît mai veridic preocupările oamenilor, ale claselor sociale, să contribuie la înobilarea ființei umane, la ridicarea nivelului general de conștiință al omului... Arta trebuie să înfățișeze universul spiritual tot mai bogat al constructorilor socialismului, eforturile lor pentru autodepășire, să surprindă și să redca cu fidelitate diferitele ipostaze în care se manifestă atitudinea înaintată față de muncă și societate, virtuțile și trăsăturile morale ale omului nou.“

LA 26 ianuarie 1978, cînd s-au sărbătorit, de către întregul nostru popor, 60 de ani de viață și peste 45 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în Cuvîntarea de la adunarea festivă din sala Palatului Republicii, Președintele țării a menționat: „Întotdeauna, literatura și arta românească s-au inspirat din izvorul viu, neseacă al frumuseții sufletesti și fizice a poporului nostru, care a fost nu numai beneficiarul, ci și făuritorul culturii românești. Dorim ca operele de artă și literare, ca activitatea cultural-artistică să se inspire continuu din viața tumultuoasă și minunată a poporului nostru, să-și aducă contribuția la ridicarea conștiinței maselor, a nivelului lor de înțelegere a tuturor fenomenelor ce au loc pe planeta noastră, să contribuie, totodată, la îmbogățirea tezaurului universal, să ducă și să afirme peste hotare capacitatea creatoare și geniul poporului nostru.“

Prețuirea tradițiilor înaintate, prețuirea valorilor create de popor în decurs de secole să fie, deci, izvorul certitudinii că azi cultura română, în condiții cu totul noi, se poate ridica la nivelul mult visat, al unei culturi reprezentative, de prestigiu mondial. Inconștient de aura biruințelor dobîndite în toate celelalte domenii. Pasaajul citat mai sus e memorabil, asadar, tocmai prin aceea că Președintele, țînînd seama de rolul literaturii și artei pe planul intern, rol fundamental, cu scop etic declarat, statuează, totodată, structura acelei culturi majore, vîzînd-o ca pe o sinteză a celor mai valoroase tradiții naționale și universale, ca pe un punct

de confluență a aspirațiilor prezente ale poporului român cu aspirațiile omenirii contemporane.

RECENT, în anul în care se împlinesc trei decenii și jumătate de la Eliberarea țării de sub dominația fascistă și în care va avea loc cel de-al XII-lea Congres al partidului, la inițiativa Președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a avut loc Consfătuirea pe țară cu cadrele din industrie, transporturi și agricultură care polarizează încă atenția și interesul întregului popor. Faptul e pe deplin firesc pentru că magistrala Cuvîntare rostită la încheierea lucrărilor, prin ampla problematică abordată, prin soluțiile, indicațiile și sarcinile pe care le cuprinde se înfățișează ca un veritabil plan de acțiune pentru ridicarea pe trepte mereu mai înalte a activității din întreaga economie națională, pentru perfecționarea organizării, planificării și conducerii vieții social-economice, coresponsuzător exigențelor actualei etape pe care o parcurgem spre telurile programatice fixate de Congresul al XI-lea și Conferința Națională a partidului. Insuflețirea cu care au fost primite pe tot cuprinsul patriei concluziile consfătuirii, hotărîrea exprimată de toți oamenii muncii de a le transune în viață sint garanția sigură că în ultimii doi ani ai cincinalului revoluției tehnico-științifice vor fi dobîndite noi și importante succese în dezvoltarea economiei și culturii noastre, făurindu-se astfel o temelie traicnică pentru trecerea la planul pe perioada 1981—1985.

A fost această consfătuire încă un îndemn spre o continuă perfecționare. O perfecționare în ritm susținut și pe multiple raze de acțiune întru propășirea României moderne, independentă și suverană.

Înaltul moment aniversar de ieri, 28 martie 1979, l-a găsit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, însoțit de tovarăsa Elena Ceaușescu, de alți conducători ai partidului, în mijlocul oamenilor muncii din județul Arad. Ca în atâtea alte cline din neobosită sa activitate, președintele țării a examinat la fața locului cele și problemele optime pentru modernizarea continuă a producției în întreprinderile arădene, pentru sporirea eficienței economice. Locuitorii Aradului, oras care sărbătorește două milenii de la întemeierea cetății dacice Ziridava și 950 de ani de la atestarea documentară a municipiului, l-au întâmpinat prețuitenii cu căldă ospitalitate, cu profunde sentimente de dragoste și prețuire, urîndu-i din toată inima sănătate, fericire, ani mulți spre binele și prosperitatea României socialiste, a poporului român.

În întreaga noastră dezvoltare se simte puternic concepția președintelui țării. Opera Președintelui este, astfel, însăși viața nouă a patriei.

Vasile Băran

23 I 1978. La deschiderea expoziției Dovezi ale dragostei, înaltei stime și profunde prețuiri de care se bucură președintele Nicolae Ceaușescu și tovarăsa Elena Ceaușescu, ale ampleror relații de prietenie și colaborare între poporul român și populațiile altor țări, organizată cu prilejul împlinirii de către tovarășul Nicolae Ceaușescu a 60 de ani de viață și peste 45 de ani de neîntreruptă activitate revoluționară

Teatru

Festivalul de teatru contemporan de la Braşov

Contemporaneitatea ca idee programatică

Marin Sorescu:

„Sint pentru o confruntare reală”

— Mişcarea teatrală românească are astăzi — prin manifestările festivalice — un cadru larg de confruntare reală. Festivalul de teatru contemporan de la Braşov se preocupă, în spectacolele şi dezbaterile sale, de piesele scrise în ultimii zece ani, de locul pe care acestea îl ocupă în repertoriul unei stagiuni, de starea reprezentărilor care le promovează, încercând să stabilească foaia de temperatură a momentului şi posibilităţile de angajare mai deschisă a creatorilor de spectacol în susţinerea textului dramatic actual. Cit de fertili intervine dramaturgia contemporană în viaţa noastră teatrală, în definirea unui concept de teatralitate şi a unei stilistici spectaculare, în ce relaţie se află publicul cu domeniul de referinţă — sint câteva dintre întrebările la care ne străduim, împreună, să aflăm un răspuns.

Care este, după opinia dumneavoastră, autor al unora dintre cele mai generoase piese de teatru româneşti contemporane, şansa manifestării braşovene de a fi creatoare de climat stimulativ pentru dramaturg, pentru teatrul nostru?

— Observ pentru a doua oară, intrucit particip, ca prin minune, la două ediţii consecutive ale acestui Festival — lucru rar la noi şi sper să dureze — că şansa teatrului românesc contemporan este de a se vedea într-o concurenţă reală cu teatrul contemporan din alte ţări. Şansă şi neşansă, ar spune pesimiştii.

— „Pesimiştii” sau „lucizii”?

— Nu, Pesimiştii. Intrucit se observă că în timp ce din repertoriul dramaturgiei de import se selectează piese care te pun pe gânduri în sensul bun, din repertoriul dramaturgiei româneşti actuale se prezintă, selectate sau nu, piese care sînt, oricum, sub optimismul nostru în ce priveşte potenţa teatrului românesc. Sint pentru o confruntare reală. Şi chiar dacă dramaturgia română este dezavantajată (prin ceea ce se prezintă ca exponenţi la un moment dat), infuzia de artă adevărată şi de adevăr teatral venit din lumca largă face foarte bine, dramaturgilor din concurs şi din afara lui, organizatorilor festivalului, şi, în general, mişcării noastre teatrale. Doresc teatrului românesc ca la intrerile de 100 m plat să selecteze şi pe criticii de viteză, nu numai după criteriul de greutate...

— Am văzut şi un spectacol cu A treia ţeapă...

— Eu nu includ aici A treia ţeapă, care a fost în afara concursului.

— Dar nu şi în afara festivalului. Nici în afara pretenţiilor lui. Deci, despre festival?...

— Festivalul braşovean este virtual foarte bun. Spun virtual, pentru că însăşi realizarea lui şi „recidiva” de anul acesta înscamnă un factor de progres pentru toţi cei care iubesc teatrul. Datoria noastră, şi nu numai a organizatorilor, ci şi a scriitorilor, a directorilor de teatre şi a secretarilor literari, este de a ne lua înima în dinţi şi de a juca piesele cu „probleme”, de care să nu ne fie ruşine cînd le auzim pe scenă. Rezolvate. Pentru că de cele mai multe ori aşa-zisele „probleme”, o sperietoare numai pentru cei care n-au habar de conflict şi de mecanismul creaţiei, sînt însuşi miezul de foc al dramaturgiei, cel care ne emoţionează, ne face să gândim mai profund şi să devenim mai contemporani. Mai contemporani decît viaţa, pentru că scriitorul adevărat, ca un alergător de cursă lungă, poate s-o ia înaintea vieţii; şi cînd oboseşte, scriind lucruri minunate, îşi permite să se odihnească, aşteptînd propria-i viaţă să-l ajungă din urmă. Datoria mea, vorbesc acum în numele meu, este de a nu suporta să îi chibîţ la un festival de teatru românesc contemporan. Ceea ce am şi încercat să demonstrez. Această postură, chiar dacă mai comodă, nu mi-o pot permite din lipsă de timp. Sarcina cea mai grea pentru festivalurile următoare cade, totuşi, pe umerii dramaturgilor care, în caz că nu se vor găsi teatre care să-l selecteze, pot veni să-şi citească piesele într-o discuţiune neşcolită decît la şcoala emoţiei.

Interviu consemnat de Antoaneta C. Iordache

CUM stăm cu teatrul contemporan în universul scenei noastre? — s-au întrebat cele zece colective convocate în competiţie la Festivalul de la Braşov şi cele câteva zeci de persoane implicate în colocviu, adică dramaturgi, regizori, actori, scenografi, directori, secretari literari, critici, teoreticieni, esteticieni, activişti. Stăm relativ bine — a fost răspunsul general. Ceva mai bine decît anul trecut, în aceeaşi împrejurare — a opinat majoritatea — căci, iată, se înfăţişează şapte piese româneşti noi (unele de o valoare deosebită), doi debutanţi, actori tineri, apoi piese străine de real interes, nu e nici o bagatelă (desigur, şi fiindcă a existat barajul selecţiei, căci altfel s-ar mai găsi). Nu stăm tocmai rău — au zis o parte din participanţi, scrutînd, cu luare-aminte, factura reprezentaţiilor — deoarece s-au produs unele spectacole importante şi expresive, a fost ilustrată convingător (nu şi masiv), tendinţa novatoare, echipele s-au arătat coerente, regizorii inventivi. Oricum — s-a convenit, unanim — ediţia aceasta a festivalului e mai densă şi mai omogenă, cu un coeficient mai înalt de reprezentativitate a eşantionului ales pentru organizarea a nouă zile de vizionări, dezbateri, întâlniri creatoare.

ERA şi firesc să se întimplă așa — a subliniat Romulus Guga — acest festival trebuie să fie o idee de sinteză a tuturor festivalurilor şi colocviilor atît de eficiente iniţiate de către Asociaţia oamenilor de artă împreună cu comitetele judeţene de cultură şi educaţie socialistă, teatre din ţară şi reviste de cultură, sub egida Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste. A lipsit însă comedia, ori fiindcă nu sînt destule comedii valoroase, ori fiindcă reprezentaţiile de comedie nu sînt îndestul de semnificative. Producţia studioului braşovean (inaugurat cu acest prilej) cu piesa de debut a poetului Dăric Maşheru, **Domnul Ion al cămărilor** (monodramă susţinută cu un notabil efort de creaţie de George Gridănuşu), sugerează şi o viitoare secţiune experimentală a manifestării festivalice.

A treia ţeapă, tragi-comedie populară de Marin Sorescu, înfăţişată (în afara concursului) de studenţii Institutului „Caragiale”, operă dramatică de o mare originalitate şi frumuseţe, într-o creaţie scenică suavă şi limpede, plină de umor şi gravitate, a produs o impresie puternică — după cum s-a văzut în sala arhitecturală de tineri şi în întîlnirea, ulterioară, cu studenţii ai Universităţii din Braşov. Deşi istorică în materie, ea se vrea actuală în spirit — a declarat autorul. În discuţii, el a apreciat posibilitatea amplă pe care o oferă festivalul de a se confrunta realizările dramaturgiei româneşti cu ale altora, exprimîndu-şi însă regretul pentru schematismul unor texte originale şi pentru miza lor dramatică mică. Au mai fost reţinute, cu interes, piesa **Scaunul de Tudor Popescu** (autor din ce în ce mai prezent) şi **Cer cuvîntul** de Dragomir Horomnea, iscusite şi atrăgătoare dezbateri despre condiţia noastră etică. S-a impus, drept cea mai valoroasă opţiune repertorială din dramaturgia originală, **Noaptea pe asfalt** de Theodor Mănescu, tensionat caz de conştiinţă al unui om care-şi pune întreaga existenţă în slujba căutării adevărului. A captat (şi adesea captivat — prin interpretarea echipei braşovene) **A cincea lebădă** de Paul Everac, rechizitoriu de adîncime al conceptelor false care duc la mutilări sufleteşti şi întepînirea resorturilor vitale. A fost regăsit, deşi într-o montare mai modestă, dramatismul unei frumoase şi pure piese a lui Ion Băieşu, **Jocul**.

Nu, nu e cazul să ne lamentăm de o pretinsă penurie de dramaturgie, avem autori şi piese, există edituri şi public pentru ele, sint actori, regizori şi directori care le cultivă eficient, cu adevărat stimulativ. Abundenţa, în unele momente, a scrierilor de gabarit redus şi chiar de subproduse în felurite variaţii de conjuncturism poate întuneca peisajul şi produce vremelnice deteriorări critice. Operele reprezentative sînt însă acum cele care etalanează domeniul, în dimensiuni majore şi personalitate.

Au vorbit despre responsabilităţile şi drepturile profesiei de literat dramaturg, azi, — pe larg, sau tangenţial, sau dezvoltînd tema alături de altele, ale vieţii teatrale, — dramaturgii aflaţi la Braşov: Marin Sorescu, Romulus Guga, Mehes György, Ion D. Sirbu, Virgil Stoeneşcu, Paul Cornel Chitic, George Genoiu, Radu F. Alexandru, Tudor Popescu, Paul Ioachim, Emil Poenaru, Dragomir Horomnea şi alţii, implicîndu-se şi atesînd sentimentul participativ, furnizînd date ale creativităţii dramaturgice şi conţinutînd conspectul ei larg asupra realităţii văzute în procesualitate.

Criticii şi-au adus şi ei contribuţia la definirea liniilor de forţă ale peisajului, relevînd ceea ce e configurativ, semnificativ carente (de creaţie şi de atitudine necreatoare, ca şi de incertitudine în politica teatrală a instituţiilor). Natalia Stancu, Ileana Berlogea, Mira Iosif, Stelian Vasilescu, Romulus Diaconescu, Miruna Ionescu, Antoaneta C. Iordache, Wolfgang Wittstock, Ermil Rădulescu, Aurel

Piesa A treia ţeapă de Marin Sorescu a fost considerată, la Festivalul de teatru contemporan de la Braşov, cea mai importantă prezentă dramaturgică. A fost înfăţişată (în afara concursului) de studenţii anului III al Institutului „I.L. Caragiale”, clasa prof. Beate Fredanov, asistent Ion Caramitru. În fotografie, un moment din spectacol.

Brumar, Victor Bibicioiu au examinat cu exigenţă piesele din concurs şi au extins referirile la situaţia dramaturgiei originale în repertoriul general. O privire critică globală, concludentă, prezentată de directorul adjunct al Direcţiei instituţiilor de artă şi spectacole C. Măciucă, a pus în lumină statistică prezenţa efectivă a piesei româneşti şi, într-o lumină crudă, felurite formule organizatorice ale unor teatre de a minoriza şi chiar reduce această prezenţă prin rea programare, protectorat al lucrărilor facile, lipsă de sens director în activitatea curentă.

UN SPECTACOL strălucit — **Generoasa fundaţie** de Antonio Buerro Vallejo (Teatrul Naţional din Bucureşti, regizor Horea Popescu) — o operă scenică de mare vibraţie actuală, riguros întocmită, — **Da sau nu** de A. Ghelman, Teatrul Giuleşti, regizor Alexa Visarion — spectacole compuse cu simţ scenic, idee şi fantezie — **Noaptea pe asfalt** (Teatrul maghiar de stat din Sf. Gheorghe, regia C. Codrescu, **Cer cuvîntul**, Teatrul din Botoşani, regizoare Anca Ovanec), direcţia de scenă sigură şi aplicată la obiect, precum şi unele interpretări în **A cincea lebădă** (Braşov — Eugen Merceus), scenografia în **Jocul** (Teatrul din Sibiu, secţia germană — Judith Fekete Kolay), o anume atmosferă în **Scaunul** (Constanţa — regizor C. Dinischiotu), prospeţimea, tensiu-

nea ideii, expresia lapidară şi rotundă în spectacolul studentesc **A treia ţeapă** (regia, Ion Caramitru) au arătat că teatrul românesc are un concept clar de contemporaneitate artistică, pe care nu-l pot deturna, ci doar stîmjeni uneori numeroasele platitudini scenice şi prea aglomerate, în ultima vreme, improvizajii artizanale, dezangajate ideologic şi estetic.

Reuşitele în promovarea reală a unei dramaturgii româneşti şi străine moderne, şi izbînzile creaţiei scenice autentice, sensibilizînd atît de puternic publicul (majoritatea spectacolelor din festivalul braşovean au avut un masiv public, **A treia ţeapă**, **Generoasa fundaţie** şi spectacolul pirandellian **Să-l îmbrăcăm pe cei goi** al Teatrului Mic, care a încheiat manifestarea, în afara concursului, fiind de-a dreptul asaltate) se obţin nu întîmplător, ci printr-o sistematică (ce poate fi a unui director, a unui regizor, a unei trupe, a unui animator). Va fi o împrejurare extraordinară cînd ea, această sistematică, va caracteriza întreaga mişcare teatrală.

Răspunzînd invitaţiei organizatorilor, scriitorul şi criticul Dinu Săraru a vorbit despre **programul** după care a şi construit un atît de bun teatru bucureştean, în calitate de director; istoricul şi criticul literar şi teatral Valeriu Răpeanu a expus remarcabil liniile **programatice** ale celei mai bogate activităţi editoriale în domeniul teatrului din perioada postbelică; regizorul Horea Popescu, director adjunct artistic al Teatrului Naţional, s-a referit la **programarea** pe care trebuia s-o implice activitatea unui regizor ce se desfăşoară pe mai multe scene, ea condiţionînd, şi prin statornicia crezului, succesul; iar regizorul Eugen Merceus, directorul Teatrului dramatic din Braşov şi director al Festivalului de teatru contemporan, a schiţat **programatismul** care a asigurat valoarea acestei exponenţiale manifestări de cultură teatrală, în cele două ediţii anuale de pînă acum, ultima desfăşurîndu-se impecabil sub toate raporturile.

Ideea de **program**, concentrînd în ea ingeniozitate, simţ al realităţii, cunoaştere a cerinţelor, cultul valorii, sens prospectiv, elan şi raţiune, ştiinţă organizatorică — şi cite oare încă (dacă nu şi vocaţie)? — apare azi ca un factor de stabilitate, continuitate şi progres în mişcarea teatrală.

Referindu-se la Festivalul, Dina Cocca, Beate Fredanov, Ion Lucjan, Constantin Codrescu, George Gridănuşu, Victor Ionescu, Sebastian Comănici, tînărul Florin Anton, regizorii Anca Ovanec şi Florin Fătuşescu, secretarul literar Csiky Francisc, directorul Stelian Preda şi alţii au vorbit, în termeni diferiţi, şi de un **program** al relaţiilor artistice şi umane din mişcarea teatrală pe care-l conturează reuniunile organizate lunar, de mai mulţi ani, în întreaga ţară, pe profile felurite, deduse din imperatiivele politicii culturale în acest domeniu de creaţie.

Reuniunea braşoveană din martie 1979 poate fi socotită ca o reuşită deplină, într-o ambianţă de ospitalitate, colegialitate şi conlucrare autentic responsabilă.

Valentin Silvestru

Radio
Televiziune

Muzică şi literatură

■ LUNI seara, la televiziune, pe programul II (în timpul episodului 5 din serialul **Poldark**), **Omul şi muzica lui** a prezentat un profil Anatol Vieru. Scriu „un profil”, deşi termenul nu este acceptat de Anatol Vieru în primul rînd, căci, mărturisise el Adel Brumar (realizatoarea emisiunii), „profilul meu de compozitor mi se pare destul de greu de conturat, la fel de greu, de altfel, ca şi profilul meu fizic”. Aceasta, pentru că Anatol Vieru crede că ceea ce l-ar defini cu adevărat nu este elementul static, nemîşcarea, linia îngheţată odată pentru totdeauna, ci mişcarea, înaintarea pe un drum, marcat desigur de etape ce-şi au, fiecare, importanţa lor, dar un drum nereductibil la simpla adiţiune a etapelor. Comentat prin fragmente din principalele lucrări

ale compozitorului, acest drum, această schiţă de portret, semnifică un destin încărcat în mod rezonabil de succese şi insuccese, care, toate, în fond, îl ajută să meargă înainte. Am citat aproape exact cuvintele acestui foarte cunoscut creator contemporan, ale cărui partituri se cîntă astăzi în multe săli din multe oraşe ale lumii, creator ce gîndeşte munca, binele şi frumosul într-o armonioasă corepondenţă: „Tot ceea ce faci trebuie să fie bine făcut. Căci e frumos ceea ce e bine făcut”. Emoţionantă întîlnire pe care am dori-o urmată de alte noi dialoguri de lucru cu marii noştri muziceni.

■ VINEREA trecută, **Radioscoala** (emisiune de Mihaela Ciobanu) a prezentat în deschidere un proces literar pe marginea romanului **Ultima noapte**

de dragoste, **intîia noapte de război**, proces susţinut de elevi şi profesori din Bucureşti. Atenţia a fost concentrată exclusiv pe tipologie, urmînd ca, desigur, cu alte ocazii, să se ia în discuţie noi aspecte specifice construcţiei narrative la Camil Petrescu. Miine, în acelaşi cîelu, tema **Sensul metaforei în poezia lui Lucian Blaga** este aşteptată cu interes nu doar de elevii ce au ajuns cu materia la acest punct din programa analitică. De mare utilitate sînt şi dezbaterile lingvistice din partea a doua a emisiunii ce încearcă, sprijinindu-se pe anchete de teren, să comenteze şi să corecteze frecvente greşeli de exprimare în limbajul tinerilor, dar nu numai al lor.

■ IERI seară, teatrul radiofonic a prezentat în reluare un succes din vastul său repertoriu de înregistrări: **Puterea şi adevărul** de Titus Popovici (regia Cristian Munteanu) într-o distribuţie de excepţie, reunind pe Mircea Albulescu, George Constantin, Ion Marinescu, Victor Rebenigiu, Margareta Pogonat, Şt. Mihăilescu-Brăila. Şi tot la teatrul radiofonic, semnalăm premiera **Biografia Teatrului Naţional din Cluj** de

Mari interpreți

SE FĂCUSERĂ tot mai rare filmele politiste în care să mai existe și ceva psihologie, și ceva portrete, și ceva caractere. Iată însă că în **Police Python 357** (film francez realizat de Alain Corneau) avem o profuzie de personaje variate, cu figuri complexe. Crima însăși, în acest film, nici nu prea e crimă. Adică autorul nu e un criminal. A fost un accident. Făptașul nici nu poate fi prins. În schimb, zeci de dovezi de vinovăție se adună pe capul celui pe care acea crimă îl face să suferă cel mai tare. De fapt numai el suferă. Și acumularea de probe acuzatoare nu se face pur și simplu, ci în mod foarte original. Eroul nostru (Yves Montand) reușește să anuleze toate acele corpuri-delict. Pe rând. Anularea uneia face să răsară, brusc, altă dovadă nouă, mult mai teribilă. Și așa, mereu, ca o cascadă, ca un mecanism de ceasornicărie. Cele două antiteze, suspensul și contrariul său, surpriza, se văd îngemănate la fiecare salt dramatic. Deosebit de aceste bijuterii de tehnică narativă, povestea ne aduce probleme înmărmuritor de noi, tulburător de vechi, teribil de acute. Veți fi mirați când vă voi spune că aici s-a ridicat un colț al perdelei care acoperă o față, a celei mai tipice probleme de morală burgheză, de patologie a sentimentului de proprietate, de stăpânire. Este pofta nebună de a poseda sufletul altuia, ca pe o marfă, ca pe o jucărie. Totul camuflat, sub vorbe late,

ca : protecție, ajutorare, veghere asupra carierei protejatului, solicitudine paternă. Ba chiar și maternă. Căci unul din personaje este o femeie în vîrstă, infirmă, condamnată să trăiască într-un cărucior, dar care — voluntară și lucidă — domină, stăpînește destinele celor ce o inconjoară. Un personaj complex, extraordinar interpretat de Simone Signoret, o eroină construită din alianțe ciudate, dar perfect normale în registrul moralei burgheze, unde orice lucru poate fi în același timp monstruos și natural ; în același timp logic și murdar.

INCREDIBILA SARAH este biografia celebrei actrițe franceze Sarah Bernhardt. Adică o foarte mică parte din această biografie : doar pînă aproape de vîrsta de 30 de ani — adică foarte puțin, Sarah murind la 79 de ani (1844—1923). Nu ni se arată cum joacă, ci cum se poartă în viață ; extravagantele ei, hachițele ei, dar mai ales obrăznicile, murdăriile și minciunile sale. Casa ei e plină de animale sălbatice ; directorului Teatrului Odeon ea îi cere să-i plătească, bașca, o pungă de aur după fiecare reprezentare ; pe o colegă pe care avea necaz o bate crunt cu biciul, iar dacă aceasta fuge, blinda Sarah face praf întregul apartament al rivalei, mult mai radical ca într-o comedie cu Stan și Bran. Față de soțul ei (care nu poate s-o suferă și care o înșală pe față) ea se milogeste

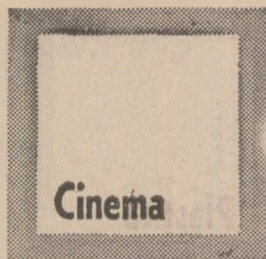
și-i spune că nu poate trăi fără el. Nu pentru că-l iubește, ci pentru că nu admite să-l dea din mînie. O constantă tiranică, turbată lăcomie de proprietar îi însoțește toți pașii.

Spuneam că nu ni se arată cum această „mare actriță“ de teatru juca pe scenă. Nu ni se arată marele mister al acestei povești, anume cum a putut această femeie să fie socotită ca o minune a artei dramatice. Era foarte greu... Imposibil. Așa ceva nu se poate „trata“ nici la rampă, nici la peliculă. Iată de ce spectatorul de azi (care știe că publicul din vremuri trecute o adora pe Sarah) va trebui să-și zică, foarte realist, așa : „mă voi sili să cred că, la vremea ei, Sarah stîrnea aceeași emoție, aceeași admirație, același extaz pe care, azi, 1979, mi-l provoacă jocul uimitor al actriței Glenda Jackson“. Jocul acesteia e ca o reabilitare. Nu a Sarei Bernhardt, ci a informației despre acel public european din așa-zisa „belle époque“. Talentul Sarei se numește Glenda Jackson. Această aparentă minciună filmată de Richard Fleischer este exactul echivalent al fenomenului istoric Sarah Bernhardt. Iar faptele de viață cotidiană, publică și intimă, filmate de Fleischer, acelea sînt adevăr brut, făcut din obrăznicie de vedetă și aviditate de proprietar lacom.

D.I. Suchianu

În această săptămînă, Brațele Africitei, un nou film românesc scris de Ioan Grigorescu și regizat de Mircea Drăgan (în imagine, actrița Violeta Andrei).

FLASH-BACK

Între contrarii

■ ÎNCĂ O DATĂ, nuvela s-a dovedit cea mai cinematografică dintre distanțele prozei. Maica Ioana a ingerilor rămîne o demonstrație a modului cum un regizor poate folosi îngăduința unui subiect simplu (e vorba de lucrarea lui Jaroslaw Iwaskiewicz) pentru sublinierea propriei personalități.

Filmul lui Jerzy Kawalerowicz este — s-a spus de la început — o dezbatere asupra problemelor fundamentale ale omului, iar plasarea acestor întrebări într-un mediu pitoresc nu înseamnă decît un pretext pentru plasticizarea maximală a argumentației. Lumea întreagă — să înțelegem această noțiune în spațiu și în timp — este concentrată în două contrarii, ale căror soluții diferite la dilemele existențiale se resping și se apropie succesiv, într-o relativitate care este chiar a vieții. Mănăstirea și hanul — cele două scene ale peliculei — nu sînt, cu alte cuvinte, decît două locuri de unde se răspunde la același chestionar. Vom găsi, deci, un colocviu dramatic despre ceea ce înseamnă binele și răul, singurătatea și dragostea, austeritatea și sacrificiul : despre modul cum aceste concepte se suprapun sau se neagă, se completează sau se exclud. Imbrăcarea personajelor principale în sutană este un mod voalat de a sublinia atemporalitatea acestei problematice, pe care realizatorul nu vrea să o lase nici un moment în cadrul strict medieval, ci să o apropie de toate epocile.

Există în subtext un adevărat suspens al simbolurilor, din al cărui contrapunct rezultă sugestii pline de patetism. Între autoflagelarea la care se supune exorcismul și tradiționala batere a griului cu imblăciul de către preotul de mir apare un raport polemic. Dealtfel, viața claustrată și viața trăită plenipotent se infruntă în imagini artistice răsăndite infinite-simal în întreaga țesătură formală a filmului. Corpendente numeroase se urmează în imagine, sunet, culoare. Zbateră vesmintelor călugărești agățate pe frînghii se suprapune cu zborul unui stol de porumbei al cărui fișit aminteste la rîndul său un ris surd și amar. Banda sonoră variază în intensitate, în raport cu mediul : în mănăstire — stînsă, resemnată, punctată de coruri catolice, în exterior explozivă, sincopată, susținută de acorduri de gitară și de voci strigate parcă de departe. În paralel, mișcarea este cînd albă, abstractă, respectînd parcă legile baletului, cînd abruptă, dezordonată, de dinamică neorealismă. Un mare regizor și-a pus amprenta pe două lumi opuse, pe care le-a reunit fără stridențe într-o alta lume, care este numai a lui.

Romulus Rusan

Traian Olteanu și George Antofi, în regia artistică a lui Dan Puican.

■ AȘA cum se întimplă, pare-se, mai întodeauna, vorbim foarte rar despre lucrurile ce ne sînt aproape, din timiditate, se spune, sau doar din discredite, și iată, de atîta timp de cînd există această rubrică, n-am îndrăznit a scrie că din punctul meu de vedere („profesional“ dar și de altă natură) unele dimineti, după-amieze sau seri radiofonice sau serii radiofonice au un farmec cu totul special, greu de trecut în cuvinte, poate și pentru că el nu ține de o anume emisiune, ci de un anume program, de ritmul, succesele și obișnuințele lui, poate și pentru că ține mai ales de starea noastră sufletească, de victoriile și înfrîngerile ei. Astfel, simbată, în apropierea orei 17,00 (pe programul II) asteptăm Fonoteca de aur cu un interes ce nu este în primul rînd bibliografic. A asculta vocile marilor creatori, la fel cum a privi instantaneele fotografice care le fixează chipul, mișcările, zîmbetul echivalează cu o „lecție“ tulburătoare și emoționantă, angajantă în sensul cel mai înalt al cuvîntului. Urmează, apoi, de-a lungul a 5—6 ore un program muzical menit a satisface gusturi variate,

program construit constant pe un ferm criteriu care este cel al calității. A-l părăsi pentru a ne îndrepta spre camera unde micul ecran înfățișează noi episoade din viața celor săraci sau bogati, din viața miliardarilor sau a detectivilor particulari devine, deseori, o imposibilitate. Rămîn, deci, aici, în liniștea sălilor de concert, așteptînd, după aceea, programul de jazz, mereu incitant, urmat de recitalul unor mari instrumentisti și de emisiuni precum Richard Wagner și monumentele literare ale Evului Mediu (săptămîna trecută) sau Lucrări inspirate din fabulele lui Esop și comediiile lui Aristofan (săptămîna aceasta). Pe celelalte programe radiofonice (I și III) muzica de dans este, în acest timp, atotstăpînitoare spre bucuria, desigur, a atîtor alți ascultători. E simbată seara și, după o săptămînă de lucru, avem răgazul de a ne dedica prietenilor dar și răgazul (fericit) de a rămîne cit de puțin fată în fată cu noi înșine. Poate pentru acest din urmă motiv, programul II radiofonic al după-amiezii și serii de simbată are, pentru mine, o semnificație și o „culoare“ aparte.

Ioana Mălin

SECVENȚA

● TREI filme inspirate din literatura română s-au succedat într-un scurt răsîmp : Între oglinzi paralele, ce pornește de la „opera lui Camil Petrescu“, Al patrulea stol, actualizare a piesei Jocul de-a vacanța de Mihail Sebastian, și Clipa, transalare în imagini a romanului omonim al lui Dinu Săraaru. Cei trei regizori-autori și-au ales formule variate de ecranizare, iar cronicarii și-au expus, prompt și clar, adeziunea ori neîncrederea, de principiu, tocmai față de viabilitatea construcțiilor scenaristice astfel propuse. Măsura întregului, consecvența și adecvarea expresivă, universul de gînduri, trăind atît de diferit la nivelul fiecărei pelicule, au preocupat mai puțin. Certă e totuși o anume devenire, un efort de descoperire a nuanțelor și zonelor inedite. Un câștig real poartă cu sine elaborarea rafinată a compozițiilor semnate de Mircea Verolui ; către o tonalitate gravă, ce încearcă să spargă poșhita veșnic poleită a aparențelor, invită Timotei Ursu. Iar Gheorghe Vitanidis tînde să redeschidă, cu înaltă angajare politică și morală, calea dezbaterilor profund contemporane. Aporturi de grade și naturi deosebite (în domeniul limbajului, al peisajului uman ori al tematicii) invite spectaculos, dar care se cuvin cultivate, ca niște posibile perene virtuți ale evoluției cinematografiei noastre.

I.e.

TELECINEMA

Un personaj

● SIGUR, eu pot să mă duc la istoriile literare și să aflu de acolo, de pildă, că domnul Micawber din „David Copperfield“ nu e altul decît tatăl lui Dickens, John Dickens pe nume.

Sigur, de asemenea, că as putea, că ar trebui să cad pe gînduri observînd — odată fiind cules și alte date din aceleși vaste și foarte informate istorii literare — în ce măsură un Charles Dickens este, într-un fel, nu doar în sens biologic, copilul părintelui său.

Atîta doar că nu asemenea lucruri demne de „papa“ Freud mă interesează acum (iar dacă „papa“ vă face să zîmbiți, poate că vorba alăturată lui vă va tempera puțin veselia). Mă interesează, pur și simplu, figura acestui John Dickens din promisiunea, bunul serial de duminică după amiază, Dickens la Londra (de fapt, corect tradus, titlul ar trebui să fie „Dickens al Londrei“ sau, în cel mai rău caz, „Dickens din Londra“). E o mică deosebire... Personajul — excelent interpretat — mi se pare memorabil, adică e de tinut minte. El reprezintă figura tipică a histriionului.

Omul nostru nu își trăiește, ci își joacă viața. Ceea ce izbește în primul rînd la acest aiuritor (în felul său) dărinte și cap de familie este chipul în care mecanismele sale intelectuale, temperamentele și psihologice sînt modificate (respectiv adaptate) pentru a face față situațiilor de dificultate și a le masca. Este o „meserie“ care nu stă la îndemîna oricui, iar psihologii ne-ar putea asigura că ne aflăm în fata unei personalități accentuate.

Aici ajung la ceea ce mă interesează cu adevărat — anume la drama acestui gen de oameni, din rîndurile cărora s-au ales atîtea personaje esențiale aparținînd nu doar lumii dickensiene. Poate că mă exprim cam simplu, dar cred că nu altfel decît cu o simplitate ce trebuie să se înalțe scurt de la mirare la cutremurare se cade a vorbi și, dacă e posibil, a înțelege astfel de drame. Un John Dickens — oricît de surprinzător ar suna asta — este un om cu care nu prea mi-ar plăcea să am de a face. Personajul este prea convingător în orice ipostază pentru a nu mă neînști. Este prea plăcut

și ceremonios pentru a nu-mi da de bănuît. Prea „teatral“ (la o privire atentă) pentru a nu-i sesiza, paradoxal, disimularea. Și, în definitiv, prea vizibil (la nevoie : previzibil) în „locul“ său. Din nefericire pentru el, nu e un cabotin de excelentă, lucru dovedit și de faptul că, nu peste multă vreme, va atinge la închisoarea datornicilor...

Nu trebuie înțeles de aici că John Dickens, personajul din serial, altfel simpatic în felul său, ar fi un monstru. Numai că luat ceva mai în serios el ar putea constitui obiect de meditație, fiindcă nu altfel decît pe gînduri se cuvine a cădea, cum spuneam, în fata oricărui om sfîșiat în ceea ce este și ceea ce, deliberat, s-a hotărît să pară a fi.

Aurel Bădescu

P.S. Apropos (într-un fel de altă ordine de idei) de simulare și disimulare, apropo d'ale „jocului“, a se consulta — bibliografie obligatorie ! — în spatele ușilor închise. Mi-am îngăduit după cel dintîi episod să presupun că serialul se anunță excelent. Am vaga impresie (ca să fiu modest...) că nu m-am înșelat.

Oameni și galaxii

BRĂDUȚ COVALIU : Peisaj

Infiore

ORICIT de paradoxală ar părea afirmarea în cazul unui artist de calitate și cota lui BRĂDUȚ COVALIU, expoziția sa de la sala „Dalles” propune spre discuție nu numai datele unei atitudini deplin constituite ci și pe cele ale neobositei prospecțiuni generate de o permanentă și francă recunoaștere a nevoii de autodepășire. Fenomen ce apare evident prin alăturarea seriilor imagistice elaborate într-un timp relativ scurt, dar oarecum neobișnuit, deși firesc și necesar, în condițiile în care artiștii încă tineri cantonează placid în zona ticului, manierismului, autopastiselui sau a „d'après”-ului, obiceiului prea frecvent tolerat prin formulări eufemistice: „maturitatea procedeelor”, „stil forjat”, „opțiune fermă” etc. Iată de ce, paralel cu implicațiile de natură conceptuală și expresivă, de picturalitate autonomă sau adiacentă subiectului, trebuie să vedem în expoziția lui Brăduț Covaliu datele unei lecții concrete dar nu și apodictice despre nevoia de certitudine, calma și lucida perseverență creatoare, etica profesională și seriozitatea actului artistic.

Acceptând această disociere în planul general al demersului integral ca pe o premisă capabilă să deconspire și să nuanțeze temele analizei, avem șansa de a înțelege în ce măsură, pornind de la acel solid „Urgrund” conceptual și profesional, incontestabil instalat ca o certitudine intimă, artistul operează în continuare, după o dialectică intrinsecă, sondaje de conținut și formă, analize succesive și sinteze în care, simultan, se regăsește și se descoperă. Dincolo de faptul că, intrați în expoziție, avem senzația parcurgerii unui univers familiar, cordial și atractiv, trebuie să recunoaștem și existența unui sentiment al contactului cu ceva inedit, proaspăt și parcă promițând o surpriză încă amânată. Senzația se datorește, cred, trecerii tot mai decise și mai adecvate la o formulă plastică axată pe valori picturale intrinseci, în interiorul căreia suprafața revine cu autoritate și dezinvoltură compunerii ecranelor de culoare, raporturilor cromatice rafinate și desenului caligrafic, gestului cursiv și dinamizator, eliberat de reticențele restituirii figurative corecte. Coerența imaginii se păstrează integral pentru că noul cod propus pleacă de la concretețea conceptului sublimat ulterior în idee, fără

a deturna sau anula datele de esență ale fenomenului. În această situație, dincolo de faptul că prin habitudine optică sistem tentați să recunoaștem un peisaj în evanescenta unei compuneri, există o tensiune interioară, acel „Einführung” datorită căruia regăsim pe cale absolut empatetică, spirituală, coordonatele general-abstracte ale unui spațiu familiar, originar și ineluctabil. Aceasta este, de altfel, și sfera de maxim interes și acută acțiune expresivă a picturii lui Brăduț Covaliu, în interiorul căreia se ordonează căutările și soluțiile, interogația și certitudinea.

Seria de „studii” în culori de apă, de fapt piese cu statut autonom de reală forță evocatoare, și lucrările în ulei consecutive lor aduc un rafinament cromatic al picturii deschise, de adâncă și totală implicare, atingând treapta superioară a abstracției, în sensul esențializării fenomenelor, al sintezei afectiv raționale a realității interpretate. Modalitate expresivă extinsă la toate pozițiile ample, simbolice în esența lor chiar dacă integrează și datele unei existențe curente, cu tentă elegiac-agresivă, dar surdinizată în multe cazuri prin recursul la un detaliu figurativ explicit. Poate dintr-o discretă nevoie de certitudine structurală, sau poate din grija de a

nu frustra receptorul de acel minim reper vizual de care pare să aibă nevoie, artistul își limitează propensiunea instinctivă către forma liberă și eliberată de obsesia analogonului ce ni se relevă în numeroase situații, asemeni unui discurs de reală forță emoțională. În această situație, ciclurile alegorice populate cu personaje umane aspirând la o condiție superioară, cu emblematicul Icar ce materializează o metaforă, sau cu simbolicii cai, Pegas multiplicat ce străbate galaxii, posedă o existență expresivă compozită, impunând sensul unei atitudini bazate pe valori intrinseci, dar și numeroase conexiuni necesare decodificării aluziilor încorporate. Operind inerente reducții și totalizând tensiunile existente la toate nivelele receptării complexe și complete, putem vorbi despre afirmarea unei tentații a cosmicității ce animă și ordonează arta lui Brăduț Covaliu din ultimii ani, constatare ce explică și nevoia abstracției în planul pictural, deschizând simultan perspective captivante și posibile. Chiar peisajul virtual localizabil prin apartenența la geniul autohton al locului, se extinde mental și acaparează imensități stelare, devenind o imagine a lumii și a tuturor anotimpurilor ce guvernează benefice ciclurile vitale, raportate perma-

nent la prezența superioară a omului ca etalon al unui sistem axiologic deplin constituit și tutelar. Constatare ce se justifică integral dacă raportăm toate aceste situații plastice la grupul de prezențe antropomorfe, studii și portrete, în fond suportul ideatic și matricea atitudinii esențiale, poate mai sobrie și discretă în factura lor tonală monocordă, atrăgând însă atenția asupra aceleiași idei de studiu logic și de articulare coerentă prin desen și culoare. Alături de ele, alte teme de un subtil și discret ton liric, vecine, parcă, în planul atitudinii, cu peisajele evocatoare de spații infinite, sugerează pasiunea intelectualului pentru rafinamentul elocvent al picturii extrem-orientale.

Și astfel, meditănd între realitatea umană și proiecția cosmică, transformând mediul terestru în spațiu ideal și galaxiile într-un familiar receptacul al aspirațiilor omenești, Brăduț Covaliu înaintea unui calm seren și cu înțelepciune în teritoriul picturalității, delimitându-și un domeniu al său și impunând o prezență cu adevărat contemporană, aflată în permanentă deplasare în sfera artei superioare,

Virgil Mocanu

Muzică

Euritmia ca formă dansantă de spectacol

■ OBIȘNUIȚII spectatori ai creațiilor de balet clasic sau modern au trebuit să-și revizuiască, intruciva, conceptul atotcuprinzător al spectacolului de dans — făcând loc și euritmiei, alături de genurile cunoscute — cu prilejul spectacolului prezentat de Centrul de dans Eurhythmeum din Stuttgart, în colaborare cu Orchestra simfonică a Filarmonicii Moldova din Iași.

Cei veniți cu prejudecata formelor de mișcare scenică deja cunoscute au plecat cu oarecare nedumerire, dacă nu chiar cu o ușoară nemulțumire. Este o veche rădăcină a spectatorului de oriunde și oricând, care, în fața oricărei forme de artă formulează judecata de valoare nu plecând de la ceea ce și-a propus artistul, ci de la ceea ce poate el, spectatorul, să recunoască sau nu, în baza culturii sale anterioare.

Euritmia nu-și propune, ca alte forme de dans, să creeze independent, ci să însoțească o creație muzicală sau poetică, vizualizând-o. Euritmia nu urmărește să creeze o operă închisă în sine, înrudită doar cu spiritul cu o partitură sau cu un vers, ci, așa cum spunea Rudolf Steiner, fondatorul centrului de cercetare în euritmie, să intensifice „efectul pe care muzica sau poezia îl au asupra spectatorului”. De unde decurge faptul că centrul de greutate nu cade pe vocabularul dansant, ca mijloc de construire a unei opere dansante perfect circumscrise, ci pe o cit mai subtilă înțelegere a operei muzicale sau poetice, al cărei respiro, ca o prelungire în spațiu, devine mișcare. Este, ca motivație, un fel de întoarcere la originile dansului, când o emoție puternică a făcut

pentru prima oară un om să sară în sus de bucurie.

O tehnică a euritmiei există însă, alta desigur decât în unele forme de dans — ea constă anume în acea gândire spațială care armonizează respirația, ritmul, amplexarea și intensitatea mișcării dansului cu respirația, ritmul, amplexarea și intensitatea muzicii sau a versului; este acea gândire spațială care dirijează grupele de dansatori în armonie cu temele muzicale, cu intrările grupurilor de instrumente sau ale instrumentului solist, așa cum s-a putut observa în Concertul pentru harpă și orchestră de Haendel, în Dansul furțiilor din Orfeu și Euridice de Gluck, sau în cea mai reușită creație a seriei, Simfonia a VIII-a (Neterminată) de Schubert.

Mișcarea dansatorilor se identifică în euritmie în primul rând cu respirația lor, ritmul ei divers dictând și amplexarea, și intensitatea mișcării. În cazul trupei din Stuttgart, mișcările le revenea — cu precădere, iar uneori în exclusivitate — rolul de a realiza mișcarea, urmate în unele momente și de mișcările torsului. Picioarele nu aveau decât sarcina de a purta corpul.

Mișcarea dansatorilor era amplificată, în majoritatea lucrărilor, de aceea a costumelor, special concepute. Văluri largi și transparente, prinse de miini și antrenate în mișcare, păreau asemeni plutirii sau zăberii unor enorme aripi de flutură sau unduirii valurilor. Culoarea urmărea și ea să potențeze momentul sau să caracterizeze o temă muzicală (grupul de dansatori în roșu din Simfonia a VIII de Schubert) sau un personaj (Virgiliu, în verde luminos, călăuzind pe

pămînteanul Dante, în veșminte cafenii, prin lumca cenușiu-ternă a spiritelor chinuite, în Infernul, cîntul III, din Divina Comedie a lui Dante Alighieri).

Una dintre cele mai însemnate calități ale acestor creații euritmice realizate de Else Klink constă în felul cum mișcările concomitente, dar diferite ca intensitate, direcție și desen, ale mai multor personaje (Dante, Virgiliu, Caron), sau ale mai multor grupe de dansatori (Simfonia a VIII-a de Schubert) rimau între ele vizual, putînd fi cuprinse cu ochiul simultan, ca părți ale unui întreg. Probabil studiile de matematică, alături de cele de muzică, au ajutat-o pe Else Klink în această performanță, căci așa cum o ureche exercitată distinge muzical intrarea unui nou grup de instrumente, ochiul putea distinge intrarea în mișcare a unui nou grup, fără a pierde din vedere întregul.

Un vocabular extrem de restrîns și nu totdeauna o emoție lăuntrică de aceeași intensitate cu opera vizualizată — precum în cazul Meșterului Manole (admirabil recitată) pe muzica Preludiului la unison a lui George Enescu — constituie limitele ansamblului „Eurhythmeum”.

Citeva lucrări scurte, cu cîte două personaje, cum ar fi Gemenii de H. S. Leigh sau Corbul și vulpea de Jean de La Fontaine, au fost construite după principii geometrice, prima cu mișcări cînd identice, cînd văzute ca în oglindă, la cei doi gemeni, iar a doua prin opoziția dintre verticala trufasă a corbului, cu mișcări topăite, și orizontala viclean furisată a vulpii.

Colaborarea cu Filarmonica ieseană a contribuit la valoarea artistică a seriei.

Spectacolul respiră cultură muzicală și poetică. Invită la calm și obligă chiar, pentru a putea fi gustat, la ieșirea din ritmul nervos al contemporaneității. În limitele impuse de gen și de posibilitățile interpreților, el predispune la visare și meditație în timpul desfășurării sale, urmărindu-te cu crîmpeie de sunete-imagini și după aceea — suficiente virtuți, credem, pentru oricine vrea să se hrănească și spiritual.

Liana Tugearu

BRĂDUȚ COVALIU : Portret

Strabon, Dion Hrysostomul și politica balcanică a lui Burebista

ISTORIOGRAFIA acordă o deosebită însemnătate știrilor despre geto-daci datorate lui Strabon și Dion Hrysostomul. Înainte de a expune și interpreta o parte a acestor știri, se cuvine a înțea pe scurt biografiile celor doi scriitori de limbă greacă.

Strabon (64 î.e.n. — cel târziu 21 e.n.), născut în orașul Amasia din Pont (litoralul sudic al Mării Negre), dintr-o familie de demnitari ai ce-ații, a primit o educație alocă, studiind gramatica și geografia cu profesori vestiți și cunoscându-l pe filosoful eclectic Posidonius din Apamea care profesa la Rodos. Strabon s-a aflat la Roma între anii 44—35 și c. 31—25 î.e.n. Între 25—19 î.e.n. a fost în Egipt, într-o lungă călătorie de documentare pentru **Geografia** sa. S-a întors la Roma, unde a rămas până în anul 7 î.e.n. De la această dată până la moarte, va locui în Amasia. Ca și pentru **Comentariile istorice**, pierdute (continuarea a **Istoriilor** lui Polybiu până la bătălia de la Actium, 31 î.e.n.), stringerea materialului necesar **Geografiei** a efectuat-o la Alexandria și Roma (în marile biblioteci și arhive). Redactarea ambelor opere, în ordinea menționată (pe baza unei documentații unitare), va fi fost făcută la Amasia, după anul 7 î.e.n., având în vedere declarația expresă a autorului (I.1.23), desele referiri ale **Geografiei** la **Comentarii**, precum și menționarea unor evenimente petrecute către sfârșitul victiei lui Strabon. Izvoarele **Geografiei**, în afară de ce a văzut și a auzit personal sau de la alții, sînt diverse lucrări istorice, printre care cele ale lui Posidonius: **Istoriile**, **Despre ocean** (II.2.1), **Războaiele lui Pompei** (pierdute). Unul dintre marii admiratori ai lui Posidonius era Pompei. Acesta l-a vizitat la Rodos de două ori: prima dată după curățirea mării de pirați (67 î.e.n.) și a doua oară în 62, la întoarcerea din campaniile din Orient (contra lui Mitridate, în Siria și Iudeea) unde pusese capăt abuzurilor fiscale ale publicanilor, iertase datorii, întemeiasc colonii și își atrăsese simpatia întregului Răsărit (eleni și neeleni). Subliniem că Posidonius (mort în 50 î.e.n.) era (și atitudinea lui avea un puternic ecou în rîndurile clasei conducătoare romane) un susținător fervent al lui Pompei. Strabon avea deci 16 ani în 48 (bătălia de la Farsalos, înfringerea și moartea lui Pompei) și 20 de ani cînd a venit la Roma, în anul asasinării lui Cezar (44 î.e.n.).

Dion Hrysostomul (40—c. 120 e.n.) s-a născut la Prusa în Bitinia (în nord-vestul Asiei Mici, cu populație tracică în perpetue lupte cu cetățile grecești), provincie (împreună cu Pontul) organizată de Pompei în timpul comenzii supreme în Orient (66—62 î.e.n.). Își începe cariera de retor la Roma intrînd curînd în cercul stoicului Musonius Rufus; este apoi amestecat într-o intrigă politică, la începutul domniei lui Domitian, și exilat din Roma cu interdicția de a se întoarce în Bitinia natală. Călătorește prin Grecia, Balcani (a fost și dincolo de Carpați, la Decebal, la Sarmizegetusa, în 96) și Asia Mică. Sub Nerva e reabilitat, devenînd apoi prieten al lui Traian. Opera păstrată constă dintr-o serie întregă de discursuri, dintre care cel despre Olbia (**Borystheniticus**) a fost pus în legătură cu activitatea militară a lui Burebista.

Ce ne spune Strabon despre Burebista? Că geții erau înrăiți (istotivii) de dese războaie cînd Burebista a ajuns în fruntea lor. Că i-a ridicat prin exerciții, abținere de la vin și supunere față de poruncile sale. Că în puțini ani a reușit să-și consolideze o autoritate întinsă (conducere statală), numită de Strabon **megăle arhe**, și în felul acesta a supus geților pe cei mai mulți din vecinii lor. Că era temut de romani. Că a trecut Dunărea jefuînd Tracia pînă în Macedonia și Iliria. Că i-a decimat pe celții amestecați cu tracii și ilirii și i-a nimicit pe boiții conduși de Critasiros și pe taurisci. Informațiile asupra activității militare și politice a lui Burebista, furnizate de Strabon, sînt completate și confirmate de Cezar și, respectiv, Suetonius. De la primul se știe că înfringerea boiilor și tauriscilor s-a situat cronologic înaintea prezentei sale armate în Tracia, Macedonia și Iliria.

În discursul amintit al lui Dion Hrysostomul, pronunțat ca urmare a vizitei la Olbia prin 105 e.n. (în tot cazul după primul război dacic al lui Traian), se specifică faptul că, sosind acolo, i se spusese că înainte cu 150 ani de venirea lui (55 î.e.n.) cetatea a fost ultima oară **cucerită** și pentru cea mai îndelungă perioadă **ocupată** de geții care au pustiit coasta pînă la Apollonia.

De reținut că nici Strabon, nici Dion (și nici alte izvoare istorice sau epigrafice) nu spun că **Burebista** a **cucerit** orașele grecești de pe coasta Pontului Euxin, pe care ar fi pustiit-o de la Olbia (**Odesa**) la **Apollonia** (**Burgas**). Dacă așa s-ar fi întimplat într-adevăr, Strabon, contemporan cu Burebista (avea 9 ani cînd Olbia a fost distrusă și 20 cînd Burebista a fost ucis), ar fi specificat-o expres, cu atît mai mult cu cît coloniile din Marea Neagră aveau strînse legături între ele, aflînd repede evenimentele (mai cu seamă pe cele rele) prin care treceau, iar Amasia lui Strabon nu era prea departe de mare. Un intelectual bine informat, de

talia lui Dion, prieten cu Traian, care fusese în Dacia la Decebal și care știa că împăratul urmează să supună aceeași țară, vorbind despre distrugerile geților la Olbia și de-a lungul coastei vestice, nu ar fi pomenit numele lui Burebista oacă realmente acesta ar fi fost **distrugătorul** cel inversunat?

S-au luat drept mărturie epigrafice ale distrugerilor și situațiilor grele prin care treceau diferite orașe grecești, chipurile datorită lui Burebista, mai multe inscripții unde atari evenimente erau menționate, inscripții datînd de la sfîrșitul sec. II î.e.n., din cel următor și chiar mai târziu, dar în care nu apare **niciodată numele lui Burebista**. Confirmarea acțiunii sale militare împotriva Olbiei se prîinde a fi decretul pentru un anume Nikeratos, a distrugerii Histriei, decretul pentru Aristagoras fiul lui Apaturios și un catalog onorific (pomenînd o „a doua întemeiere a cetății”), dovedit de noi a fi de epocă imperială (titlul de „al doilea întemeietor” era acordat de multe orașe grecești împăraților de la Roma), a situației grele de la Tomis, o inscripție legată de G. Dittenberger de faptele războinice ale lui Burebista; a distrugerilor Callatisului, o epigrafă menționînd unele refaceri ale cetății, a încercărilor prin care a trecut Odessos, o inscripție despre consacrarea preoților lui Apollo, după pribegia lor, a cărei cauză Latisev o vedea tot în atacul lui Burebista, a zicilor grele de la Mesembria, decretul care

însemnat un moment de liniște într-un veac zbuciumat.

Care a fost politica lui Burebista față de orașele grecești? Strabon și Dion, am văzut, nu spun nimic negativ în această privință. Avem însă cîteva știri pozitive, și încă de primă mînă.

Cea dintîi e decretul orașului Dionysopolis (Balciu) pentru Acornion, fiul lui Dionysios, datînd din 48 î.e.n. Acesta proclamă rîspăcit prezența lui Burebista la sud de Dunăre, ca cel mai mare dintre regi din Tracia. Acornion era prietenul lui Burebista și solul acestuia pe lîngă Pompei căruia îi oferea alianța și sprijinul în lupta împotriva lui Cezar. Decretul pentru Acornion nu pomeneste de distrugerea unor orașe grecești învinținate sau de lipsa de ostilitate a lui Burebista față de Dionysopolis, datorată prieteniei cu cetățeanul Acornion, fapt ce ar fi constituit un merit demn de a fi înscris într-un act oficial unde sînt înscrise pînă și cele mai neînsemnate binefaceri pentru care Acornion a fost astfel cinstit de către concetățenii săi. Inscripția de la Mesembria, mai înainte amintită, pomeneste de trei strategii trimiși de cetate spre a lupta împotriva lui Burebista, fără să specifice vreo acțiune militară a regelui get îndreptată împotriva orașului. În același timp, Strabon menționează incursiunile lui Burebista în Tracia, spre Macedonia și Iliria (evident după dispariția lui Pompei și împotriva organizării expediției prin

donînd drumurile și legăturile comerciale ale Egeii și Asiei Mic, au însemnat, toate, tot atîtea lovituri date comerțului grecesc și partenerilor săi seculari de la nord de Balcani și din Pontul Euxin. Un singur exemplu: argintul monedelor dacice provenea din Tracia și Macedonia; îndată ce romanii au pus mina pe minele din aceste regiuni, titlul monedelor scade simțitor pentru a fi doar argintate la începutul sec. I î.e.n. (aspectele economice ale înaintării romane în Balcani au fost expuse de noi în studiile apărute în **Numisma**, nr. 54—57, Madrid, 1962 și **Apulum**, nr. 9, Alba Iulia, 1971).

După înfrîngerea lui Mitridate, politica înțeleaptă a lui Pompei a dus la alierea cetăților din Pontul Euxin cu Roma (în acest sens, tratatul dintre Roma și Callatis nu putea fi un caz excepțional, după cum nici bunele relații ale lui Burebista cu Dionysopolis nu constituiau un caz aparte).

Pompei intenționa refacerea economică a Orientului roman. În concepția sa el nu trebuia să mai fie un domeniu de jaf al italicilor, ci din nou o forță productivă, componentă a puterii romane. Politica balcanică a lui Burebista, de înțelegere cu toți factorii din zonă (orașe grecești, triburi tracice, elemente romane deschise noii și realistei viziuni a lui Pompei), s-a lovit de rezistența acelor traci din vestul peninsulei care, din motivele de multe ori personale ale șefilor lor, se aflau la remorca politicii dictatoriale a lui Cezar, expresie nedismulată a puterii regale, jignitoare pentru demnitatea și tradiția republicană a poporului roman.

Pe de altă parte, această politică a lui Burebista nu însemna o aventură personală a regelui get. Ea se inscria pe linia acelor interese economice și diplomatice ale triburilor geto-dacice, care datau încă din prima jumătate a veacului IV î.e.n. cînd relațiile lor cu tracii sud-balcanici, cu grecii de pe țărmurile Mării Negre și cu cei din Egee devin tot mai puternice și mai diversificate (podoabe, monede, ceramică, vinuri și uleiuri în amfore ștampilate etc.). Că așa au stat lucrurile, ne confirmă faptul că orientarea politică a geto-dacilor a rămas aceeași și după moartea lui Burebista. În conflictul, de data aceasta dintre Octavian și Marc Antoniu (sprijinit la rîndul său de partea orientală a lumii romane), geto-dacii s-au plasat de partea celui ce avea să fie învins la Actium.

Față de puterea militară agresivă a unei Rome conduse de Cezar și de Octavian (despre politica rezervată a acestuia dacii aveau a-și da seama abia mai târziu, cînd se închegase deja un alt moment istoric), Burebista și geto-dacii de după el nu puteau adopta decît o atitudine de fermă rezistență pentru a-și menține libertatea de acțiune, luptînd împotriva vestitului cuceritor al Galiei în tabăra adversarului său care simboliza, prin tot ce realizase, un **modus vivendi** convenabil intereselor economice și politice ale triburilor geto-dacice.

Ce-i va fi cerut Pompei lui Burebista? Neîndoielnic, sprijinul armat, vitejia și potențialul militar uman al geto-dacilor fiind considerabile. Fie-ne îngăduiți a presupune că după dorita victorie de la Farsalos, Pompei avea să-i incredințeze lichidarea stării de perpetuă beligeranță a triburilor de traci războinici din Balcani, stînjentoare deopotrivă pentru cetățile grecești, pentru tracii pașnici din cîmpurile de la nordul și sudul acestor munți, cît și pentru Pompei însuși, sub raportul politicii economice balcanomicroasiatice ce intenționa să dezvolte.

Alianța dintre Burebista și Pompei, pe de o parte, înțelegerea dintre regele get și cetățile pontice, precum și protecția pe care le va fi acordat-o, pe de alta, sînt dovezi incontestabile ale unei diplomații perspicace și consecvente. Interpretînd astfel puținele știri ce le avem, situîndu-le în contextul mai larg al relațiilor politicii mediteraneene a vremii, sînt mai lesne de pîtruns atît de numeroasele întrebări care-l frămîntă pe istoric în ce privește nu numai momentul Burebista dar și complexa situație economico-politică a Balcanilor și a Pontului Euxin în sec. I î.e.n., rîstîmp în care are loc definiția reorientare a ceea ce a fost lumea elenistică spre ceea ce va fi imperiul roman. Și în această perioadă, Dacia și Balcanii au fost o placă turnantă pe care s-au încrucișat și s-au redistribuit toți vectorii care în final au schițat, în partea sud-estică, faciesul cultural specific civilizației deopotrivă mediteraneene și continentale a Europei. Cit de complicată, de nuanțată, de sincronică și de sensibilă la evenimentele puterilor mediteraneene era lumea Europei „barbare”, șade mărturie starea de iucruri din „universul celtic” contemporan, despre care cititorul poate lua lesne cunoștință din cartea lui G. A. Mansuelli, **Civilizațiile Europei vechi**, Editura Meridian, 1978, cap. X. Este de înțeles atunci de ce aspectul predominant și cel mai interesant al personalității lui Burebista nu este cel războinic, cît mai ales acela de politician. Căci, de ce să n-o recunoaștem, Balcanii au fost dintotdeauna piatra de încercare a oricărui mare om politic.

Mihai Gramatopol

Falax de argint și ryton sculptat în corn de bovidu, piesă unică în spațiul traco-getic, datate, respectiv, la începutul și sfîrșitul secolului II î.e.n. (Muzeul municipal de istorie, Colecția Severeanu).

păstrează numele a trei strategii distinși în războiul împotriva lui Burebista, țara să menționeze vreun prejudeciu adus de acest orașușu.

Cu alte cuvînte, ideea distrugerii orașelor de către Burebista a fost lansată, doar ca o ipoteză, de Dittenberger și Latisev care se refereau la inscripțiile ce le comentau. Această presupunere a fost transformată în idee istorică mai ales cînd săpăturile arheologice, în multe din amintitele cetăți, au relevat, la sfîrșitul sec. II și în sec. I î.e.n., numeroase straturi succesive de arsură.

Ce se întimplase? Sărăcirea orașelor grecești era un fenomen cronic. Mitridate VI Eupator barase calea sarmaților iazigi spre Iran, peste Caucaz, astfel că ei au fost nevoiți să se îndrepte spre vest, ocolînd pînă la urmă prin nord arcul carpatic și stabilîndu-se între Dunăre și Tisa. Aceste fapte, precum și altele încă necunoscute, au dus la conflicte acute între cetățile grecești și populațiile din interiorul teritoriilor respective, printre care geții erau cei mai numeroși. Cercetările sovietice îi atestă în sudul Rusiei încă din sec. V î.e.n. Este foarte probabil ca înainte și după momentul Burebista acești geți să fi pricinuit distrugerile repetate ale cetăților grecești pe care le atestă epigrafia și arheologia și la care se referă Dion.

Cert este faptul că Strabon spune clar că Burebista, cîtă vreme s-a aflat la putere, avea sub controlul lui ferm populația getică (după moartea lui aceasta s-a împărțit în patru grupări, iar mai apoi în cinci) și că a supus cea mai mare parte a populațiilor vecine. Prin aceste populații este evident că nu se înțelege a fi vorba despre orașele grecești de pe coastă, ci, eventual, de populațiile din hinterlandul acestora. Deci, pentru grecii de pe litoral, momentul Burebista ar fi

care Cezar plănua să îl înfrîngă), și nu spre coasta Mării Negre.

Appian (sec. II e.n.), vorbind despre lupta lui Pompei cu Cezar la Farsalos, subînțiază că de partea primului erau toate neamurile Răsăritului, toate cetățile din Pontul Euxin, regii și populațiile băștinașe din hinterlandul acestora, de la care primea întăriri. Reținem, deci, că nici un izvor nu pomeneste de **distrugerea de către Burebista** a cetăților grecești și că regele get nu putea obține alianța lui Pompei dacă ar fi cucerit niște orașe care-i erau fidele și care-i furnizau ajutoare. Raporturile lui Burebista cu coloniștii de pe litoral vor fi fost de colaborare (așa cum erau de veacuri, între geți și greci) în vederea realizării unui ideal comun.

CARE era acest ideal și care era sensul politicii balcanice a lui Burebista? Să ne întoarcem puțin înapoi la vremurile lui Mitridate VI Eupator (și el contemporan cu Burebista). Fenomenul mitridatic a avut o semnificație aparte pentru elenii și neelenii din Balcani și din Asia Mică. El a coalizat ultima răbufnire a nemulțumirilor acumulate de decenii împotriva politicii economice și fiscale a Romei în Orient. Pompei este cel care, cum am mai spus, a făcut tot posibilul între 66—62 î.e.n. spre a usura situația economică a acestei părți a lumii romane, situație de pe urma căreia aveau să profite și populațiile neelenice (în ce ne preocupă, traco-geții de la sud și nord de Dunăre). Cucerirea Macedoniei de către romani la mijlocul sec. II î.e.n., declararea Delosului **porto franco** și mai apoi reclădirea Corintului de către Cezar și transformarea acestuia în escală pentru produsele Orientului care, poposînd acolo, se îndreptau apoi direct către Italia, aban-

„Tăişul coasei“

■ **IN** panorama culturală a Italiei ultimului deceniu înregistrăm un fenomen literar interesant: figurile scriitorului sofisticat, care împinge experimentul său până la golirea semantică a frazelor și opune cea a scriitorului „naiv“, ca expresie a unei mentalități primitive, într-o civilizație în care spiritele pesimiste văd primejdia denaturării omului. Literatura aceasta, cu o nouă și autentică violență de conținut și limbaj, tratează aspectele sociale cele mai traumatizante. Autorii-personaje ale acestor romane tind către o reinnoire radicală, în mod subiectiv și obiectiv a modalităților și a gustului prozei curente.

În acest context, „cazul“ Ledda nu este izolat, deși devine exemplar prin valoarea experienței existențiale pe care o conține și prin realizarea artistică. În 1975, Gavino Ledda (născut în 1938, la Siligo, în provincia Sassari, în Sardinia) primește premiul Viareggio pentru volumul *Padre padrone*; cu câțiva ani înainte presa și televiziunea italiană îi acordaseră spațiu larg: unul dintre nenumărații frustrați pe care societatea de consum îi ține la periferia sa, păstor analfabet până la douăzeci de

ani, Ledda parcurge cu deznădăjduit efort toate treptele educației ce-i fusese refuzată la momentul potrivit și își ia diploma în filologie. Istoria dramatică a înfruntării dintre tatăl-stăpîn și fiul-asuprit, care încearcă să-și dezvolte propria personalitate, se desfășoară pe fundalul unor condiții primitive, violente, în care exoloziile pătimeașe ritmează lupta disperată a păstorului sard pentru afirmarea socială.

În vara anului 1977, frații Taviani obțin la Cannes Marele premiu pentru filmul *Padre padrone*, inspirat din romanul apărut cu doi ani înainte. Foarte curînd, Editura Feltrinelli lansează al doilea volum semnat de Gavino Ledda, *Tăişul coasei* (*Lingua di falce*).

Volumul, din care prezentăm mai jos un fragment, continuă linia autobiografică din *Padre padrone*. Punctul de plecare este constituit de momentul decisiv al emancipării: sfîndind condiția de subaltern impusă de tatăl-stăpîn și implicit de dependența materială de acesta, Ledda părăsește Siligo; la Salerno, într-un institut particular, fostul păstor se angajează pedagog, încercînd să-și completeze educația și să-și câștige în ace-

lași timp existența. Boala îl împiedică să continue această tentativă, care ar fi trebuit să fie hotărîtoare în formația sa. Întoarcerea acasă, vindecarea, înscrierea la liceul din Sassari, succesul obținut la primele examene care-l împune sătenilor, la început sceptici și ostili față de el, sînt momente ce se desfășoară pe un fond coral în care viața unei comunități sardice apare în toate aspectele ei. Această alternanță de momente îi permite autorului să surprindă de viu obiceiuri și credințe păstrate dintr-o civilizație preistorică și, în același timp, să ilustreze confruntarea dintre tradiția sardă, agricolă și pastorală, și implacabila înaintare a societății moderne tehnice. Fenomenul emigrației, îmbătrînirea progresivă a populației rurale, leacurile străvechi pentru boli, respectarea codului de fier al onoarei și al tăcerii, nenumăratele obstacole întimpinate de tineri în afirmarea lor sînt elemente cu rară valoare etnologică și sociologică, ce contribuie la crearea unei imagini exemplare a unui colț de lume surprins într-o situație socială de tranziție.

„N-ai vrut să te faci sergent și uite ce-ai ajuns!“

„Ți-o spuseseam spre binele tău: noi sîntem glasul experienței. Am văzut și pe alții căzînd dintre cei care nu au mers pe căile ce ne sînt îngăduite!“

Tonul lor era solemn, uneori răutăcios și eu le ascultam prevestirea amenințătoare în prezentul meu meschin. Nu aveam timp să reflectez: eram un animal, însă nu voiam să accept să fiu animal. Dar trebuia să mă ascund în viuzină înainte ca febra să mi se ridice, înainte de a înlîni un animal mai mare, mai lacom de care nici instinctul meu primitiv nu m-ar fi putut salva. Așa fi sfîrșit-o întocmai ca prepelețele împușcate.

Nenumărate lucruri mă împiedicau să mă întorc la Siligo, în singura viuzină ce-mi rămăsese, unde aș mai fi putut spera să revăd pădurea și vinatul: în special oamenii din sat, neîntelegători față de mine. Rana morală a repudierii era încă proaspătă, nu se vindecase și mă durea. La Salerno, o vreme, crescuse întocmai ca o ciupercă. Ulcerul, însă, era o rană mai mare pe care nu o cunoșteam. La început, deși, mă simteam pierdut, nu reuseam să-mi motivez întoarcerea. Plecaseram de capul meu după o luptă furiasă împotriva tuturor, cu demnitatea celui care nu fusese înfrînt și gîndul întoarcerii devenea zi de zi un tăiș mereu mai ascuțit, care lovea în miezul rănii mele, lărgind-o. Dar împrejurările au decis totul. Epuizarea organică progresivă și durerile sfîșietoare din stomac au înăbușit orice urmă de orgoliu și mi-au hotărît întoarcerea la blidul părintesc, cu o rană peste alta. Desigur, ori de cîte ori mă gîndeam, întoarcerea mă descuraja. Într-un anumit sens, echivala cu a recunoaște în sat „moartea“ mea profetizată de cei bătrîni și de tatăl meu, și a accepta înfringerea.

„Mă gîndeam la Siligo și, în imposibilitatea de a vedea altă cale de scăpare, consideram normal să fiu primit în casă acum, cînd eram rînit. În disperarea mea mi se părea de la sine înțeles că tatăl meu să fi uitat multe lucruri. M-am obișnuit cu gîndul revenirii acasă și rana, pe care cu patru luni în urmă renegarea sa o deschisese în mine, a fost ca și cicatrizată de durerile ulcerului, astfel încît n-o mai simteam.“

„După cum am văzut și am auzit“, îmi spuneam, știu că morala păstorilor îl ajută pe cel bolnav. Îți amintesti de Elia? Cînd și-a rupt piciorul? Aproape opt luni familia l-a ținut în pat. Și de unchiu' Gavino? Cînd s-a prăvălit peste el trunchiul copacului n-a stat un an în spital și șase luni acasă în sat? Cu toate acestea frații lui l-au întretinut. Acum este sănătos și lucrează alături de ceilalți. Eu, acum, nu sînt oare bolnav? Poate fi cineva mai bolnav decît mine! Mă vor primi, îmi vor ieși înainte. Aceasta este legea noastră! Numai că eu nu mă îmbolnăvisem la cîmp; după părerea lor, eu însumi eram vinovat de boala mea și din punctul lor de vedere aveam chiar dreptate. Deja le auzeam reproșurile: „Boala ți-ai făcut-o cu mîna ta, nesocotind legea noastră, sfaturile noastre, viața noastră: toate născute din pămînt, învățate de la cei bătrîni. Tu nu meriți nici un ajutor!“

O întregă mulțime vorbea în mine, pe un ton rigid patriarhal, gesticulînd în sunetele răgușite ale codului ei cu gura strînsă sub ochii micșorați de asprimea convingerii. Dar stomacul meu se micșora mai mult decît ochii lor și de durere se strîngea mai mult decît gura lor. Fără să-mi dau seama m-am aruncat asupra valizelor și într-o clipă am fost gata de plecare.

„În cele din urmă masina s-a oprit în fața casei. L-am văzut pe tata: discuta cu ceilalți gospodari despre furtună și despre iarnă, bucurîndu-se de razele căldute ale soarelui. Am coborît istovit, consumat de suferință și foame, cu ochii înfundați în orbite, cu fata suptă, galbenă, de om bolnav, ca o frunză de vită lovită de mană. Trupul meu, subțiat, cu mișcări nervoase, vorbea de la sine. M-a văzut și el s-a despărțit de grup și mi-a ieșit în cale.“

„Sînt bolnav“, i-am spus fără să-l dau bună ziua, atît de mare îmi era neliniștea, teama că nu mă voi vindeca, teama că el nu mă va primi în casa lui.“

„M-am îmbolnăvit. Nu știu ce am. Medicul spune că am ulcer la stomac. Mă doare burta, nu mai pot de durere: nu cred în medic, dar mă simt rău.“

M-a ascultat în tăcere. Părea o stană de piatră. N-a spus nimic, n-a comentat în nici un fel, a luat valizele și le-a dus în casă. Era deja un semn bun. Din fericire, legea strămoșească, rod al timpului, a funcționat, în ciuda ruginii, ca mecanismul unui orologiu social. Și după cum sperasem, m-a primit în casă pentru că eram bolnav.

Prezentare și traducere de Victoria Naum

ÎN sala de clasă, pe catedra pentru mine un virf de deal prăpăstios și zgîlțit de vînt cu toți mă răcînii săi, mi se părea că sînt un trunchi distrus de stejar, pe care încă din copilărie îl văzusem, din cauza rănii bătrîneții, a gerului și a trăsnetului abătut asupra lui în îndepărtate nopți de furtună, despicat în patru tulpini (încă viguroase și pline de rod). Fiecare tulpină, vie și moartă în același timp, plină de furnici și de cuiburi de insecte, era acum separată de celelalte printr-un spațiu „mort“, unde în tinerețea sa sălăsluia inima viguroasă a trunchiului inițial, prin care seva se urcase și coborise distribuită în mod egal în ramuri și frunze, într-un echilibru de vase comunicante.

Mai sus de rădăcini nu se mai recunoștea acea ființă unică, pe vremuri mlădița verde și ascuțită, răsărită dintr-o ghindă, iar rădăcinile erau acum dezorientate, munceau împreună extrăgînd ca întotdeauna substanțele nutritive din pămînt, dar trebuiau să le distribuie în patru vieți iremediabil despărțite, în patru resturi ale bătrîneții lor inimi, într-o metamorfoză prea ciudată pentru înțelegerea lor: toate patru se hrăneau fiecare pe contul ei fără a se putea ajuta reciproc pînă la sfîrșitul agoniei lor.

Dar seva la care practic eram constrîns nu mai era extrasă din perele roșii, din ciorchini de struguri negri sau din brînză (și nici măcar din tulpinile de iarbă mincate po piine din grîu tare) cu care îmi potolisem foamea atîția ani la Baddevrustana sau la adăpostul unei grămezi de crengi, și nici din ghînda stejarului de plută, disputată de oi, între o înghițitură și alta și strivită cu limba aspră în molarii acoperiți de salivă. Nu mai puteam să-mi umplu stomacul cu buruienii, cu praz sau castane. La cantina școlii mincarea era insuficientă și înăcrîtă mai rău decît la cazarmă. Directorul cheitula cît mai puțin posibil, nu se comporta ca un gospodar grîulului cînd își mulge vitele. Mașazonerul, la rîndul lui, rău plătit cum era, trebuia să se gîndească la familia sa și, pe ascuns, fura din toate, ducînd cu el pachete mari de alimente pentru a-și hrăni copiii. Bucătarul făcea același lucru. Spre deosebire de al celorlalți, care se puteau îndestula prin restaurante, stomacul meu, mereu gol, fie pentru că nu putea suporta hrana ce i se dădea, fie pentru că era neconținut pradă nervilor, se strîngea scîrțînd jalnic întocmai ca roata de la căruța unui gospodar zgîrcit, iar dacă voia să lucreze trebuia să se mulțumească să-și digere propriile sucuri, pentru a nu uita funcțiunile sale. Și astfel dădea alarma în tot organismul ca să mă facă să renunț la o luptă dinainte pierdută: se consuma singur, în timp ce eu simteam dureri sfîșietoare.

Am încercat să mă opun. Aveam o groază cumplită de boală, întocmai ca animalele sălbatice, pentru care boala nu este decît o prevestire a morții. Eu însumi, ca și ele, aveam un trup care depindea de natură, dar acum natura nu mai exista pentru mine, și întocmai ca și ele eram terorizat. Nu aveam încredere nici în medicină. Ce știam despre ea? Cine se gîndea la ea? Mai mult decît oricînd, ● sănătate perfectă era singurul mijloc

prin care aș fi putut lupta împotriva condițiilor nefavorabile. De aceea trăiam furia unei fiare bolnave. Și, în afară de nevoia de a lupta împotriva răului, mă temeam să nu fiu capturat de „dusman“. Da, mă simțeam ca o fiară: pentru a deveni om, riscam să mor de o moarte nedemnă de ființa din mine, riscam să suport o degradare ireversibilă în momentul în care, departe de natură, pierdusem echilibrul găsit odinioară, orgolios că trăiesc. Cîteodată mă simțeam încă o vietate sprintenă și sănătoasă și speram că aș mai fi în stare să sfidez împrejurările neprielnice: că ființa mea animală va deveni om în fața celor care aveau omenesc în ei doar ceva mai mult decît funcțiunile fiziologice. În mine însă ceva refuza să lucreze. Durerile deveneau din ce în ce mai ascuțite și, cu trecerea zilelor, se localizau în timp ce voința de a le depăși trebuia să cedeze în fața legilor biologice. M-am așezat în pat plîngînd, cu dinții încheștiți ca o vită extenuată și prost hrănită, care trage carul pe un deal abrupt, împunsă de biciul stăpînului.

„Mai tirziu, la Salerno mi-am amintit de toți prietenii din copilărie: multe oi (de-ale noastre sau de la alte stîni) pe care le ajutasem după cum mă pricepeam; oi bolnave, șchioape sau orbe, pentru moment sau definitiv, pe care le îngrijisem întotdeauna; miei neputincioși, neînlînd în stare să sugă, pe care reușisem să-i învăț să mîncească storcîndu-le în gură ugerul cald al mamei; boi umflați, gata să plesnească pentru că mincaseră cu lăcomie prea mult nutreț, după ce scăpaseră în miriștea vecină plină de grîu și de spice uitate de coasa lacomă a agricultorului, lecuți de mine cu slănină sau cu oțet și sare; oi cu un picior rupt de o piatră aruncată la minie, pe care le vindecasem cu mijloacele mele rudimentare. Sau oile care vara orbeau din cauza unei cataracte, din fericire temporară. Pe ochi li se lăsa un vâl alburiu și nu mai vedeau. Mergeau nesigure, urmîrind zgomotul metalic al tălăngilor, tropotul picioarelor în praful, respirația familiară a turmei, un tot de mirosuri specifice de care se foloseau cu disperare, dacă pe cărări turme se amesteca cu alta, cum se întimpla adesea din neabăgarea de seamă a păstorului. Le aveam și acum în fața mea dezorientate. Urmau turme pe care nu o vedeau. Pășteau iarba căutînd-o doar cu botul și ajutîndu-se cu buzele; se salvau de foame prin instinctul care trezea toate resursele lor, străbătînd pășunile numai prin puterea obișnuinței, pe cărările și prin văgăuniele pe care le purtau înapoi în memorie.“

Amintirile mă cutremurau. Uneori, cînd oaia se oprea și îi deschideam pleoapele linoase, vedeam cum în ochi îi colcăiau viermii și înțelegeam că nu mai putea deveni normală. Atunci nu mai suflam în ei praful de os de sepie, cum se obișnuia. Oaia ardea de febră, în ochi i se învîrteau viermi nesăuți. Și întocmai cum îi văzusem făcînd pe cei mari, alergam în colibă, luam sticla cu creolină, îi deschideam pleoapele, care nu mai acopereau nici o lumină și îi turnam două, trei picături din dezinfectantul arzător. Se răsuca toată, scuturîndu-și gîtul și capul într-un spasm de neînțeles pentru instinct-

ul ei sălbatic. Îi provocam o durere poate mai mare decît moartea însăși, altfel inevitabilă, dar o salvam. Creierul îi răminea intact, viermii nu-l vor mai atinge și chiar și cu un singur ochi va continua să aibă mieii și să fie aceeași oaie bună de lapte de mai înainte.

Mergînd împotriva vîntului, mă simțeam ca o oaie orbă, dar dintre cele care în mod instinctiv așteaptă să-și recupereze vederea. Eram singur cu răul din mine și nimic nu mă putea ajuta. Instinctul de conservare îmi vorbea din adîncuri într-un soliloquiul de durere și moarte.

Baddevrustana mea nu mai exista. Mica plantație de măslini pe care voiam s-o apăr de la catedră, de pe virful acela de deal spinos și arid, a ars întocmai ca aceea a tatălui meu, distrusă de înghețul și de zăpada din '58. Mai mult, gerul care m-a lovit pe mine este încă și mai mușcător și rana mea este mai adîncă. Am fost lipsit de posibilitatea de a da mlađițe. Gerul lovea în mod egal toți măslinii, în timp ce eu sînt aici singur, cu coaja deziipită de trunchi, cu carnea desprinsă de trup, cu stomacul atît de suferînd, încît îmi pare străin de mine.

Supportasem bine, deși numai din punct de vedere fizic, înfruntarea cu societatea, pe care nu o cunoșcusem înainte de a părăsi cîmpiile Sardiniei, ca militar. Zdruncinat în aceeași măsură ca și sistemul nervos, fizicul meu rezistase datorită meselor pe care salariul de sergent mi le îngăduia în birturile pizane și datorită speranței pătimase că voi studia după efectuarea serviciului militar, care îmi susținea moralul. În Campania însă, societatea „civilizată“ mă strînsese în ghearele ei așa cum eu storceam în presă ani la rînd boabele de struguri. Străin de acel mediu, fără bani și fără prietenii cei mai dragi, toți emigrați în străinătate sau obligați să poarte uniforma, mi-am presimțit viitorul întocmai ca o fiară rînită și am intuit imposibilitatea de a mă dezvolta în mod conștient. Renasterea mea interioară se dovedise brusc sterilă: arsesem. Trunchiul meu ajunsese un imens morman de jăratec scinteietor, ce se transforma în cenușă, în vînt după incendiu; trebuia cel puțin să încerc să-mi salvez rădăcinile, din care încă speram inconștient să dau lăstari ca o plantă.

Nu simțeam nici o diferență între mine și iepurii și prepelețele rănite de vînturi, pe care le găseam pe la răscruci sau în vadul apoi arzînd de febră, fără a fi în stare să meargă. Inima le pulsa în mina mea pătată de singele lor, și cu toate astea eram bucurat că mă pot hrăni cu trupurile lor neajutorate. Acum era oare vreoa diferență între mine și ele? Și cu îmi aud bătaia inimii care suferă, fi simt zvîcnirile în timplele fierbinți, întocmai ca o sălbăticiune rînită de moarte.

Și în timp ce mă gîndeam cu rușine la ființele cărora nu le îngăduisem să moară la marginea apei, durerile erau mereu mai puternice; și ca și cum iepurii și prepelețele mi-ar fi sfîșiat pereții stomacului răzbuinîndu-se de trecuta mea lăcomie. În același timp cu înțepăturile din stomac auzeam cu groază sentințele tatălui meu și ale bătrînilor din sat:

„Ești un om pierdut, ți-ai pierdut mintile.“

Cum să devii un neo-zeelandez

● Frank Sargeson s-a născut în 1903 în Noua Zeelandă. Este considerat ca unul din fondatorii literaturii țării sale, alături de Katherine Mansfield, Mulgan și Janet Frame. A scris foarte multe povestiri și, aproape în toate, povestitorul este o persoană semi-educată care folosește vocabularul autentic al neo-zeelandezului de rind. Astfel, el aduce în literatură personaje tipice, scopul lui fiind de „a deschide ochii și urechile asupra Noii Zeelande; țara nedescoperită nu urma să fie prezentată ochilor Vechii Lumi ci ochilor acelor care trăiau în Noua Zeelandă” (T.L.S. 17 iunie 1965). În toate operele sale, Frank Sargeson ne prezintă comunitatea neozeelandeză intruchipată prin personaje insingurate și deseori bizare. De remarcat este faptul că, în ciuda afirmațiilor făcute mai sus, există un raport echilibrat între felul cum e prezentat personajul și

societatea căreia îi aparține. Ei depind unul de altul și recunosc faptul făcut, deși se află uneori la poli extremi.

Principala preocupare a lui Frank Sargeson o constituie „omul” și aceasta reiese nu numai din povestirile sale, dar și din romanele și piesele ce-i aparțin. Căci alături de povestirea pe care v-o prezentăm mai jos, pe lista operelor remarcabile ale lui Frank Sargeson se înscriu și lucrările: A Man and his Wife („Un bărbat și soția sa” — 1940), That Summer („Vara aceea” — 1946), I Saw in My Dream („Am văzut în visul meu” — 1949), Collected Stories (Colecție de povestiri — 1965), Joy of the Worm („Bucuria viermelui” — roman, 1969), și piesele: A Time for Sowing („Vremea semănatului”) și The Cradle and the Egg („Leagănul și oul”).

CÎND m-am oprit la ferma aceea mi-au promis de lucru pentru două luni, așa că am acceptat, dar s-a dovedit a fi o muncă destul de grea. De proprietar nu mă puteam plînge, nici nu-i prea dădeam atenție căci mai în fiecare zi nu făcea decât să se așeze lângă foc cu croșeta în mînă. Era chiar plăcut să-i citești fericirea pe față, cum stătea acolo, mulțumit, cu ghemul lui de lînă.

Dar povestea aceasta nu se ocupă de un papă-lapte care avea obiceiul să stea lângă foc și să croșeteze. Nu vreau să spun că n-aș putea povesti ceva despre el, dar de asta mă voi ocupa cu altă ocazie.

Intr-adevăr, proprietarul nu-mi pune probleme — nevasta lui era cea care-mi dădea dureri de cap. Se spune că niciodată nu-l bine să te angajezi la o femeie, pentru că femeile n-ascultă niciodată de rațiune. Dar nu aceasta este încercarea prin care am trecut. Foloșiți-vă mîntea și să nu-mi spuneți pe nume dacă în cel mai scurt timp nu dansează cum cîntați.

Dar de data aceasta am avut ghinion. Această doamnă Crump era cu adevărat o dură. Ea și soțul ei aveau o grădină de zarzavat, pe lângă vacile pe care le creșteau. Se lega la cap cu o pînză de sac, și puneă cizmele de cauciuc și, nemăitînd seama de timp, muncea cam douăsprezece ore pe zi și mă obliga și pe mine să fac la fel. Nu că mi-ar fi păsătorit prea mult. Partea cea mai bună la munca cîmpului este faptul că nu te gîndești tot timpul cînd se va termina și nici la ziua de plată nu prea te gîndești, în afară de cazul special cînd prin apropiere se află o circiumă. Dar nu voi intra în amănunte. Dacă nu mă credeți, încercați pe propria piele și veți vedea.

Oricum, douăsprezece ore în fiecare zi. Trebuie să recunosc că oboseam. Doamna Crump remarcă faptul că eram sfîrșit și-mi spunea să mă opresc, iar asta era exact ceea ce așteptam de la ea. Dar exista în ochii ei o privire... Ea spunea că nu fusesem făcut pentru munca grea, dar nu era surprinsă căci nu întîlnise încă nici un bărbat pe care să nu-l fi depășit ca putere de muncă. Ei bine, după o asertivă remarcă am continuat să muncesc, dar am simțit că mă pot obrăznic și-i pot spune că nu prea-mi pasă de banii ei. Și înainte ca cele două luni să se sfîrșească am simțit destul de des nevoia de a mă obrăznic. Odată a început să se tînguiească pentru salariul meu, precum și restul de bani ce trebuia să mi-l plătească. Nu-și putea permite să hrănească și lupul de la ușa, spunea ea. Atunci eu i-am spus că n-avea decât să țină ușa închisă.

Uite că mă îndepărtez de subiect și așa face mai bine s-o scurtez, căci această nu este o poveste despre cum am început să mă obrăznicesc și să o sîcîi pe doamna Crump. Nu de doamna Crump mă ocup, dar se întîmplă ca ea să ia parte la ce se va petrece. Nu că aș vrea să spun că n-am o poveste și despre ea, dar aceea este o altă poveste, pe care vă voi spune-o cu altă ocazie. Ceea ce voiam să vă povestesc este cum am stat într-o seară, pe un deal, și am discutat cu un om. Asta este de fapt

tot : o simplă seară de vară și o discuție cu un om, pe un deal. Poate nu veți găsi nimic interesant în această poveste, dar poate veți găsi.

Omul era unul din cei doi Dallies care munceau livada din spatele fermei doamnei Crump. Cei doi veniseră din Dalmația și investiseră niște bani în pămîntul acela — nu mult ; numai atît cît să-și ofere șansa să înceapă să-l muncească. Mai plăteau încă ra'e și urmau să mai plătească încă multe. Aveau un adăpost în care locuiau și începuseră prin a-l folosi pe rînd și a pleca la muncă cu rîndul, pentru a cîștiga banii necesari traiului și cumpărării pomilor.

Toate acestea se întîmplaseră cu ani înainte de sosirea mea acolo. Cei doi Dallies munciseră din greu dar efortul lor nu fusese în van. Aveau cam douăzeci și cinci de acri, care însă nu erau însoriți. Plantaseră pini pentru a capta soarele, dar pini trebuiau să crească serios pentru a fi de vreun folos terenului povîrnit spre sud și, pe deasupra, nu era un pămînt de calitate superioară — numai șapte sau opt centimetri de pămînt negru, ce acoperea o pătură de lut. Puteai să-ți dai seama că nu era un pămînt bun judecînd după arborile de ceai, care nu creștea mai mult de un metru și ceva. Pe un astfel de sol cel mai bine cresc merii, așa că cei doi contară mai ales pe meri.

Bineînțeles că doamna Crump îmi birfise toată această situație. De cînd eram eu acolo, ei nu mai țineau vacă, așa că le vindea ea lapte, la jumătate preț din oraș. Pretindea că nu-i părea rău că le făcea acel rabat, căci munceau atît de mult. Așa că obligația mea din ultimele zile era să duc o capră pînă la gardul din spatele fermei. Alegeam o capră cu mai puțin lapte, care se afla priponită, și mă gîndeam cu plăcere la acel drum și la discuția cu Dallies. Nu era mult pînă la ei, dar se înnopta și așa fi bătut un ceai, așa, că-mi spusei că mă voi duce altă dată.

Apoi, într-o seară, cînd capra nu se afla priponită, m-am dus pînă la ei, dar ușa era închisă și nimeni acasă. Cîinele plecă în cercetare dar nu descoperi nimic. Era bolnav de răpciugă și nu-și putea mișca picioarele din spate, trebuind să se tîrască. Am privit de jur împrejur dar nu prea era nimic de văzut : numai două flanele și un prosop, atîrnate pe frînghie, și cîteva butoaie goale stropite cu piatră vinată. Lîngă casă erau araci ce se răsuceau în sus, pe sîrmă, și de acolo începea zona cu pomi. Aceștia erau încărcăți cu fructe și arătau minunat, dar cred că arătau chiar prea bine. Puteai ghici după cum crescuseră că Dallies foloseau mari cantități de îngrășăminte. Așteptai pe acolo o vreme, jucîndu-mă cu cîinele, pînă dădu din coadă, apoi plecai. Ziua următoare, unul din Dallies aduse capra, dar eu nu l-am văzut. Cînd mulgeam, doamna Crump mă informă. El era cel care se numea Nick și cu o seară înainte a trebuit să-și ducă prietenul la spital. Căzuse de pe bicicletă și-și rupsesse niște coaste și clavicula. Doamna Crump credea că poate fusese beat, căci doar făceau vin. Oricum, Nick era amărît. Dacă prietenul lui murea, spunea el, va muri și el. Nu-i mai rămînea nimic, absolut nimic.

Și cum putea el oare să muncească și să trăiască în locul acela, singur, cînd prietenul lui se afla în suferință, la spital?

În fiecare după-amiază își părăsea munca și se ducea la oraș, pe bicicletă, să-și vadă prietenul.

— Iată că ai prieten, îmi spuse doamna Crump.

Da, lîngă gard se afla mereu priponită capra, dar Nick se ducea la oraș să-și vadă prietenul și mă gîndeam că n-avea nici un rost să mai fac drumul degeaba.

Apoi, într-o seară, tocmai venea să aducă capra, așa că m-am dus să-l întîlnesc. Ne salutarăm și cred că amîndoi ne-am simțit puțin stînjeți. Era mic și brunet, aproape tuciuriu, iar bluza și pantalonul erau la fel de uzate ca și ale mele. I-am dat cutia de tablă în care țîn tutunul și i-am spus să-și răsucească o țigară, iar cînd o aprinse privi cruciș. Remarcați acea privire și de asemenea și tristețea de pe fața lui.

L-am întrebă cum o mai ducea prietenul lui și mi-a spus că bine.

— În două zile va fi aici, îmi spuse.

Se putea vedea că-l emoționa faptul și fața lui nu mai exprima aceeași tristețe.

— În două săptămîni va fi la fel ca înainte.

— Asta-l minunat, spusei, și ne-am așezat să fumăm.

— Cum se mai simte cîinele ? am întrebă.

— Și el e mai bine, spuse Nick.

Fluieră și cîinele se tîri pe etichete din față, pînă la noi, și-și pușe botul pe piciorul lui Nick ; și acum, cu cîinele acolo, parcă era mai ușor de discutat. L-am întrebă pe Nick despre pomii lui și mi-a răspuns că erau foarte bine, dar că aveau prea multe boli.

— Îngrășăminte prea mult în timp prea scurt, spusei.

El aprobă, dar ce putea face ? Ar lua foarte mult timp să hrănești pămîntul în profunzime și să-i îmbunătățești calitatea, ca să semene cu cel din Dalmația, din acea parte a ei de unde venea el. Aici toată lumea vrea banii repede așa că pun îngrășăminte. Banii, mereu banii. Dar el și prietenul lui n-aveau niciodată bani, chiar deloc. Tot ceea ce cîștigau trebuiau să plătească și dacă merii se îmbolnăveau trebuiau să plătească mai mult decît cîștigau. Atunci unul din ei trebuia să plece să ceară o slujbă.

— Dar merii se îmbolnăvesc din cauza îngrășămintelor, îi spusei.

— Cîteodată, mă gîndesc că Dumnezeu e de vină, spuse Nick.

— Poate ai dreptate, acceptai, dar atunci ce spui de struguri ?

— Oh, dar ei cresc, spuse Nick. Numai că nu sînt dulci. Trebuie să adăugăm zahăr ca să facem vin. Așa ceva nu se face în Dalmația. Niciodată.

— Da, dar tu nu te întorci în Dalmația.

— Oh, nu, acum sînt un neo-zeelandez.

— Nu, dar copiii tăi vor fi.

— N-am copii și nu mă voi însura niciodată, declară Nick.

— Nu ? întrebai. Atunci se va însura prietenul tău.

— Nici el nu se va însura niciodată, spuse Nick.

— De ce ? am întrebă. Sînt o mulțime de fete din Dalmația pe aici. Și pariez că v-ați putea însura și cu neo-zeelandeze.

Dar Nick continua să spună nu, și nu, și nu.

— Dacă ai fi în Dalmația pariez că te-ai însura, spusei.

— Dar nu sînt în Dalmația, remarcă Nick, acum sînt un neo-zeelandez. În Noua Zeelandă toată lumea susține că nu-și poate permite să se căsătorească.

— Da, recunosc, așa spun toți. Dar e total greșit.

— Da, recunosc Nick, e total greșit. Pentru ei e total greșit și că eu sînt comunist.

— Corect, adăugai. Ei bine, mă gîndeam, uite ce se alege de un tîran bun ; dacă o ținem așa putem merge pînă-n pinzele albe.

— Pariez că nu i-ai spus doamnei Crump că ești comunist, am continuat.

— Oh, bineînțeles că nu, recunosc Nick : ea n-ar vrea niciodată să devină comunistă.

— N-ai nici o grijă, îl liniștiți.

— Îți voi spune ceva despre doamna Crump, îmi promise. Ar trebui să se ducă în Dalmația. În Dalmația femeile noastre se poartă legate la cap ca ea, cu pînză de sac, și acolo ar fi fericită.

— Da, spusei, cred că ai dreptate. Dar Nick, l-am întrerupt, credeam că ești catolic.

— Nu, spuse Nick. Toate acestea sînt minciuni. În Dalmația sînt ca Christ s-a născut cînd afară era zăpadă, în Palestina. Dar acum am citit într-o carte că în Palestina nu cade zăpadă. Așa că acum știm că spuneau minciuni.

— Așa că acum ești comunist, am re-luat.

— Da, sînt comunist, recunosc Nick. Dar la ce bun ? Cred că m-am născut prea devreme. Ce crezi ?

— Poate, spusei.

— Și tu la fel, continuă Nick. Nu crezi că și tu și eu ne-am născut prea devreme ? Ei, ce zici ?

Continuă să repete întrebarea de cîteva ori, dar eu nu-l puteam privi drept în față. Prea-i oglindea toată tristețea... N-aș fi putut să gîndesc și eu ca Nick, n-aș fi putut spune că mă născusem prea devreme, dar Nick știa el ce spunea. Nick și eu mine stăteam pe coama dealului și el susținea că era un neo-zeelandez, dar știa că nu era deloc un neo-zeelandez. Și mai știa că nici dalmatian nu mai era. Știa că nu mai era nimic.

— Ascultă, spuse Nick, bei niște vin ?

— Da, acceptai.

— Atunci miine seară vii aici și vom bea vin, promise Nick.

— Da, am spus, îmi place ideea.

— A mai rămas numai miine seară și după aceea prietenul meu va fi aici. Vom bea vin din belșug căci am mult și ne vom îmbăta pe cinste. Oh, va fi un adevărat chef.

Se ridică și mă ridicai și eu, îmi făcu semn cu mîna și se îndepărtă. Apucă cîinele, îl ridică sub braț și se îndepărtă, iar eu nu mă mișcai din acel loc, privindu-l cum pleca.

Dar pînă la urmă n-am ajuns niciodată acasă la Nick. În seara aceea, cînd luam ceaiul, doamna Crump începu să-mi povestească despre o femeie pe care o cunoștea ea și care muncea din greu, prea din greu și care murise de atac de inimă.

— Dar inima mea e perfect sănătoasă, recunosc eu.

— Da, așa e, acceptai, numai că nu se află la locul ei.

Bineînțeles că trebuia să fi sunat ca una din răutățile mele, numai că eu mă gîndeam la Dalmația.

Oricum, doamna Crump declară că mă suportase destul așa că, după ce-mi terminam ceaiul, puteam să plec. Nu mi-a părut rău. Stăteam pe marginea drumului și mă gîndeam dacă să mă duc acasă la Nick, dar am luat-o către oraș și cîteva zile am ținut-o într-o permanentă beție. Vroiam să mi-l scot din mîntea pe Nick. Știa el ce spunea, dar probabil că omul nu trebuie să se dea bătut.

Prezentare și traducere de
Gabriela Gheorghiu

Premiile Charles Cros

● Academia Charles Cros și-a anunțat palmaresul pe anul 1979: „Premiul Președintelui Republicii” a fost decernat dirijorului Herbert von Karajan pentru discul **Sare du printemps** de Stravinski, în fruntea Filarmonicii din Berlin, și cel cu **Salomea** de Strauss cu Filarmonica din Viena. Christopher Hogwood și „Academy of ancient music” au primit distincții pentru două discuri de Jean-Christien și Karl-Philipp-Emmanuel Bach, iar Colette Renard pentru **Un vals albastru**. Academia s-a asociat

omagiului închinat lui Olivier Messiaen cu ocazia celei de-a 70-a aniversări, premiind un set de **Melodii** înregistrate de Michèle Comand și Marie-Madeleine Petit. Printre cele 25 de discuri premiate, se remarcă mulți compozitori contemporani. În domeniul operelor, premiul Marc Pincherle a revenit **Luminii Lunii** de Haydn, cu Von Stade, Arleen Auger, Edith Mathis în integrala dirijată de Dorati. La jazz și cinceze — **Jazz at the Philharmonie**, **Mama Bea**, **Solead Bravo** etc.

În culisele unei capodopere

● O nouă și pasionantă inițiativă a întreprins muzeul Luvru conducându-i pe amatori în culisele unei capodopere, tabloul **Răpirea Sabinelor** de Poussin (în imagine). Opera este analizată din punct de vedere tehnic, teoretic, istoric. Schițe ale

pictorului precum și lucrări ale contemporanilor precizează locul și importanța capodoperei în istoria artei universale. Inițiativa, apreciază specialiștii, are calitatea de a spori remarcabilă armonie a operei lui Poussin.

Un inventar de durată

● Încă din secolul XIX, s-au făcut planuri pentru un „Inventar general al monumentelor și bogățiilor artistice ale Franței”. Au fost înregistrate și câteva inițiative, dar Malraux este acela care, în 1964, a organizat la scara națională o asemenea vastă operație privind câteva zeci de milioane de clădiri și de obiecte în cele peste 3000 de cantoane ale țării. Până în

prezent, operația de inventariere n-a depășit un „Les Nouvelles Littéraires”, nr. 8 — 15 martie 1979) cifra de 20 cantoane. Ca atare, se consideră că, în ritmul actual, vasta operație va putea sfârși abia în anul 2100! Totuși ea continuă, între timp organizându-se, la Grand Palais, **Expoziția ale Inventarului din Paris**.

Poezia Rezistenței franceze

● La Editeurs Français Reunis, a apărut cartea lui Jacques Gauchron, **Poezia Rezistenței** (285 p.), în care autorul „scoate din umbră” poezii și poezii dintre anii 30 până la sfârșitul anului 40, al căror mesaj reflectă atitudinea de rezistență la fascism și la războiul pe care acesta îl pregătea. În același timp este reeditată revista „Fontaine”, fondată de Max-Pol Fouchet în 1939, cu deviza: „Poezia trebuie să continue. Pentru onoarea oamenilor”. „Fontaine” raliază în paginile sale poezii care n-au acceptat înfrângerea din 40, guvernul din Vichy, ocupația nazistă. Henri Michaux, René Char, Saint-John Perse, Aragon, Eluard, André Breton, Jacques Audoubert, René Daumal, Jean Rousselot, Luc Deccaunes, Pierre-Jean Jouve, Tristan Tzara vor fi regăsiți în paginile ei. În 1942, „Fontaine” apare într-un număr special (nr. 19—20, martie-aprilie), sub egida: „Poezia ca exercițiu spiritual”. Revista a supraviețuit cîțiva ani și după Eliberarea Franței. Astăzi, Ed. du Cherche-Midi a publicat sub titlul **Poésies I: Poezii revistei „Fontaine”** (488 p.), numărul special, din 1942, fiind și el reeditat (288 p.).

Subteranele Coliseului

● La Roma s-au deschis pentru public subteranele Coliseului. O expoziție reunește ceea ce săpăturile recente au dat la iveală: un craniu de urs, oase de lei, de tauri, de mistreți, dar și relieve amintind de aperitivele ce le serveau spectatoriilor la spectacolele ce aveau loc, precum și piese de arheologie ca: balustrade în marmură, obiecte de ornament în formă de crocodili, delfini, sfinși etc.

Cit este de iubit Jules Verne

● O statistică a dezvăluit că, indiferent de „modă”, cărțile marilor clasici ai literaturii pentru copii și tineret au cel mai mare succes, reeditările fiind foarte numeroase. Jules Verne este primul în acest clasament și pentru a 150-a aniversare a nasterii sale Editura Hachette a sollicitat celebrei colecții Hetzel originalele operelor lui — care valorează o avere — și a editat, la un preț rezonabil, o versiune foarte îngrijită. Tot într-o editură franceză au apărut, în format de buzunar, romane puțin cunoscute și cu atât mai fascinante: **Insula Helice** și **Testamentul unui excentric**.

Cintăreț și scriitor

● De formație jurist, Franz Josef Degenhardt (în imagine) este unul din tre cel mai populari cîntăreți din R.F. Germania, dar și un scriitor de succes. Cartea sa **Arsuri** (Brandstellen), transpusă și pe ecran, a fost tradusă până acum în limbile polonă, olandeză, rusă, ucraineană, cehă, suedeză și ungară.

„Prietenii lui Alfred Jarry”

● Sub președinția scriitorului Noël Arnaud a luat ființă la Rennes societatea „Prietenii lui Alfred Jarry”. Ea își propune să aprofundeze și să coordoneze cercetările asupra lui Jarry, asupra scrierilor sale, a mediului literar și artistic al epocii în care a trăit autorul celebrului **Ubu Roi**.

13 poeme de Borges

● Cunoscut mai ales prin povestirile sale, Jorge Luis Borges a rămas puțin cunoscut în Franța ca poet. De unde și interesul pentru placheta recent apărută cu titlul: **Treize poèmes de Jorge Luis Borges**, în traducerea lui Roger Caillots.

O autobiografie a lui Marcel Carné

● **La vie a belles dents** este titlul cărții autobiografice a celebrului regizor Marcel Carné. E un document pasionant, plin de viață, de vervă, nu și fără farmecul unei ușoare amărăciuni pentru anii care trec... Un capitol deosebit de interesant este acela relatînd cola-

borarea lui cu Jacques Prevert, a cărui celebritate părea a trece înaintea marelui regizor. Ultimul capitol e consacrat celor cu care a turnat filmele lui mai recente. (În imagine, Marcel Carné îmbrățișat de Pascale Petit la o aniversare.)

Premiul Pietro Torta — 1978

● Hans-Heinrich von Herwarth, președintele Asociației pentru protecția Venetiei, organism înființat de UNESCO și de guvernul italian, a fost distins de Universitatea din Veneția cu premiul Pietro Torta 1978. Medalia a fost conferită pentru merite deosebite în opera de salvare a moștenirii arhitectonice a Veneției. Premiul valorează un milion de lire și va fi oferit de deținător pentru continuarea lucrărilor de restaurare a monumentelor.

„Roger Avermaete, neconformistul”

● Sub acest titlu, Denis Denuit, critic memorialist și esecist, a publicat recent la editura bruxelleză Arcade, un volum, deosebit de frumos tipărit, dedicat lui Roger Avermaete, cu prilejul împlinirii a 85 de ani.

În cartea sa, Denuit ne înfățișează, în mod amănunțit și competent, viața și opera acestui scriitor atît de variat și de prolific (doar însurirea operelor lui ocupă în Anuarul Asociației scriitorilor belgieni patru pagini).

Cartea — cu o copertă de Florica Cordescu și conținând numeroase fotografii înfățișînd diferite etape din viața scriitorului — se întregeste și cu un număr însemnat de scrisori primite de acesta din urmă de la Roman Rolland, Stefan Zweig, Jules Romains, Michel de Ghelderode.

Mohammad Ali

● Un milion de dolari: aceasta este suma plătită lui Mohammad Ali (Cassius Clay) pentru rolul deținut într-un film de televiziune intitulat **Drumul libertății** (în care e înfățișată viața unui adversar al Ku-Klux-Klanului, devenit primul senator de culoare al Americii). De fapt suma este derizorie dacă e raportată la cele câștigate de el din meciurile sale de box. „Ce importanță au aceste cifre, declară el, cînd sînt cel mai celebru din cei 4 miliarde de locuitori ai planetei?” Într-adevăr, ce poate fi mai important?

Vittorio Gassman, Charles Vanel, și profesiunile lor de credință

● „A murit pe scenă este singura moarte care o accept; pentru mine teatrul a înlocuit sportul; a juca teatru este singurul mijloc pe care-l cunosc pentru a te face iubit de mii de persoane în același timp”, lăută profesiunea de credință a lui Vittorio Gassman. Si o altă confesiune, a unui octogenar al filmului francez: actorul și regizorul Charles Vanel, în vîrstă de 82 de ani, declară că, după 60 de ani de activitate în film, are același entuziasm ca la început, deoarece: „mi-am ales singura meserie în care nu ești obligat să faci de două ori același lucru”.

Un premiu pentru eseu

● Se vorbește uneori, în R.F. Germania, de o inflație de premii culturale: o documentare recent apărută arată că există în total 6400 de premii literare și artistice. Suma de bani care însoțeste acest fel de distincții este un ajutor de care cei mai mulți dintre artiști și scriitori au nevoie. Recunoscînd meritele mecenatului, criticii insistă însă asupra necesității ca distincția intelectuală să se apropie

Sport

Îmi spune roata morii

● NĂPĂDIT de ploile primăverii cu lujer subțire, aștept să-mi umplu paharul cu țipăt de cori și singele cu șoapta focului verde, aprins în frunza de mesteacă. La început de aprilie m-am întors în moara de pe grind: plină de arome de riu și de vișini cu genunchii răniți de trecerea mieilor. Deasupra atîrnă luna ca un colț de rai. În tufe de coacăze din jur, pline de muguri mari cît sfîrcul de țîță, vîntul răstoarnă coșuri cu birfă. Ascult și mă minunez: cică, un popă uitat de Dumnezeu la pomana dușmanilor mei s-a schimbat în fiară cînd a văzut că neamurile ălor au presărat promoroacă pe colivă... Să le fie de bufniță. În ce mă privește, mai bine să trag cu ochiul la lume prin gaura cheii în formă de inimă.

Îmi place să descopăr că nimănui nu-i e frică de meciul cu Spania. Dovadă că nici nu s-a întrerupt campionatul. Chitarele din Andaluzia vin să-și rupă corzile la Craiova. La Craiova, pentru că orașul acesta dă cinci titulari naționalei Lingă Urlătoare clocotește acum patima. Dar golurile, după cum bine știm cu toții, trebuie să le înscrie jucă-

torii. Și, privind lucrurile puțin pieziș, nu-e teamă că terenul din Bănie, foarte uscat, îi avantajează pe spanioli. Tot pe această linie, trebuie să le aducem aminte oltenilor că-și pierd iute răbdarea, că la meciul România — Austria au încurajat echipa noastră doar în primele zece minute, ca pe urmă s-o fluiera necontentit. În pridvoarele înalte, de data asta îmi spune roata morii, vom auzi numai cîntece. Păcat că nu va juca și Vigu. Cînd era mai multă nevoie de el, Onușan de la Tg. Mureș i-a rupt piciorul, trimișîndu-l poate pentru totdeauna dincolo de tușă. Jalnicul cotonogar a fost scos din activitatea sportivă pe timp de un an — sperăm că nu-l va mai chema nimeni înapoi! —, dar arbitrul Igna, cavalerul mascat, nu trebuie și el pe-depsit?!

Fruntea apelor din riu îmi leagănă moara. Miercuri, îmi șoptește-o vislă, un cerb va coborî să bea apă din Jiu și-i va răsări o stea în frunte.

Fănuș Neagu

Ernest Hemingway și lumea sa

● Anthony Burgess, autorul unor cărți de o vigoare ieșită din comun — **Portocala mecanică**, **Simfonia Napoleon** — publică sub titlul **Ernest Hemingway and his world** un portret neobișnuit al marelui scriitor american, pe care-l readuce la dimensiuni reale. Considerată de unii ca o intenție de dărîmarea a unui mit, de desființarea a celui mai robust dintre scriitorii americani, cartea prezintă de fapt interes nu prin precizările de domeniu comportamentului intim sau exterior, ci prin dezvăluirea lăuntrică a unui scriitor prin el însuși. Întrebarea pe care și-o pune Burgess fiind aceea de a ști în ce măsură forța de creație se explică, paradoxal, printr-o formă de neputință existențială. El îl conduce pe cititor prin spiralele existenței scriitorului, a cărui melancolică cronică, disperare liniștită au dus, totuși, la o operă cu fațete strălucitoare ca un diamant.

Locarno și Taormina

● Actrița sovietică Elena Koreneva, cunoscută din filmul lui Andrei Mihalkov-Konchalovskii, **Romanț pentru îndrăgostiți**, a cucerit în cursul ultimului an două premii pentru cea mai bună interpretare feminină: la festivalurile internaționale de la Locarno și Taormina. Distincțiile i-au revenit pentru rolul Asia din filmul omonim al lui Iosif Haifit, după o năvălă de Turgheniev. În imagine: Elena Koreneva, în rolul care i-a adus laurii de cea mai bună actriță.

O istorie a teatrului polonez

● Pornind de la ideea o istorie a teatrului trebuie să fie în așa fel alcătuită și scrisă încât să fie „o carte de citit”, Zbigniew Raszewski a reușit, după douăzeci de ani de muncă, să publice o asemenea lucrare. Intitulată modest **Scurt istoric al teatrului polonez**, cartea sa, apărută recent, a fost salutată de critică drept „o operă unică în felul ei”, un „mare eveniment în viața culturală a Poloniei”. Raszewski a conceput-o nu ca pe o cercetare asupra teatrului ca domeniu izolat, ci, dimpotrivă, ca pe o investigație a istoriei sale ca instituție ce oglindește tendințele, aspirațiile și gusturile societății în care a apărut și care, la rîndu-i, acționează asupra societății și evoluției ei.

Spectacol Jean-Claude Monteils

● V-ați închipuit vreodată un meci de fotbal între două echipe de pisici, meci arbitrat cu severă autoritate de o vrăbie? Credem că nu. Iar privilegiul de a imagina, de a fabula — în sensul pe care La Fontaine îl da odată acestui cuvînt — îi revine, între alți poeți și menestrelai scenei timpului nostru, lui Jean-Claude Monteils care a susținut, luni și marți, două spectacole la Biblioteca Franceză din Capitală. Două spectacole-rectal în care actorul animă cu deosebită vervă și imaginație unicul personaj al piesei „Ques a quo?” — soliloquiul ironic și plin totodată de o debordantă veselie, poveste într-un ritm verti-

ginos al cuvintelor ce se urmează unele pe altele într-o viteză amețitoare ce eliberează mintea și descătușează zîmbetul. O pledoarie, în final, pentru un gen extrem de dificil, acela denumit generic

„Dama de pică” în viziunea lui Roland Petit

● Pe scena Operei din Roma a avut loc premiera absolută a spectacolului coregrafic **Dama de pică** (muzica de Ciaikovski) prezentat de Roland

Petit. În rolurile principale: Jacqueline Rayet (în fotografie) și Patrick Dupont, de la Opera din Paris.

„Lupii”

● Regizînd pe scena Teatrului din Boulogne-Billancourt spectacolul cu **Lupii**, Robert Hossein permițe publicului să descopere această piesă scrisă în 1898 de către Romain Rolland pentru a frapa opinia publică, aflată în plină afacere „Dreyfus”.

În 1793, soldații Revoluției se luptau la Mayence împotriva prusacilor. Un ofițer este acuzat de trădare și condamnat la moarte. Se nare că dovezile nevinovăției sale fuseseră sustrate din dosar de către un alt ofițer, comandantul Verrat. Cum Verrat era un foarte bun tactician, urmat de trupă, comisarul Convenției a refuzat să-l compromită. Deci, ofițerul nevinovtat a fost împuscat.

Omajiu pentru Senghor

● Timp de trei luni, la Biblioteca Națională din Paris a fost deschisă o importantă expoziție ilustrînd viața și opera poetului și șefului de stat senegalez Léopold Sédar Senghor. Expoziția a retransat pas cu pas viața lui Senghor, din anii de școală în Senegal, apoi în Franța, unde a fost coleg de liceu cu Georges Pompidou. Era în vremea de dinaintea războiului, cînd Parisul încercarea cultura africană. După proclamarea independenței, devenit șef de stat, Léopold Sédar Senghor a contribuit prin acțiunea și prin opera sa la afirmarea valorilor civilizației africane. O afinitate spontană pentru limba franceză se manifestă la el încă din copilărie, dar admiratiile sale de filolog nu-l îndepărtează de cîntul Africii. Această fuziune de culturi îl înarmează pe poet cu o expresie originală, plină de sensuri. La încheierea expoziției, președintele Senghor a dăruit Bibliotecii Naționale franceze o parte din manuscrisele și edițiile ilustrate ale operelor sale.

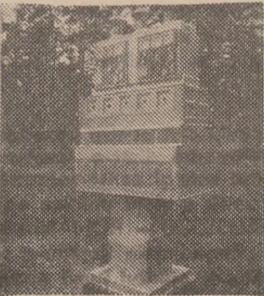
Nu există străzi Mark Twain...

● Cunoscută ca autoare a unor evocări istorice ample — așa cum au fost **Trufașă citadelă** (tradusă și în românește) și mai recent **Catastrofalul secol al XIV-lea** — Barbara Tuchman (67 de ani) a fost aleasă președinta Academiei și Institutului American de Arte și Literatură. Ce o preocupă, în această calitate? Între altele, faptul că, în recunoașterea publică a rolului artelor, S.U.A. se situează, încă, în urma Europei. „Toate orașele franceze au cite o stradă Victor Hugo” — exemplifică Barbara Tuchman. „La noi nu există străzi Mark Twain...”

De Filippo și teatrul său

● O bogată și pretioasă documentare privind activitatea pe care o desfășoară de aproape jumătate de secol marele om de teatru italian alcătuieste substanța volumului **Eduardo**, publicat recent de editura Gremese. Subiectul pieselor este prezentat în rezumat, însoțit de fragmente din diverse cronici, precum și de numeroase fotografii alb-negru, unele cunoscute, altele inedite, integrînd imaginea cunoscutului autor și interpret.

În „Parcul sculptorilor”

● Sculptura lui Eduardo Paolozzi evocă un straniu robot de aluminiu. Artistul își imaginează că peste o mie de ani un arheolog va privi dezorientat această relicvă a mașinismului secolului XX. Lucrarea este expusă în „Parcul Sculptorilor” din Cambridge. În acest parc, recent deschis pentru public, frapează ambianța de magie și mister datorată operelor de artă expuse.

„One man show”, necesită prezentarea unor complexe talente de mim, actor, dansator și poet. „Cred că este pretențios să se spună că improviză — mărturisirea actorului Jean-Claude Monteils. Aș spune mai degrabă că jonglez în fiecare seară cu textele mele care se leagă atunci prin asocierea ideilor, în funcție de dispoziția mea și a publicului... Îmi place să aduc oamenii în locurile unde ei nu se așteaptă — într-un lift sau în cușca unui leu. Creez, cu ajutorul unor imagini și sunete, situații care se impun, se dispun și dispar în imaginația spectatorului... Din rapiditatea ritmului se naște surpriza și, adesea, surisul...”

ATLAS

Correspondențe

ARTELE au, desigur, largi incinte sufletești în folosință comună, dar și spații specifice, inimitabile, necomparabile, netraductibile. O artă devine de sine stătătoare nu din momentul în care reușește să exprime cu propriile ei mijloace ceea ce exprimă cu mijloacele lor celelalte arte, ci din momentul în care este în stare să exprime ceea ce alte arte nu pot exprima. Iată, după aproape un secol de triumfuri sculptoare, filmul se naște ca artă abia acum. Ceea ce a creat incintarea bunicilor și părinților noștri nu era decît spectaculoasă, infantilă înginare în imagini a ceea ce spuseseră milenii și artele anterioare. Privindu-l din acest unghi, cei ce-l consideră o întreprindere de imitație, o dexteritate tehnică mai mult decît o artă nu greșesc prea mult, așa cum cei ce socotind-o slujnică pe Cenușareasa dintre cratiți nu păcătuiau decît prin lipsă de imaginație.

NICI o artă nu este individuală, chiar dacă, așa cum se întimplă de cele mai multe ori, caracterul colectiv este dat numai de prezența celor doi factori: cel ce emite sugestia și cel ce o receptează. În cazul muzicii și al filmului, acestor relații fatale oricărei arte (arta este putere de sugestie) i se adaugă o verigă intermediară, menită să complice și să sublinieze specificul plural. Între creator și receptor, apare interpretul. Din acest punct de vedere paralelismele între muzică și film sînt perfecte: dirijorului și virtuozului îi corespund exact regizorul și actorul. Filmul este artă colectivă într-o măsură nu mai mare decît muzica. Nu condiția colectivității este nenorocirea lui, ci lipsa unui element primordial, așa cum este în muzică autorul, compozitorul care creează partitura, pentru a o oferi apoi oricîtor interpreți, oricîtor dirijori. Astfel se satisfac în mod nelimitat valențele nelimitate ale operelor, astfel fiecare dintre artiștii acestei arte, care nu poate exista decît în colectiv, este independent. Insuficiența congenitală a artei cinematografice izvorăște din faptul că, în cazul lui, opera, filmul, se naște pe parcurs, ca și cum partitura s-ar scrie pe măsură ce este interpretată și nu ar dura mai mult decît interpretarea.

SUPRAREALISMUL a ajutat filmul să treacă de la ulmirea în fața posibilităților sale tehnice, la folosirea degajată și riscantă a posibilităților sale tehnice; suprarealismul a așezat regizorul la masa de montaj, făcîndu-l egalul pictorului din fața șevaletului sau al sculptorului din fața blocului de piatră.

Ana Blandiana

Sculptură poloneză contemporană

■ LA MUZEUL colecțiilor de artă s-a deschis, în cadrul Zilelor culturii poloneze în Republica Socialistă România, o expoziție de un interes deosebit, atît prin lucrările care o compun, cît și prin concepția care i-a stat la bază. Organizatorul ei, sculptorul polonez Olgiard Truszynski, a pornit de la ideea unei prezentări de ansamblu — cu 23 de sculptori, fiecare reprezentat prin cîteva opere recente — cuprinzînd cele mai noi și mai fertile tendințe și experiențe ale sculpturii poloneze actuale, fără însă a considera că prin acest ansamblu a epuizat întreaga problematică a genului, care cunoaște astăzi în arta Poloniei o înflorire plină de strălucire. În același timp, Truszynski s-a străduit să accentueze, printr-o subtilă dialectică a actualui de selectare, elementele care leagă actualele invenții de forme și preferințe mai vechi ale experienței de viață și vizualității poloneze, ca și punctele sensibile, intense, ale imediat recognoscibilei trăiri contemporane.

În acest fel, cele nouă săli ale expoziției rezervă la fiecare cotitură o surpriză prin trecerea neașteptată de la o tonalitate afectivă la alta, de la un conținut de gândire la altul, rînd pe rînd adîncite de reprezentanții lor pînă la ultima limită a capacității expresive.

Dominanta expoziției — propunerile figurative — care reflectă dealtfel stadiul actual al preocupărilor din întreaga sculptură tinăra pe plan mondial, se prezintă aici cu foarte variate interpretări. Ele sînt totuși, în viziunea sculptorilor polonezi, străbătute de un unitar fior gotic și romantic detectabil în mai

multe versiuni stilistice: în expresionismul implicit al lui Stanislaw Kulon, meșter al lemnului adesea policromat, lucrat cu amintirea cioplitorilor populari, în expresionismul explicit și vibrant al lui Jacek Lubryczynski, ale cărui portrete și compoziții în polister și argint sau polister și bronz poartă o pecete militant-filosofică, în formele de hiperrealism tragice ale lui Jozef Lukomski, în compozițiile simboliste ale Ainei Slesinska, în imaginile suprarealiste, punctate cu umor ale lui Olgiard Truszynski, în frămîntatul romantism al antichității greco-romane propriu operelor lui Bronislaw Chromy. O altă trăsătură comună, ivită tot din înrîndirea profundă a sculpturii poloneze cu arhitectura, și care apare într-o serie de lucrări de accentuată avangardă, este contrastul baroc subliniat de aluziile la somptuozi-tatea și fluențele lui. În acest spirit sînt gîndite piesele din marmură, de un straniu realism simbolic, ale Barbarei Falender, neoclasicile obiecte combinate cu elemente naturaliste de efect pop-art semnate de Maciej Kochanski, portretele lui Jozef Kocpczynski, bronzurile complicate ale Anei Rodzimba, **Capul cu coif** al lui Jozef Stasinski.

Însoțită de fotografiile unor mari monumente comemorative sau decorative create în ultimii ani și amplasate atît în spații festive cu caracter oficial, cît și în cartierele noi de locuințe, monumente care dovedesc aceeași avîngură și originalitate a imaginației ca și operele de mai mici dimensiuni, expoziția este și un fructuos schimb de experiență artistică.

Expoziție de pictură, grafică și sculptură cehoslovacă

■ ÎN cadrul schimburilor culturale dintre Uniunea Artiștilor Plastici din România și Uniunea Artiștilor Cehoslovaci s-a deschis, la „Căminul artei”, o expoziție de pictură, grafică și sculptură cehoslovacă actuală. Participanții aparțin — cei mai mulți — generației vîrstnice și mature, reprezentînd, cu puține excepții, descendența post-impresionismului, cu accentele specifice pe care formele lui le-au dobîndit în unele țări din zona Europei centrale: mă refer în special la accentele expresioniste. Dintre maestrul vîrstnic, cu renume stabilit și titluri, sînt prezenți Jozef Brôz, în al cărui Peisaj de martie se regăsesc, exprimate cu o pensulație puternică, interpretări expresioniste ale imaginii copacului; mereu juvenilul și optimistul Grus, pe care publicul românesc îl cunoaște dintr-o amplă expoziție personală deschisă acum cîteva ani la București; Vilma Vorbová-Kotrbová, coloristă de merit, care știe să aplice învățătura fovismului și a procedurilor lui compoziționale de grupaje coloristice largi și îndrăznețe unor subiecte sociale de interes imediat.

La pictorii generației mature se observă persistența unor ecouri ale diferitelor căutări din deceniile 20 și 30. Astfel, Rado-mir Kolár în **Curse pe ploaie**, integrează, cu inteligență picturală, elemente din faza a doua a expresionismului, cea a alianțelor dintre construcție și lirism cromatic. Frantisek Studeny, peisagist de sensibilitate, înclină spre latura lirică a acelor căutări, iar Oldrich Oplî își exprimă adeviziunea față de grafismul și analiza lucidă a formelor propovăduite de realismul neo-obiectivității. Cu Edita Spannerova suprarealismul își spune cuvîntul: su-

gestia unui autoportret — un personaj în fotoliu (lucrarea este intitulată **Eu însumi**), tinde să evocă o atmosferă de însingurare și instrăinare. La un pol stilistic opus, Jan Smetana, în **Sera grădinii botanice**, desfășoară o energică alăturare de culori și forme violente, cu apropieri de informalul gestual. Artiști mai tineri — ca Jaroslav Dvorak, în **Nunta** și Tomas Kafk, în **Portretul de femeie în vîrstă** —, se îndreaptă spre un realism de o factură cromatică mai sobră, punctată de subtilități în descoperirea armoniilor de culoare.

Sculptura, mai restrîns reprezentată, cuprinde cîteva portrete, un grup de personaje feminine modelate în lemn, oarecum retoric denumite **Stilpii eroicii noastre** de autoarea lor, Clara Patasky, și o reușită sculptură mică în bronz, cu ecouri cubiste, operă a sculptorului Rudolf Svoboda. Cu vechi tradiții meșteșugărești, grafica cehoslovacă actuală se afirmă în cadrul folosirii unor tehnici de mult și cu efect sigur practicate. Se remarcă, dintre expozanți, Josef Saska, un gravor meticulos, atras de tematica industrială; Karel Ondreika, încercînd să reia forme ale gravurii simboliste de la începutul veacului; Robert Brûn, autorul unor interesante **Paralele ale tăcerii**, lucrare cu un remarcabil simț scenografic; portretistul Karel Hruska, în ale cărui gravuri răsună ecoul viziunii lui Kokoschka.

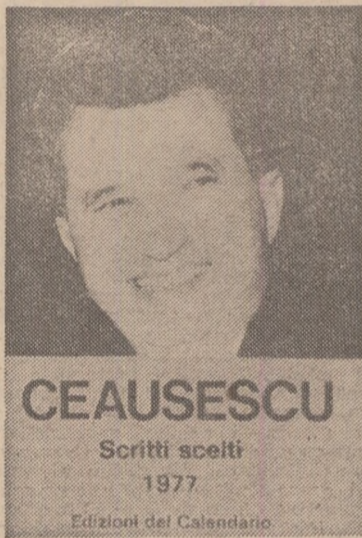
Document și fapt de artă totodată, expoziția de la „Căminul artei” ne face cunoscut un nou capitol al culturii cehoslovace contemporane.

Amelia Pavel

ÎNALTUL PRESTIGIU

19 XI 1977. La ceremonia decernării inaltei distincții a Consiliului Mondial al Păcii – Medalia de aur „Frederic Joliot-Curie”

A PARUTE până acum în 27 de țări de pe toate continentele, volumele selectivă din opera președintelui Nicolae Ceaușescu, împreună cu lucrările monografice dedicate activității sale prodigioase, însumează o cifră impunătoare : 74.

Sint, toate aceste volume, pentru a-l cita pe El Sayed Farag Fuad, cunoscut publicist și scriitor egiptean, autorul volumului „CEAUSESCU – EROUL ROMÂNIEI”, „cărți despre o viață exemplară, strălucitoare, despre o personalitate de prestigiu mondial, despre un bărbat care ocupă poziția cea mai înaltă în patria sa, despre un conducător politic care se bucură de prețuire și respect din partea tuturor statelor și popoarelor lumii. Dar și cărți despre un popor vechi și încercat, despre un popor care a gustat dulcele și amarul zilelor, despre un popor harnic și brav, care, prin angajarea sa fermă într-o muncă constructivă, a reușit să lege prezentul său avântat cu trecutul său glorios, să înfăptuiască prin luptă ceea ce îi cer onoarea și demnitatea sa națională, locul și rolul său special în lumea de astăzi...”

Toate cele 74 de volume apărute conturează contribuția inestimabilă pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus-o la cristalizarea noilor principii în relațiile dintre state, ca și preocuparea sa perseverentă și tenace pentru afirmarea, generalizarea și transpunerea lor în practică la nivelul vieții internaționale.

Un impresionant număr de pagini reflectă largul ecou de care se bucură în întreaga lume gândirea politică a președintelui României Socialiste :

„Personalitate proeminentă a vieții politice contemporane, înflăcărat apărător și promotor al dreptului fiecărui popor de a-și hotări singur destinele, al independenței și suveranității popoarelor, al luptei împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru realizarea păcii și securității în lume, președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de un deosebit prestigiu și considerație în rindul opiniei publice mondiale, al tuturor țărilor iubitoare de pace”, scrie profesorul universitar Ram Naresh Trivedi, autorul volumului „NICOLAE CEAUSESCU – O VIAȚĂ DE UN DINAMISM FĂRĂ SEAMĂN, DEDICATĂ CAUZEI SLUJIRII POPORULUI ROMÂN, PĂCII ȘI COLABORĂRII INTERNAȚIONALE”, apărut în India.

„Ideile președintelui Ceaușescu sînt de un interes aparte întrucît ele reprezintă o bază intelectuală pentru adopta-

rea unei politici independente”, scrie reputatul ziarist englez Stan Newens, membru al Camerei Comunelor, autor al volumului „NICOLAE CEAUSESCU – EFORTUL DE A CREA O ROMÂNIE MODERNĂ”, precum și al altor două volume consacrate personalității președintelui Nicolae Ceaușescu, apărute toate trei la Londra. „Cred – continuă el – că președintele Nicolae Ceaușescu se bucură în Marea Britanie de o mare popularitate și de o poziție unică în politica mondială, care îi conferă posibilitatea unică de a-și aduce o contribuție substanțială la orientarea pe un curs pozitiv a politicii mondiale și la realizarea destinului.”

DEMNA de subliniat pentru aprecierile obiective izvorite dintr-o profundă cunoaștere a realităților românești este și consemnarea lui Sayed Zaki, personalitate marcantă a vieții politice egiptene, în volumul „NICOLAE CEAUSESCU – ROMÂNIA ȘI ARABII” apărut în R.A. Egipt : „Președintele României reprezintă în modul cel mai strălucit spiritul lumii noastre contemporane. Președintele Nicolae Ceaușescu este un gânditor minunat, un admirator și creator al frumosului și binelui, un excepțional om de stat, un promotor neobosit al politicii dialogului și deschiderii largi către întreaga lume. Domnia sa este un excepțional partizan al cooperării internaționale, ca singur mijloc prin care poate fi realizată pacea în lume.”

În prefața unui alt volum, „DEMIURGUL ROMÂNIEI NOI”, publicat la Atena, Th. Katrivanos, membru al Comitetului Director al Partidului E.D.A., subliniază : „Președintele României este vestitorul și promotorul neobosit al liniei noi, reflectată de necesitatea unei largi și adânci contribuții a statelor mici și mijlocii la formularea deciziilor concrete și a normelor de comportament internațional, de necesitatea deplinei consacării a procesului complicat de democratizare a vieții internaționale în toate domeniile : economic, politic, juridic etc.”

Prin volumul „NICOLAE CEAUSESCU – 60 DE ANI DE VIAȚĂ ȘI DE LUPTĂ”, apărut în Mexic, și care se înscrie cu valoare de simbol în suita de lucrări dedicate vieții și personalității remarcabile a secretarului general al partidului, Carlo Loret de Mola, cunoscut om politic și ziarist mexican, aduce unul dintre cele mai emoționante și vibrante omagii marelui bărbat de stat care este președintele României Socialiste : „Nicolae Ceaușescu este creatorul uneia din-

tre cele mai mari realizări ale timpului nostru : păstrarea cu sfințenie a autenticei fizionomii morale a patriei sale și, prin aceasta, a autorității universale necesare pentru a fi unul dintre marii conducători ai conlucrării dintre popoare din secolul XX... Ceaușescu slujește lumea și nu cere nimic în schimb și nici nu așteaptă recompense, decît în sensul ideii geniale românești a prieteniei, păcii și dezarmării. În aceasta constă marea sa realizare.”

În volumul „NICOLAE CEAUSESCU – SCRIERI ALESE”, unul dintre cele 15 apărute de-a lungul anilor în Italia, dedicate neobositei activități pe plan intern și internațional a președintelui României, autorul prefeței subliniază :

„Lectura scrierilor și cuvîntărilor lui Nicolae Ceaușescu oferă un tablou general al politicii externe a României, permanent activă și dinamică, atît în relațiile cu țările socialiste, cu țările lumii a treia, cit și cu țările capitaliste dezvoltate. Lectura volumului permite, de asemenea, să se aprecieze pe deplin marea capacitate a președintelui Nicolae Ceaușescu de a sesiza cu perspicacitate și în mod aprofundat elementele noi ale diferitelor situații, de a le analiza într-o justă perspectivă teoretică și practică. Activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se impune ca o lecție de realism politic legată permanent, în mod dialectic, de o interpretare originală dar riguroasă a principiilor socialismului științific.”

DESIGUR, șirul convingătoarelor mărturii conținute în paginile celor 74 de volume din opera președintelui Nicolae Ceaușescu apărute peste hotare nu se oprește aici. Aidoma celor înmănușiate în această pagină, ele vorbesc despre activitatea prodigioasă, curajoasă, plină de grijă și responsabilitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu față de destinele poporului român, față de păstrarea independenței și suveranității țării. În același timp, ele sînt mărturiile elocvente ale recunoașterii universale a meritelor, unanim apreciate, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu și le-a cîștigat în fața lumii, ca unul dintre cei mai înflăcărați și curajoși exponenți și apărători ai libertății popoarelor, independenței și suveranității lor, neobosit militant pentru pacea lumii, pentru o nouă ordine economică internațională, pentru promovarea cooperării tuturor popoarelor spre un viitor luminos al întregii umanități.

Nicolae Nicoară

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director **GEORGE IVAȘCU**

